

ӨРЛЕУ

БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ
ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ

«ӨРЛЕУ» БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ»

Акционерлік қоғамының филиалы

«АТЫРАУ ОБЛЫСЫ БОЙЫНША КӘСІБИ ДАМУ ИНСТИТУТЫ»

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК

№11 (71) 2024

**№11 (71)
2024 ж**

**«Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы
Атырау облысы бойынша Кәсіби даму институтының**

Х А Б А Р Ш Ы В Е С Т Н И К
Республикалық ғылыми – әдістемелік журналы
Журнал 2013 жылдан бастап екі айда бір рет шығарылады

БАС РЕДАКТОР -

Даулетова Роза Қабышқызы -
«Өрлеу» БАҰО» АҚ-ның
«Атырау облысы
бойынша Кәсіби даму
институты» филиалы директоры

Корректор –

Атолла Құралай Қайратқызы

Көркемдеуші және беттеуші -

Жеткерген Сара Алиқызы,
Тлмисов Турар Еркінбаевич

АҚЫЛДАСТАР КЕҢЕСІ

Идрисов Саламат Нұрмұханұлы – Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің Басқарма төрағасы – ректор, педагогика ғылымдарының кандидаты.

Хасанова Жамиля Садыковна - Атырау инженерлік - гуманитарлық институтының академиялық жұмыстар бойынша проректоры, педагогика ғылымдарының докторы, профессор.

Нагимов Шахман Нагимович - Х. Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университетінің профессоры.

Қылышбай Сүндетұлы – «Қазақстан салалық білім және ғылым қызметкерлері кәсіподағының Атырау облыстық ұйымы» қоғамдық бірлестігі төрағасы, тарих ғылымдарының кандидаты

Даулетова Роза Қабышқызы - «Өрлеу» БАҰО» АҚ-ның «Атырау облысы бойынша Кәсіби даму институты» филиалы директоры.

Журнал Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігінде 2013 жылы мамырдың 30-да тіркеліп, №13648-Ж куәлігі берілген.

БІЗДІҢ МЕКЕН-ЖАЙЫМЫЗ:

060009 – Атырау қаласы,
Авангард-4 ықшам ауданы,
Адмирал Лев Владимирский,
Тел: 8(7122) 20-08-34
Факс: 8 (7122) 58-63-45
Ресми сайт: www.orleu-a

Пішіні – А4

Әріп түрі Times New Roman

Шартты баспа табақ – 10,1

Мақала қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде қабылданады.

Мақала авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді. Тапсырыс дайын диапозитивтерден басылады. Қолжазба қайтарылмайды, мақалаларға пікір жазылмайды.

МАЗМҰНЫ

<i>Педагогтік ізденіс</i>	
Адиетова Р.М. Ниткография технологиясы арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың креативтілігін арттыру жолдары	4
Ермуханова А.Қ. «Біртұтас тәрбие» бағдарламасының берері мол	6
Жалмукашева Г.Ж. Педагог қызметіндегі эмоционалды интеллект	11
Жумағлиева Г. Білім алушылардың тарих сабағында формативті бағалаудың тиімді әдісін қолдану арқылы білім деңгейін арттыру	14
Жүсіпова Н.Н. Нашар еститін бастауыш сынып оқушыларының танымдық процесстерін дамытуда «Томатис» аппаратының тиімділігі	16
Жақсылықова А.Ж. Дене шынықтыру пәнінде қазақтың ұлттық ойындарының рөлі	20
Жайлашева Г.Ж. Ways to improve student's skills using Formulas and AI	24
Жұманова Ғ.С. Ағылшын тілін оқытуда функционалдық сауаттылықты дамыту жолдары	26
Канапина А.У. Дидактическая игра как средство развития логического мышления младших школьников на уроке математики	29
Мағзомова Т.М. Жасанды интеллекттің мүмкіндіктерін қазақ тілі және қазақ әдебиеті сабақтарында қолдану	31
Мырзаш П.Х. STEAM-технологии в обучении детей с задержкой психического развития	33
Сулеймен А.Н. Ерекше білімді қажет ететін оқушыларға жасанды интеллектті дамыту	37
Сұлтанова А.Қ. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыру	39
Тыныбаева Б.Б. Развитие тактильных ощущений у детей	42
Утемисова Г.К. Логопед жұмысында биоэнергопластиканы қолданудың тиімділігі	44
Халелова Ғ.З. Мектепалды даярлық балаларына танграм әдісін қолдану арқылы танымдық дағдыларын дамыту	47
Шайдуллина А.Ж. Цифрлық педагогика: оқытудың жаңа мүмкіндіктері мен қиындықтары	50
Газизова М.М. Тарих сабағында тарихи сананы қалыптастыру жолдары	51
Шалхожаева Г.У. Ағылшын тілі пән сабақтарында STEAM технологиясын қолданудың артықшылықтары	55
Умирзахова Л.М. Тарих сабағында жасанды интеллектті пайдалану және білім беру платформаларын тиімді қолдану	57
Утеулиев Ж.Т. Мектепті қалай табысты етуге болады	60
Баймұханова Т.Т. Екі айналымы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесі және оны шешу	64
Әбжетова А.А. Мәтін және оның түрлері	71
Жарылғасова Г. Жастардың кәсіп таңдауы	47

НИТКОГРАФИЯ ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ КРЕАТИВТІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Адиетова Рауангуль Мизамгалиевна

*№27 И.Тайманов атындағы орта мектебінің мектепалды сынып тәрбиешісі,
педагогика ғылымдарының магистрі*

Қазіргі кезеңде білім ғылым саласында инновациялық педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, кіші жастағы балаларды оқыту мен тәрбиелеуде де педагогикалық технологияларды кеңінен қолдануда Оның бірден-бір мақсаты: Баланы жеке тұлға етіп қалыптастыру. Қоғамда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер мен еліміздің білім беру саласының әлемдік білім кеңістігіне өтуі білім беру саласында, соның ішінде мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуға уақыт талабына сай өзгерістер енгізуді талап етіп отыр. Педагогикалық технологияның ең маңызды жағы білім беру мен тәрбие жүйесінде ересектер мен балалардың қарым-қатынасы болып табылады. Біздің қазіргі заман жаңа технологиялық жаңалықтарға толы. Кейде ең қарапайым нәрседе, тіпті қарапайым ойында ерекше және өзінді еліктіретінді табуға болады. Мен ниткография деп аталатын әдісті естідім. Мені бұл әдіс мені қатты қызықтырды. Осы әдіс туралы мүмкіндігінше көбірек білгім келді. Бұл әдісті қолданыстағы тарихын егжей-тегжейлі зерттеп, оның мүмкіндіктерін, оны ойын түрінде кіші жастағы балаларға қалай қолдануға болатынын іздестірдім. Әрқайсымыз бала кезімізден ойынның не екенін білеміз. Кейде қарапайым ойында сіз ерекше және қызықты нәрсе таба аласыз. Ойында біз нәтижеге ұмтыламыз.

Балаларды шын жүректен жақсы көретін, өз мамандығына жаны құмар тәрбиешілер әрқашан дәстүрлі бейнелеу өнері бағдарламасының шеңберінен шығуға тырысып, мектеп жасына дейінгі балаларға дәстүрлі емес әдістемелерді жасауды мезгіл-мезгіл ұсынып отырады. Балаларға мұндай іс-әрекеттер өте ұнайды, өйткені олар өзін-өзі көрсетуге және қиялдың көрінісіне үлкен мүмкіндіктер береді. Сурет салудың түпнұсқа және қол жетімді әдісі - жіппен басып шығару және жіппен жазу.

Ниткография және филаментті жазу дегеніміз не?

Ниткография - қалың жіп немесе шнур арқылы әртүрлі заттардың суреттерін салу. Жіп негізге желімделген. Нәтиже қарапайым кескіндер таңдалған болса да, әдеттен тыс текстуралы сурет болып табылады. Кескінді сызуға болады немесе нысандар иірілген жіппен толығымен «көлеңкеленеді».

Бұл әдіс Мексикада пайда болды. Жергілікті шеберлер қалың жүн жіппен этникалық бояумен картиналар жасаған. Негіз қарағай шайыры мен балауыздан тұратын арнайы қоспамен сіндірілген және түрлі-түсті жіптер әртүрлі өрнектерді құрады. Орындалудың қарапайымдылығы мен арзан құнының арқасында ниткография біздің заманымызда танымал болды. Мектеп жасына дейінгі балаларға жіп басу және жіп жазу тәсілдерін қолдану тапсырмалары. Жіптермен сурет салу мектеп жасына дейінгі балалардың дамуы үшін үлкен маңызға ие, ол бірқатар маңызды тәрбиелік, дамытушылық және тәрбиелік міндеттерді шешеді:

Жаңа сурет салу әдістерімен таныстыру.

Балалар жаңа бейнелеу әдістерін меңгереді.

Көрнекі қабылдауды жақсарту.

Кішкентай балалар қабылдаудың тұтастығын сақтай отырып, объектілерге мұқият қарап, олардың конструктивті бөліктерін ерекшелейді. Сонымен қатар, көз үйренеді: әр элемент үшін ұзындығы қандай жіп алу керектігін анықтау керек.

Ұсақ моториканы дамыту.

Бұл өте маңызды, өйткені қазіргі заманғы мектеп жасына дейінгі көптеген балалардың осы салада проблемалары бар: ата-аналар үйде балаларымен жеткілікті айналыспайды, олар шілтерлі емес, құлыптары бар және Velcro бар аяқ киім сатып алуға тырысады, киімдегі түймелер түймелерге ауыстырылады және т.б. Жақсы дамыған ұсақ моторика - бұл мектепте дұрыс және әдемі жазудың кепілі.

Шығармашылық пен қиялды дамыту.

«Таза тақтадан» қорқатын, қабілетіне сенімсіз балалар бар. Ерекше техника оларды босатады, оларды кішкентай сиқыршыларға айналдырады.

Зейінін, табандылығын арттыру.

Ілгіш жұмсақ жіппен сабақтар мектеп жасына дейінгі

балаларды тыныштандырады, олар дәлірек жұмыс істейді.

Мектеп жасына дейінгі балалардың 4-5 жасынан бастап жіппен сурет салуға жаттыға аласыз. Алдымен бұл өте қарапайым суреттер болады, мысалы, ойын түріндегі «Доптары бар себет» ұжымдық композициясы. Тәрбиеші ең үлкен элементті - себетті орналастырады, ал балалар оны түрлі-түсті шарлармен (жіп спиральдары) толықтырады.

Ұйымдастырылған іс-әрекетке қажетті материалдар

Жіптермен сурет салу жұмыс үшін материалдар мен құралдардың әдеттен тыс комбинацияларын қамтиды.

Сонымен, ниткография үшін сізге келесі заттар қажет:

Негізі ақ немесе басқа түсті кез келген өрескел беті: қалың қағаз, картон, барқыт қағаз, фланель матаның бір бөлігі, қарапайым кілем. Дайындаманың өлшемдері А5 пішімінен аспауы керек. Сонымен қатар, сіз нысанды бейнелейтін үлгілерді пайдалана аласыз: балалар оны жіптермен безендіреді.

Жеткілікті қалың (кем дегенде 2 мм) жүн, акрил немесе мақта жіп. Ортаңғы топта сіз тіпті 3-4 мм диаметрі бар шілтерді бере аласыз, бірақ синтетикалық емес (ол сырғып кетпеуі керек). Жіпті алдын-ала кесуге болады, үлкенірек мектеп жасына дейінгі балалар мұны топта өздігінен жасайды. Тұтас жіптің ұзындығы үлгінің нақты объектілеріне байланысты.

Жіптің тығыздығы мен бағыты кез келген болуы мүмкін. Мысалы, дөңгелек заттарды спираль түрінде, төртбұрышты және төртбұрышты заттарды параллель сызықтарға толтыру ыңғайлы. Ең бастысы - жіптер арасындағы бос орындарды болдырмау.

Мектеп жасына дейінгі балалар әртүрлі іс-әрекеттер барысында: тікелей ұйымдастырылған іс-әрекетте, бос уақытында, үйірме құрамында жіп басу және жіп жазу техникасында жасай алады.

Ниткография немесе ниткопис тәрбиешінің өзін-өзі тәрбиелеу тақырыбына айналуы мүмкін: бұл шығармашылық пен кәсіби дамуға арналған идеялар массасы.

Егер тәрбиеші ниткография техникасы бойынша үйірме жүргізсе, онда ол өз жұмысының бір жылға арналған перспективалық жоспарын алдын ала жасайды. Мысал ретінде ортаңғы топқа арналған «Сиқырлы жіп» шеңберінің бір бөлігі ретінде тәрбиешілер С.В.Шевчук, Т.А.Ефремованың (Бердск, 2016) жоспарлауын қарастыруға болады.

Жіп жазудың нақты техникасына келетін болсақ, ол әдетте жұмыстың жеке бағыты бойынша шығарылмайды. Оқу іс-әрекеттер ниткография бойынша үйірме немесе дәстүрлі емес

визуалды техника бойынша үйірме шеңберінде өткізіледі (олар жыл бойы кезектесіп отырады).

Қорыта келе жіптермен сурет салу техникасы мектеп жасына дейінгі балаларға қызықты және қолжетімді. Тәрбиеші ұйымдастырылған іс –әрекетте қызықты тақырыптарды ойын ретінде ұсынса, жұмыс әрқашан жарқын және ерекше болып шығады. Көптеген балалардың шығармашылық шабыт алатыны сонша, олар үйде түпнұсқа бейнелерді жасауды қызығушылықпен жалғастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Г.Бекетова «Ниткография для детей» 2016г
2. Ю.Ленгина «Ниткография.Рисуем картины нитками» 2015г
3. А.Некрасова «Волшебный клубочек» 2018г

«БІРТҰТАС ТӘРБИЕ» БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ БЕРЕРІ МОЛ

Ермуханова Айдана Қадыржанқызы

*Жалпы білім беретін Ж. Мырзағалиев атындағы орта мектеп мұғалімі,
директордың тәрбие ісі жөніндегі II орынбасары*

Тәрбие – ұрпақты биік мұратқа жетелейтін сапалы білімнің тұғыры. Ұлттық құндылықтармен сусындап өскен ұрпақ ұлағатты болмақ. Дәл осы өскелең ұрпағымыз ұлттың сапасын құрайды. Сондықтан да қадір-қасиет, ар-намыс, адалдық, патриотизм, жауапкершілік, әдептілік, мейірімділік, сүйіспеншілік, үлкенге ізет, кішіге құрмет сияқты қасиеттерге ие шығармашыл азаматты тәрбиелеу маңызды.

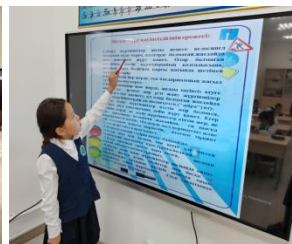
Жаңа оқу жылынан бастап 2023-2025 жылдарға арналған Біртұтас тәрбие бағдарламасы іске асырылуда. Бұл құжат жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде өскелең ұрпақты тәрбиелеу сапасын арттыруға бағытталған. Себебі, қазіргі таңда жастардың бойында ұлттық сананы қалыптастырудың маңыздылығы – бүгінгі күнгі өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Олай болса, басты мақсат – жас ұрпақты ұлттық игіліктер мен адамзаттық құндылықтар, рухани-мәдени мұралар сабақтастығын сақтай отырып тәрбиелеу. Осы орайда Атырау облысы, Исатай ауданы, Тұщықұдық селосында «Жалпы білім беретін Жұмабай Мырзағалиев атындағы орта мектеп» КММ базасында 2024-2025 оқу жылында «Біртұтас тәрбие» бағдарламасын іске асыру барысында жоспарлы іс-шаралар жүзеге асырылуда. Оқу жылының алғашқы ұйымдастыру жұмыстары кезеңінде педагогикалық кеңес пен сынып жетекшілерге арналған мәжіліс отырысында аталған бағдарламаның мазмұны, ішкі ережелері, басымдылықтары таныстырылды. Мектеп бойынша 1-11 сыныптар аралығында 46 сынып жетекші тағайындалды. Сынып жетекшілердің тәрбие жұмыс жоспары бағдарлама аясында жасақталып, міндеттеріне сай кәсіби шеберліктерін ұштастырып, сынып ұжымымен бірлескен ортада жан-жақты жұмыстарын жүргізуде. Оған дәлел, әр аптаның дүйсенбі күні кестедегі бірінші сабақтың алдында мемлекеттік әнұранды бірыңғай уақытта орындау әр сынып оқушыларында дағды ретінде қалыптасқан. Сынып топ белсенділерінен құралған мүшелері әр аптаның дәйексөздерін таныстырады. Сынып бөлмелерінің жартақта бұрышында «Апта дәйексөздері» атауымен көрнекі ресурстар көрініс тапқан. Дәйексөздер қазақ халқының мақал –мәтелдерінен, көрнекі тұлғалардың қанатты сөздерінен құралған. Әр сыныпта оқушылар әр сөздің мағынасын түсініп талқылайды. Сондай-ақ, үзіліс уақытында білім алушылардың айтылым дағдысын дамыту, көпшілік алдында сөйлеу мәдениетін жетілдіру мақсатында «Сұрақ time» репортаж алаңы ұйымдастырылды. Репортаж алаңында апта дәйексөздерімен танысып жүрсіз бе? Осы аптадағы дәйексөз қандай? Қыркүйек, қазан айы қандай ай деп таныстырылды? Мемлекеттік Әнұран аптаның қай күні орындап жүрсіз? Сыныпта топ

белсенділерінің қандай қызметі боп сайландыңыз? Өткен апта қандай тақырыпта сынып сағаты өткізілді? Мектебімізде алдағы уақытта қандай бағытта шаралар өткенін ұсыныс етесіз? сынды сұрақтар легі қойылып, оқушылардың таным түсініктері, жауаптары бағаланып отырады.

Мектебімізде әр аптаның сәрсенбі күні барлық сыныптарда түрлі тақырыптарда сынып сағаты өткізіледі. Сынып сағатын өткізудің ең бір ерекше тұсы-сынып сағаты шеңберінде 10 минут уақыт шегінде білім алушылардың жеке қауіпсіздігін, өмір қауіпсіздігін зерделеу, барлық қауіпсіз жағдайдың алдын-алу бағытында қауіпсіздік сабақтары өткізіледі. Бұл сабақтың оқушылар үшін маңызы зор. Сақтық шараларын түсінуге мүмкіндік береді. Себебі әр баланың өмір қауіпсіздігі ұстаз үшін ең бірінші орында.

Биылғы оқу жылының қыркүйек айынан бастап бағдарламаны іске асыру бағытында тәрбие орталығының ұйымдастыруымен мектебімізде "Құндылық" алаңы ашылды. Бұл алаңда 1-11 сынып оқушылары "Ұлттық ойын-ұлт қазынасы" жобасы аясында күнбе-күн 4-ші сабақтан кейінгі 15 минуттық үзілісте жоспарға сай түрлі шаралар легін өткізіп отырады. Мектебіміздің игі бастамасы, шәкірттеріміздің дамуы үшін жаңалықтың ұшқыны ретінде жарық көрген мұндай жақсы дүниелеріміз оқушыларға тың серпіліс сыйлады. Бұл құндылық алаңында қандай іс-әрекеттер жүзеге асады? Оны мына тізбектелген ақпараттардан көруге болады:

1. Қисса – аңыз, бата – жыр, сыр сөз жаттау;
2. Ұлттық салт-дәстүр, әдеп құндылықтарымен танысу;
3. Қазақтың ұлттық ойын түрлерін ойнау;
4. Жаңылтпаш, жұмбақтар, мақал-мәтелдер жатқа айту;
5. Спорттық ойындар: шахмат, тоғызқұмалақ т.б.
6. Ұлттық қолөнер сабақтары мен жыр минуттарын өткізу;
7. Қазақ халқының ұлы тұлғаларының өнегелі өмірімен танысу;
8. Мағыналы фильмдер туралы ой қозғау, кино талдау;

Міне, осы бағыттарда әр сынып жетекші сыныбымен шара өткізіп нәтижесін бөлісіп отырады.

Баланың бас ұстазы – ата-ана. Мектебімізде ата-аналармен жүргізілетін жұмыс жоспары да жасақталып, ата-аналардың мектеппен байланысын нығайту, тығыз қарым-қатынас орнату, ата-аналардың белсенділігін арттыру мақсатында түрі іс-шаралар ұйымдастырылуда. Соның бірі - "Бала қауіпсіздігі-қоғам келешегі" тақырыбында өткен бірыңғай басқосуы. Жиналыстың мақсаты - балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету шараларын өзектендіру. Жиналыста күн тәртібінде

төмендегідей мәселелер талқыланады:

- 1.Баланың өз-өзіне қастандық қылуы(self-harm);
- 2.Балалар арасындағы өз-өзіне қол жұмсау жағдайларының алдын-алу;
- 3.Бала қауіпсіздігін қамтамасыз етудегі ата-ананың іс-әрекеті: (әлеуметтік желідегі, ұялы телефондағы, оқитын кітаптарындағы қауіпсіздік);

Аталған жиналысқа 1-11 сынып ата-аналары қатынасып, ой саларлық мазмұнды ақпараттармен бөлісіп, қажет кеңестермен пікір алмасты.

Сондай-ақ, әр сыныптарда «Өнегелі 15 минут» атауымен ата-аналардың баласымен мінез-құлық және адамгершілік туралы күнделікті 15 минут жеке әңгімелесуі сынды өнегелі шарасы бастама көтеріп жанданып келеді. Осы орайда Айдана Қадыржанқызы жетекшілік ететін 6 "Ә" сыныбында "Өнегелі он бес" минут жобасы аясында Мақсат Алиханнның ата-анасы Алина Болатқызы өзінің ата-ана ретіндегі міндеті әрі үлесі ретінде "Көркем мінез-баға жетпес байлық" тақырыбында сынып жетекшімен бірлескен командалық өнеге сағатын өткізді. Шараның жүру барысы 2-қадам бойынша өткізілді: Бірінші "Тәлімді ой" айдары бойынша ата-ана мінез ұғымының мән-мағынасы туралы түсіндірді. Оқушыларға көркем мінезді болуға, әр ортада жақсы әрі тәрбиелі болуға, бір-бірін құрметтейтін саналы ұрпақ болуға шақыратын кеңес-пікірімен үнін жеткізді. Екінші "Іскерліктен ізетті жолға" айдары бойынша оқушыларға мінез-құлық түрлерін сипаттайтын тренингтер жүргізді. "Өзгенің көзімен мен..." атауымен жұптық жұмыс орындатты. "Сыныптағы 5 жағымды, 5 жағымсыз қасиет..." атауымен топтық жұмыс сәтін өткізді. Оқушылардың пікірін тыңдап бағалады. Кері байланыс сәтін жүргізді. Сынып оқушылары тосын сый ретінде келген ата-анаға таң қалып, көңілді әсер алды. Шара соңында ата-анаға бала тәрбиесіндегі жауапкершілігі үшін Алғыс хат жолданды.

Ал, Лиза Хамидоллақызы жетекшілік ететін 8 «Ә» сыныбында осы жоба аясында Гаухар Төлегенқызы мен Перизат Есентайқызы сынды ата-аналары «Жауапкершілік – сенім мен табыстың негізі» тақырыбында пікірлесу сағатын өткізді. Ата-аналар сынып оқушыларымен бірлесіп жауапкершілік, адамгершілік тақырыптарында ойларын өрбітіп, сұрақтар талқылап, мазмұнды пікірлерін жеткізді. Ата-аналар оқушылармен мінез-құлық және адамгершілік туралы 15 минуттық жеке әңгімелесулер жүргізді. Бұл кездесулер оқушыларға ұнады, олар өздерін еркін сезініп, ата-аналарымен терең және маңызды тақырыптарды

талқылады. Осындай шаралар балалар мен ата-аналар арасындағы байланысты нығайтып, өзара сенімділікті арттыра түседі. Шара соңында ата-аналарымызға алғыс сезімі жеткізілді.

I-оқу тоқсанында мектебімізде "Біртұтас тәрбие" бағдарламасын іске асыру барысында "Үнемді тұтыну" жобасы аясында таныстырылым сәті ұйымдастырылды. Мектеп қабырғасында осы тақырыпта арнайы көрнекі ресурстармен ақпарат тақтасы жасақталды. Шарада оқушыларға "үнемшілдік" ұғымы туралы түсінік берілді. Жарық, су, ақша, қалдық заттарды үнемдеу туралы лайфхақтар айтылды. Ысырапшылдықтан арылып, әр оқушы бойына үнемдеу туралы іс-әрекет қалыптастыру керектігі жете айтылды. Бұл тақырыпта көрнекі ресурстар, жартақталар, ақпараттық жадынамалар мен нұсқаулықтар әр сыныптарда да жасақталды. Оқушыларға қосымша білім көзі ретінде таныстырылды.

«Біртұтас тәрбие» бағдарламасы елімізді жаңартатын «Қағидамыз – әділдік, тірегіміз – жауапкершілік, мақсатымыз – өрлеу» ұстанымына негізделеді. Бағдарламаның мазмұнында білім алушыларды жан – жақты дамыту үшін әр айдың атауы белгіленген. Мәселен, қыркүйек айы- еңбекқорлық және кәсіби біліктілік айы деп белгіленген. Аталған ай шеңберінде мектебімізде білім алушыларды еңбекқорлыққа, кәсіби іскерлікке, бірлікке тәрбиелеу мақсатында бірнеше шаралар легі ұйымдастырылды. Әрбір өткен іс-шараның мазмұны мен тиімділігіне тоқталар болсақ:

«Сенің 1 күнің, 1 сағатың, 1 минутың біз үшін маңызды. Уақытыңды жақсы бағытқа арна. Қолдауға ие бол!» ұранымен "Жауапкершілік Day" атты 9-11 сынып оқушылары арасында ашық аспан астында тимбилдинг жобасы өткізілді. Бұл күні оқушыларға "жауапкершілік" ұғымын тереңнен сезіндіру күні болды. "Жауапкершілік бізге не береді?". "Жауапкершілік төмен болса, неден құр қаласың?" сынды сұрақтар төңірегінде оқушылардың ой-пікірі тыңдалды. Оқушыларды жауапты болуға талаптандыратын мотивациялық тренингтер жүргізіліп, жауапкершіліктің жүгі жөнінде өсиет-әңгімелер тыңдалды. Түрлі танымдық тапсырмалар беріліп, оқушылардың белсенді әрекеттері шындалды.

Бастауыш сынып оқушылары арасында «Еңбек түбі-береке» тақырыбында суреттер галереясы ұйымдастырылды. Оқушылар күзгі көрініске байланысты суреттер салды. Белсенді қатысқан оқушыларды апталық жиын сәтінде марапатталды.

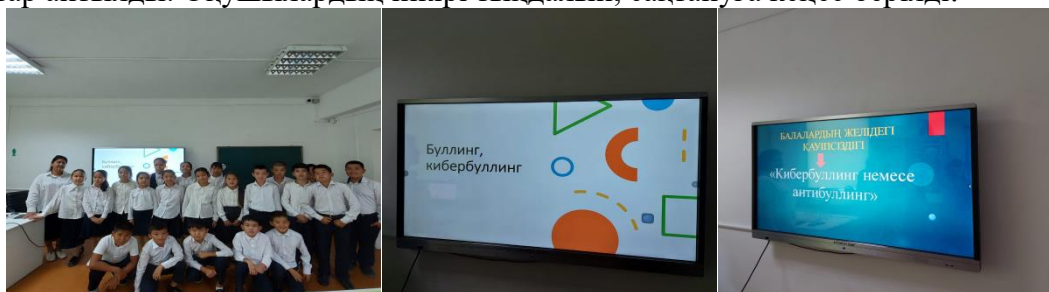
5-сынып жетекшілерінің ұйымдастыруымен «Әлемнің әміршісі-еңбек» тақырыбында еңбек аялдмасына саяхат шарасы өткізілді. Бұл шарада оқушылар көрнекті тұлға Ыбырай Алтынсариннің еңбек тақырыбында жазған әңгімелері желісі бойынша көрініс қойды, әңгіме мазмұны бойынша лэпбук көмекші құралын құрастырды. Еңбек, кәсіпкерлік тақырыптарында мақал-мәтелдер, қанатты сөздер жатқа айтты.

Тағы бір мазмұнды өткен шара Нұрлыгүл Тәжіғалиқызы, Балжан Тағанқызы жетекшілік ететін 7 "А", 7 "Б" сынып оқушылары еңбек күніне орай "Наубайханадағы бір күнім" атты Тұщықұдық ауылында орналасқан наубайхана мекеніне саяхатқа барды. Бұл экскурсияның мақсаты - дән тұқымымен танысу, бидайдан нан жасалынатынын айта отырып, дастарханға жеткенге дейінгі істелетін еңбек мазмұнымен, қолданылатын техникалардың аттарымен таныстыру. Диханшылардың еңбегімен таныстыру. Үлкендердің еңбегін бағалай білуге тәрбиелеу. Аталған шара оқушылардың қызығушылықтарын арттырып, шара сәтінен алған әсерлерін кері байланыс пікірі арқылы бөлісті.

Білім алушыларға табанды еңбек етіп, ауылымыздағы кәсібінен жеміс көрген тұлғалардың еңбегін үлгі ету мақсатында «Тәрбие басы-еңбек» атты «ТВ шоу» форматында кездесу сағаты өткізілді. Аталған шараға туған өлкеміз ауылымызда түрлі кәсіпті меңгеріп, өз ісінің маманы атанған танымал тұлғаларымыз қатысты. Олар Танабаев Рүстем Қадырханұлы- мектебіміздің 2005-ші жылғы түлегі, белсенді ата-ана, еңбекқор кәсіпкер, ауданымыздағы «Тәзіке», «Қадырхан» автобөлшектер дүкенінің иесі, ауылымыздың беделді азаматы. Сапарова Гаухар Ағидоллақызы- мектебіміздің түлегі, ата-аналар комитетінің мүшесі, көп балалы ана, «Күміс алқа» иегері, жеке кәсіпкер, кондитер өнімінің шебер маманы. Шараның жүру барысы 5 қадамнан құралып, қатысушы тұлғалардың кәсіп жолындағы еңбектерінен, тәжірибелерімен ой бөлісті. Оқушылар сұрақтарын қойып мазмұнды сұхбат алды. Өнерден шашу шашты. Шара барлық қатысушылардың көңілінен шықты.

Бағдарлама шеңберінде «Қамқор» жобасы аясында 9- сынып білім алушылары ауылымыздағы көмекке мұқтаж, жалғыз басты қариялар үйіне барып, көмек көрсетіп, ізгі сағат сәтін өткізді. Әр сыныптарда буллингтің алдын-алу шаралары бойынша "Буллинг, кибербуллинг дегеніміз не?" тақырыбында таныстырылым сағаты өткізілді. Оқушыларға "Буллинг" сөзінің мағынасы түсіндірілді. Қоғамда орын алып жатырған жасөспірімдер арасындағы қорлау, мазақтау, намысқа тию секілді жағдайлардың алдын алу бойынша ақпараттар айтылды. Оқушылардың пікірі тыңдалып, сақтануға кеңес берілді.

Сондай-ақ, әр айдың соңында 2-кезекте оқитын барлық сыныптар үшін апталық жиын ұйымдастырылып, жиында "Біртұтас тәрбие" бағдарламасы аясында қыркүйек айы еңбекқорлық, кәсіптік біліктілік айы болып жарияланғаны тағы бір мәрте таныстырылып, осы негізге орай осы айда ұйымдастырылған шараларға белсене қатысқан сыныптар мен сынып оқушыларын марапаттап, сынып жетекшілерге Алғыс хаттар жолданды.

Әрбір өткізілген іс-шаралар туралы ақпарат жиынтығы мектебіміздің әлеуметтік желі парақшаларына жүктеліп жарияланады. Өткізілген іс-шаралар жөнінде рефлексиялық есеп жазбасымен қорытындыланып, сыныптар белсенділігі анықталып, нәтижелері көпшілікке ұсынылады.

ПЕДАГОГ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ ЭМОЦИОНАЛДЫ ИНТЕЛЛЕКТ

(Курстан кейінгі рефлексия)

Жалмукашева Гаухар Женисовна

Атырау облысы Индер ауданы

*Қ. Есқалиев атындағы мектептің қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
мектеп директорының оқу ісі жөніндегі орынбасары*

Мен үшін жаңа оқу жылы жылдағыдай өзінше бір ерекшелікпен, өзгеше бір тынымсыздықпен басталады десем артық айтпаған болар едім. Мұғалімдердің жүктемесін бөлу, сабақ кестесін жасақтау, күнтізбелік - тақырыптық жоспарларды тексеру, электронды журналдардың толтырылуын қадағалау, әр түрлі байқаулар мен олимпиадаларға білім алушылар мен пән мұғалімдерінің қатысын қамтасыз ету сияқты оқу үдерісіне қатысты барлық қарбаластың бірыңғайлана бастаған уақытында мектеп басшылары мен педагогтері үшін өтетін курстың тақырыбы мені бірден елең еткізгенді. «Эмоционалдық интеллект – педагогтің кәсіби міндеттерін шешу құралы» тақырыбындағы біліктілікті арттыру курсының алғашқы күні көңілімде қызығушылықпен бірге «Бұл тақырыпта қандай курс өтуі мүмкін, оқу үдерісінен гөрі тәрбиеге жақынырақ тақырып емес пе?» деген алаңдаушылық жоқ емес еді. Бірақ курс басталғаннан алғашқы күнінен бастап бағдарлама аясындағы тақырыптар мен тренерім Мая Салауатқызының қолданған әдіс - тәсілдері бұл күдігімді сейілттіп - ақ жіберді.

Оқу – тәрбие үдерісінде басшылыққа алынатын Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 бұйрығымен бекітілген Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңы, сонымен қатар, Қазақстан Республикасы Оқу – ағарту министрлігінің 2022 жылғы 15 желтоқсандағы № 500 бұйрығымен бекітілген «Педагог» кәсіби стандартын топтық жұмыс барысында талдап, әріптестерімізбен тәжірибе алмасу арқылы көптеген ситуациялық сұрақтардың шешімін таба білдік. Курс аясында «Эмоция дегеніміз не?» «Эмоцияның педагогтің кәсіби міндеттерін шешуде қандай ролі бар?» , «Құзірет және құзіреттіліктің айырмашылықтары неде?» , «Эмоциялық интеллект» ұғымына қандай анықтама беруге болады?» , «Табыс технологиясы дегеніміз не?» , «Эмпатияны қалай дамытамыз?» деген көптеген сұрақтардың жауабын теориялық тұрғыдан түсініп қана қоймай, тәжірибемізбен бөлісе отырып тапқандаймыз.

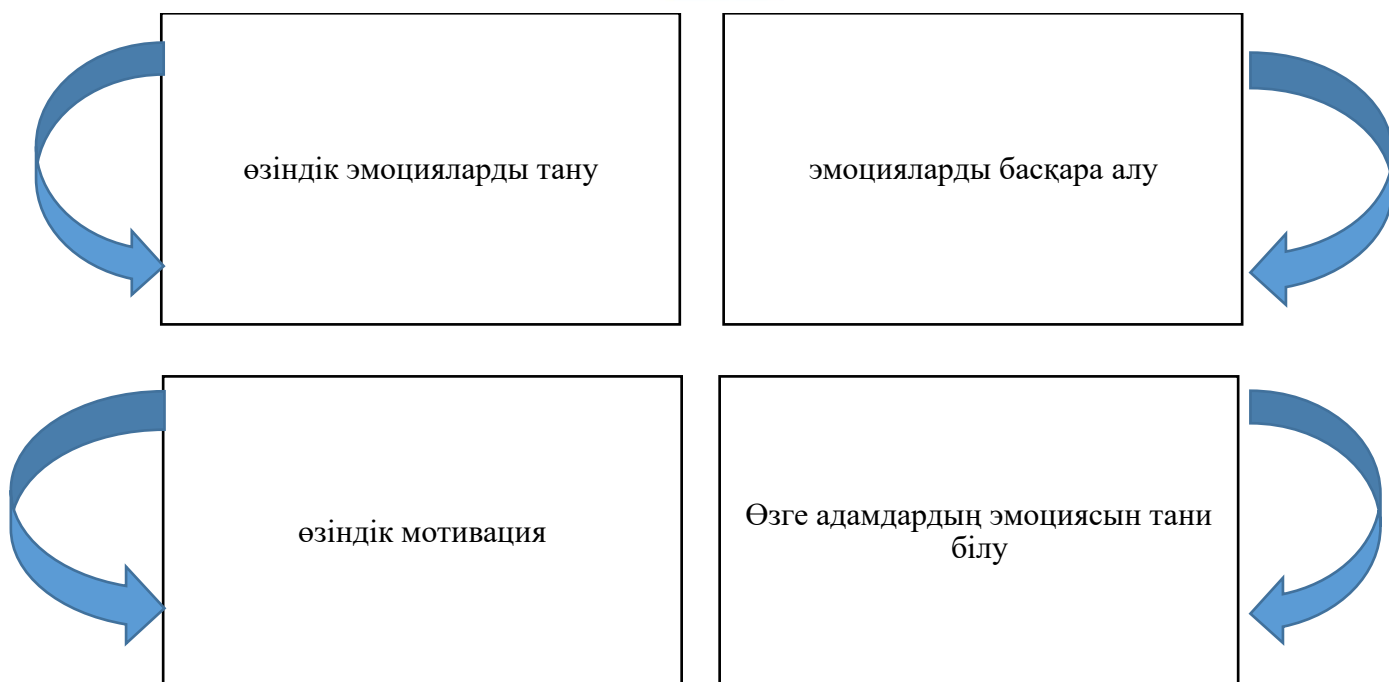
Иә, қазіргі жаһандану кезеңі ұстаздарға тек балаға білім беруді ғана емес, оның ішкі психологиялық дамуына, мақсатқа жете білуге бағдарлауға, өзін - өзі тәрбиелеуге және алған білімін өмірде қолдана білуге үйрету міндеттерін жүктеп отыр. Алдымызға отырған әрбір

оқушы тек білім алушы ғана емес, жеке тұлға ретінде қоғаммен байланыс жасай алатын әрекет иесі болып қалыптаса білуі тиіс. Бұл үшін эмоционалдық интеллект, әр педагог өзінің және өзгелердің эмоциясын түсіне білуі, өз эмоциясын басқара және реттей білуі қажет. Латын тілінен енген «интеллект» терминіне алғашында жеке тұлғаның ақыл - ой қабілеті деген түсінік берілсе, бүгінгі таңда оған барлық танымдық түсініктер кіреді дер едім. Ал «эмоционалдық интеллект» өз сезімдері мен өзге адамдардың сезімін түсіне алатын эмпатияны, өзіне де , өзге де мотивация бере алатын эмоцияларды басқара білетін қабілеттілік деген ұғымды білдіреді. Қазіргі психологиядағы эмоционалды интеллект ұғымының негізгі модельдерін жасаушы Дж.Мейер мен П.Сэловейдің және Крузоның Даниел Гоулманның «ЭИ моделі», Рувер Бар – Онның, Люсиннің эмоционалды интеллект модельдерімен таныса отырып, өзіндік эмоционалды интеллектімізді арттыру рәсімдерін топтық жұмыс арқылы көрсеттік. Қазіргі зерттеулердің көпшілігі эмоция мен интеллект арасындағы өзара байланысты зерттеуге бағытталады. «Эмоциялық интеллект» термині психологиядағы жаңа бағыттардың біріне кіреді.

Г. Гарднер мен П. Сэловей ұсынған эмоциялық интеллект ұғымы мыналарды қамтиды: [1]

Курс барысында цифрлық ортадағы эмоционалды интеллект , «Онлайн ортада қалайша өзінің және басқа адамдардың эмоциясын түсініп, басқара аламыз?» деген сұрақ та назардан тыс қалмады. Эмоция мен сезімдердің көріністерін онлайн ортада таныстыруды басты мақсат ете отырып, «Желідегі қарым - қатынаста эмоция қандай болу керек?» , «Сандық ортадағы мінез - құлық этикеті не үшін қажет?» деген тақырыптарда цифрлық этикеттердің қағидаттары, мессенджерлерді пайлану ережелері , әлеуметтік желілердегі орналасу ережелері туралы құнды мәліметтер алдық. Педагог күйзелісінің алдын алудағы эмоционалды интеллектіні қалыптастырудың әдістерінің бірі «арт - терапия» термині мен үшін тың тақырыптардың бірі болды . Мұғалімнің денсаулығына әсер ететін кәсіби дағдарыс, стресс, фрустрация, күйзеліске түсудің алдын алуда арт терапияның көп көмегі бар екендігіне көз жеткіздік. Курс аясында тренеріміз өткізген тренинг – жаттығулардың әр күніміздің қызығушылықпен өтуіне ерекше әсері болды деп білемін.

Бүгінгі таңда педагогтердің біліктілігін арттыруға қойылып отырған талаптардың бірі зерттеу сабақтары болса, курс кезінде бұл тақырыптар да қалыс қалмады. Lesson study», «Action research» тақырыптары бойынша өткен семинарда алған білімім өз мектебімдегі әдістемелік бағыттағы ақсап тұрған тұстарды тауып, өз - өзіме кері байланыс беріп, келесі қадамдарымды іштей жоспарлауға септігін тигізді.

Қазіргі қоғамға кәсіби маман қажет болса, әр педагог үшін эмоционалды күйзелістілігінің жоғары деңгейі оның кәсіби біліктілігін арттыруға, кәсіби күйзеліске қарсы тұруға, психологиялық және физиологиялық тұрғыда денсаулығын сақтауға мүмкіндік беретіне курстан алған білімім тағы бір көз жеткізді. Оқытудың табысты болуы үшін білім алушылар үшін де, педагогтер үшін де өздерінің эмоционалды жағдайын бақылау және басқара білуі тиіс. Бүгінгі таңда ұстаз тұлғасының кәсіби дамуына әсер ететін дағдылар оның кәсіби өсуі, қазіргідей еңбек нарығында өзін - өзі дамытуына, әр түрлі ортада жұмыс істей білуіне әсер ететін және көмектесетін педагогтің эмоционалды интеллектісі. Болашақта өз ұжымымдағы әріптестерімнің эмоционалды интеллектісін дамыту және кәсіби өсулеріне қолдау көрсетемін деген сенімдемін.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Жарықбаев Қ. Жантану негіздері: оқулық. А. «Білім». 2002ж.

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ТАРИХ САБАҒЫНДА ФОРМАТИВТІ БАҒАЛАУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ ДЕҢГЕЙІН АРТТЫРУ

Гүлиям Жумалиева

№ 32 жалпы білім беретін орта мектебінің тарих пәні
мұғалімі, педагог - зерттеуші

Аңдатпа. Бұл мақала тарих пәні мұғалімдеріне арналған. Мақалада тарих пәнінде формативті бағалаудың тиімді әдісін қолдану арқылы оқушылардың білімдеңгейлерін көтеру мәселесі қарастырылады. Іс-тәжірибеде қолданысқа енгізіліп жатыр. Формативті бағалауда критериялды бағалау жүйесін қолдану қажеттілігі туралы ұсыныс айтамын.

Бүгінгі таңда елімізде білім берудің деңгейі мен сапасына жаңа талаптар қойылып отыр. Қазақстан Республикасында соңғы жылдары білім берусаласындағы жүргізіліп жатқан реформалар еліміздегі білім беру сапасының әлемдік деңгейге сәйкес келуін қамтамасыз етуді көздейді, сол арқылы әлемдік сұранысқа жауап бере алатын мамандарды даярлау және бәсекеге қабілетті білім беру болыптабылады. Жаңартылған оқу бағдарламасы, бағалаумен оқыту арасындағы қиындықтарды жойып, үйлесімді нәтижеге жетуге алып келеді.

Қай кезеңде, қай қоғамда болсын жеке тұлғаның қалыптасуы ұстаздан басталады. Білім саласындағы түбегейлі өзгерістер ұстазға үлкен жауапкершілікті талап етеді. Өздігінен білім алатын, жан-жақты денетін, алдағы өмір жолын өзі болжай алатын тұлға тәрбиелеу – ұстаздың қолында.

Білім берудегі жаңғырту мен инновациялық үрдістердің жалғасуына ықпал етудің маңызды факторының бірі мұғалімнің кәсіби шеберлігі. Солай бола тұра «кәсіби шебер» түсінігіне пәндік, дидактикалық, әдістемелік, психология- педагогикалық білім мен дағды ғана емес, педогогтің жеке тұлғалық потенциалы, кәсіби құндылықтары да жатады. Қазақтың аса көрнекті ағартушы – педагогы Ы. Алтырсарин: «Педагогикалық жұмыстағы шешуші нәрсе – ең жақсы оқыту әдістерін таба білуде» деп айтқандай, мен өз тәжірибеде тарих пәнінде қалыптастырушы бағалауды қалай тиімді пайдалана отырып, оқушыларды толықтай бағалап, кері байланыс алуға болатынын ұсынғым келеді.

Жаңартылған бағдарлама аясында барлығымыз қалыптастырушы бағалауды қолдана бастадық. Бірақ, жылдар өте келе «Осы бағалауды тиімді қолдана алып жүрміз бе? Неге сабақта барлық баладан кері байланыс алып, формативті баға қоймасқа? Ол үшін не істеу қажет?» деген ойлар мазалай бастады. Нәтижесінде, математика пәнін таңдап, жаңа тақырыпта, тапсырмалар бойынша критериялды бағалауды қолданып, оқушыларға қалыптастырушы бағаны нақты қоюды жүзеге асыруға тырыстым. Қалыптастырушы бағалау (формативті бағалау) – сабақта күнделікті жұмыс барысында жүргізілетін бағалаудың түрі, оқушылар үлгерімінің ағымдағы көрсеткіші, оқыту барысында оқушылар мен мұғалім арасындағы жедел өзара байланысты, оқушы мен мұғалім, оқушы мен оқушы арасындағы кері байланысты қамтамасыз етеді және білім беру процесін жетілдіруге мүмкіндік беретін бағалаудың түрі болып табылады. Бағалау ауызша және жазбаша түрде жүзеге асырылады.

Қалыптастырушы бағалау оқу бағдарламасындағы оқу мақсаттарына жетуге көмектеседі, қиындықтың алдын алуға мүмкіндік береді, оқу үдерісінде оқушылардың білімі мен дағдыларының қалыптасуы, білімді меңгеру деңгейін анықтайды. Қалыптастырушы бағалау кезінде оқушыларға үздіксіз кері байланыс беріледі. Қалыптастырушы бағалау оқудағы іс-әрекеттің әр кезеңінде (тақырыпты түсіндіру, тапсырмаларды орындау,

тапсырмаларды тексеру және т.б.) түрліәдістер мен тәсілдер арқылы жүзеге асырылады(сауал қою, тәжірибелік жұмыстар, зертханалық жұмыстар, жобалар, тест тапсырмалары және т.б.). Жұмысты ұйымдастырудың жеке, жұптық, топтық жұмыс түрлерінде қолданылады. Қалыптастырушы бағалаудың нәтижесі бойынша мұғалім оқу үдерісіндер кезінде түзетіп отырады, оқушылардың жиынтық бағалау жұмысын өз деңгейінде тапсырғанға дейінгі кемшіліктерінің, олқылықтарының алдын алады. Қалыптастырушы бағалау кезінде оқушылар пән бойынша жалпы білім берудің оқу бағдарламаларына сәйкес оқу мақсаттарына қол жеткізеді. Қалыптастырушы бағалаудың нәтижелері тоқсандық, жылдық баға қою кезінде есептелмейді. Сабақта оқушы қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырманы орындаған соң, мұғалім жұмысты бағалап, тапсырманың қай тұсы өте жақсыжәне қай тұсын қалайша жетілдіруге болатындығын айта отырып, кері байланыс береді. Оқушы дәл осындай кері байланысты жұптасып, топтасып жұмыс жасау барысында сыныптастарынан да алуы мүмкін. Сауатты берілген кері байланысоқушының өз-өзін ретке келтіруіне ықпал етеді. Демек, бұл жерде мұғалімнің және өз сыныптастарының берген кері байланысы оқушыны қалыптастыруға, оқу мақсаттарына жетуге үлкен көмегін тигізеді. Бұл әдіс-тәсілімді 5 сыныпта 1-тоқсаннан бастап қолданып отырмын. Ең алдымен сабаққа дайындық барысында өзіме осындай бағалау парағын дайындап алдым. Әр сабақта оқушыларға жаңа сабақты әр түрлі тәсілмен түсіндіріп аламын. Мысалы, бейнероликпен немесе көрнекілікпен, іс-тәжірибе арқылы, тақтада, дидактикалық ойын түрлері арқылы түсіндіріп алғаннан кейін оқушы қаншалықты түсінгендерін білу мақсатында тақтамен жұмыс та жүргізуге болады. Одан кейін ғана кері байланыс ретінде жаңа тақырыпты оқушылар қаншалықты меңгергендерін білу мақсатында карточкалар таратып жіберу де тиімді. Мен “Алтын адам” тақырыбы бойынша бұл сабақта кітаптағы №4 тапсырманыкарточка арқылы беруді жөн көрдім. Барлық балалар өз беттерімен орындауға кірісті. 2 минут ішінде 7-8 оқушы болып тексертуге алып келді. Мен тез арада 4 оқушыны тексеріп, қалған 4 оқушыны тексеруге өздерін жібердім. Қате бар – жоғын маған айтып отырды. Бұл жерде ұстаз тек нәтижені тіркеуші рөлін атқарады. Келесі минутта болған 8 оқушы қалғандарын тексеріп, тапсырманы дұрыс орындаған оқушылар қараты өсті. Сынып толықтай тапсырманы аяқтап, мен де балдарын қойып шығып,оқушылардың жаңа тақырыпты түсінген – түсінбегендерін анықтап алдым. Міне, осылайша келесі 3 тапсырма да орындалып, барлық бала өздіктерінен жұмыс жасады. Келесі тапсырма тест түрінде ұсынылды.Одан кейінгі тапсырма қатарларға жылдамдыққа шығаруға және дұрыс орындаған оқушыны анықтауға мүмкіндік берді. Өздерін өздері тексерді,бірін-бірі тексерді. Бұл әдістің қиындық тудырған тұстары болды. Мысалы, жаттау, оқиғаларды есте сақтау төмен оқушылар кездесті. Ол оқушылар word wall платформасы арқылы тапсырманы орындады.Жанындағы бала немесе өзім тексеруге алдым. Бірақ,уақыт өте келе жылдамдығы төмен оқушылар да басқа балаларға ілесуге тырысты, қалмауға тырысты,нәтижелерін көрдім. Сонымен қатар, қате жіберген балаларға тексерген оқушылар түсінбеген жерлерін түсіндіріп, көмектесіп отырды. Сабақ басында мен түсіндіргенде түсінбеген оқушылар сыныптастарының көмегін қуана қабылдап, араласа бастады.

Сабақ соңында оқушыларға сабақ бойынша алған қалыптастырушы бағалаудың балдарын айттым. Оқушылар өздерінің қай жерден қате жібергендерін біліп отырды. Ал, көптеген оқушылардың өз жұмыстарына риза болғандарын көрдім. Қазіргі уақытта, 5-сынып оқушылары тарих сабағын өте жақсы көріп, қызыға қатысады. Бұл критериалды бағалауды қолдану арқылы, оқушыларды тарих сабағында толықтай бағалауға мүмкіндік бар екеніне көзім жетті. Тәжірибемді әліде жалғастырудамын. Алдағы уақытта жетілдіре отырып, әдістемелік құралжасаймын деген ойдамын.

Тәуелсіз елдің негізгі тірегі - білімді ұрпақ. Жанартылған білім беру бағдарламасының мазмұны, педагогикалық тәсілдер және бағалау тәсілдері бір мақсатқа жұмылдырылуы тиіс. Біз алдымызға бірмақсат қоя отырып, сол мақсатқа жету жолында шәкірттердің жүрегіне жол тауып, озық ойлай білу шеберлігіне жетсек, тәуелсіз еліміздің ұл – қыздары білімді де білікті болып шықпақ. Соның арқасында біз бәсекеге қабілетті, іргесі

мықты ел боламыз. Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты – бәсекеге қабілетті, озық ойлы, жан-жақты дамыған, функционалды сауаттылығы жоғары ұрпақты дайындау болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, оларды аралық және қорытынды аттестаттауды өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы N 125 Бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2008 жылғы 21 сәуірде Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне N 5191
2. Зотов Ю.Б. Организация современного урока. — М.: Просвещение, 1984.
3. Назарбаев Н. Тарих толқынында. – Алматы: Атамұра, 1999. Б. 292-293
4. Н.Ю. Никулина. МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ. Калининград 2000
5. Шоган В.В. Методика преподавания истории в школе. Издательство: Феникс. Год: 2007.- 471 с. С.6

НАШАР ЕСТИТІН БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ПРОЦЕССТЕРІН ДАМУДА «ТОМАТИС» АППАРАТЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Жүсіпова Назым Нұрланқызы

*Атырау облысы білім беру басқармасының «Облыстық арнайы
мектеп интернаты сурдопедагог*

*«Сізде керемет есту қабілеті болуы мүмкін, бірақ
сонымен қатар нашар тыңдаушы болуыңыз мүмкін.
Естуге қатысты тыңдау - мақсат қоюмен бірдей
көру қабілетіне байланысты»
Альфред Томатис*

Ерекше білімді қажет ететін нашар еститін балаларға білім беру еліміздің басты міндеттерінің бірі. Біз әр балаға қажеттіліктері мен өзге де жағдайларына тәуелсіз өз әлеуетін толық жүзеге асыруға, қоғамға пайдасын тигізуге, мүмкіндік беруіміз керек.

Ерекше білімді қажет ететін нашар еститін балаларды әлеуметтік ортаға бейімдеу үшін көп жұмыс жасалу қажет. Әр баланың даму ерекшеліктері мен жас ерекшеліктерін ескеріп, олармен жұмыс істеу жоспарын жасау қажет. Баланың психологиялық мінездері мен іс әрекеттерін бақылап, қажетті материалдар мен көрнекіліктерін қолдану арқылы жұмыс жасау керек, сонда ғана алға қойған мақсаттары орындалады, нәтиже шығады. [1]

Елімізде ерекше білімді қажет ететін соның ішінде нашар еститін балаларға білім беру жүйесі жасалып, іске қосылып, күн санап дамып келеді. Ол өмір талабы, қоғамның қажеттілігі деп ойлаймын. Сурдопедагог әр оқушының жеке мүмкіндіктерін ескеріп түрлі техникалар мен әдістерді өз бетінше таңдап, жұмысымда пайдаланамын. Нашар еститін балалармен жұмыс жасайтын арнайы мамандар үнемі ізденіс үстінде болуы қажет. Өйткені өмір тәжірибесі

көрсетіп отырған ерекше білім беруді қажет ететін нашар еститін оқушылардың оқуға белсенділігі төмен, тапсырмаларды педагогтің көмегіңсіз орындай алмайды, тез шаршағыш, зейіні тұрақсыз, есте сақтауы, жады нашар, өз күшіне деген сенімсіздігі басым. Осындай кедергілерді жою - мейірімді жүрекпен, асқан кісілікпен атқарылатын сауабы мол іс.

Оқушыны қолдап, оның қандай да бір ұнамды қасиетін танып, сол арқылы балада сенім ояту педагогтың негізгі іс - әрекетінің ажырамас бөлігі. Оқушыға жақсы жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастыру, әрі терең білім, тәрбиелеу әрбір осы саламен айналысатын педагогке жүктелуі тиіс.

Мемлекет пен қоғамның басым міндеттерінің бірі әрбір балаға, оның ішінде ерекше білімді қажет ететін нашар еститін баланың да жеке ерекшеліктерін ескере отырып, дамуына, тәрбие мен білім алуына кепілді құқық беруді қамтамасыз ету. Әрбір баланың денсаулығы мен ақыл ойының қандай деңгейде екеніне қарамастан оның қабілеттерін дамытуға болады. Баланың ерекшелігі оның қоғамнан аластатудың себебі болмауы керек. [3] Сондықтан мен өз тәжірибемде ерекше білімді қажет ететін нашар еститін оқушыларға білім беруде, оқу - тәрбие жұмыстарында инновациялық технологиялардың бірі «Томатис аппаратын» қолданып жүрмін.

Мақсаты: қайта тыңдауға және естуге үйрету. Бұл тек танымдық процесстерді дамытуға ғана емес, сонымен қатар көптеген психикалық зақымданулардан арылуға мүмкіндік беру.

Тақырыптың өзектілігі: танымдық процесстерін дамыту. Зейінді тұрақтандыру, оқушылардың шамадан тыс белсенділіктерін бәсеңдету.

Күтілетін нәтиже: оқушылардың танымдық қабілеттері, есте сақтауы артады. Зейін деңгейі жоғарылайды. Сөйлеу сапасы, оқу және тыңдау қабілеттері артады.

«Томатис аппараты» тыңдау жүйесі болып табылады. Яғни дыбыстық толқынмен алынған ақпаратты қабылдау мен өңдеуді есту арқылы басқару.

Неге Томатис? Томатис аппараты балаларға қызықты. Томатис ол құлаққап. Яғни, құлаққапты тыңдау арқылы балалар өздерін жайлы сезініп, тынышталады.

Томатис аппаратын киіп оқушылар белгілі бір әуенді тыңдау арқылы тапсырмаларды орындайды. Сол арқылы баланың ұсақ қол моторикасы дамиды, қиял қабілеттері жетіліп, сөздік қоры артады. Бала әуенді сезіну арқылы ойланады. Әуенді тыңдағанда оқушылар релакс сезімін сезеді. Сондықтанда осы арқылы олардың танымдық процесстері артады.

«Томатис аппараты» оқушыларды ашушандықтан және агрессиядан айықтырады. Томатис оқушының толыққанды ойлануына және де қазіргі уақытта бір орында отыра алмайтын гипперактивті оқушылармен жұмыс жүргізу нәтижесінде тиянақтылыққа баулиды.

Томатис аппараты негізінде оқушылармен жұмыс жасаған өте ыңғайлы. Оның ең бірінші пайдасы оқушының мазасыздығын басады, зейінін тұрақтандырады, танымдық процесстерін дамытады. Саусақ моторикасы мен сенсорлық эталондарын дамытады. Ең бастысы оқушының шаршағанын басады.

Оқушылардың ата - анасымен тікелей қарым - қатынасын компьютер мен теледидарды алмастырады. Осындай келеңсіздіктердің нәтижесінде балалардың тез және жиі шаршайтындықтары, сабаққа деген қызығушылықтарының төмендеуі, байланыстырып сөйлеуін және сөздік қорларының аздығына, коммуникативтік дағдыларының дамуын тоқтатады. Осы негізінде мен «Томатис аппаратын» пайдаланамын. Томатис оқушы үшін қызықты іс – әрекет. «Томатис аппараты» деген не? Оны кім ойлап тапты?,-деген сұраққа тоқталсақ? «Томатис аппараты» 50 жылдам астам уақыт бұрын француз отоларингологы Альфред Томатис жасаған ерекше әдіс.

Альфред Томатис әдісі – бұл мидың дыбыстық ақпаратты қабылдауы мен өңдеуін жақсартуға бағытталған есту жаттығуларының жүйесі. Оның мәні мынада: адам қайтадан

тыңдауды үйренеді, оның миы алынған дыбыстармен мүлде басқаша жұмыс істейді, ал ақпарат жақсы меңгеріледі. Кейбір мамандар тіпті Томатис аппаратын "қайта бағдарлау" деп те атайды.[2]

Музыка 80% "Томатисте" дыбыс ретінде қолданылады, көбінесе Моцарт, вальс және «Григориан хоры», сонымен қатар ананың, мұғалімнің дауысы мен баланың дауысы жазылады.

Моцарттың музыкасы жиіліктердің өте кең спектріне байланысты қолданылады. Ананың дауысы нәресте құрсағында жатқанда бұл дауысты естігендіктен қолданылады. Осылайша, "Томатис" кезінде анасының дауысын тыңдағанда, бала жатырда алған сенсорлық тәжірибесіне қайта оралады.

"Томатис" аппараты негізінде оқушы қайтадан естуді және тыңдауды үйренеді. Тыңдау – бұл белсенді процесс, оның барысында миға қажетті материалдар жіберіліп, барлық "қоқыстар" сүзіледі. Егер бұл орын алмаса, онда адамға алған ақпаратты, энергияны мақсатына сай пайдалану қиынға соғады, есте сақтау, зейін қою, мінез-құлық, оқу, көңіл-күй және т.б.

Томатис аппараты бойынша жұмыс қалай өтеді?

Оқушы "электронды құлақ" деп аталатын сымсыз құлаққапты киеді, онда арнайы өңделген музыкалық композициялар дыбысталады. Негізінде бұл Моцарттың немесе Григориан хорының музыкасы, өйткені оның жоғары жиіліктері көп. Әуен естіліп тұрғанда, оқушы кез келген нәрсені жасай алады: ойнау, сурет салу, қолөнермен айналысу және т.б.

Бұл кезде ішкі құлақта не болып жатыр? Дыбысты беру үшін 2 жол қолданылады: бас сүйек сүйектері мен ауа арқылы. Дыбыстық сигнал Томатис аппаратымен алдын ала өңделеді, ол дыбыс жиілігі мен қарқындылығының ырғақты өзгеруімен сипатталады, сондықтан қозғалтқыш және есту функцияларын белсендіре отырып, ішкі құлақтың бұлшықеттерін ынталандырады.

1. Дыбыс құлақ қалқанына түседі.
2. Бас сүйегінің үстіңгі сүйегінен өтіп бара жатқанда, дыбыс степпер мен балға бұлшықеттерінің жиырылуына және босаңсуына әкеледі.
3. Бұл тербелістер вестибулярлық мембрананы қозғалысқа келтіреді. Олар дыбыстық сигналды электрлік сигналға айналдырады және оны әрі қарай мидың есту орталығына жібереді. Бұл жерде дыбыстық сигнал ырғағының маңызы зор, өйткені вестибулярлық мембрана дененің орналасуына өте сезімтал және тепе-теңдік пен ырғақ сезіміне жауап береді.

Әрбір нақты жағдайда "электронды құлақтар" арқылы берілетін дыбыстық сигналдың сипаттамалары түзетілуі қажет мәселеге байланысты жеке таңдалады.

«Томатис» аппаратының негізгі бағыттары:

1. Эмоционалды және психикалық жағдайын жақсарту. Сабақтар жүйке кернеуін, мазасыздықты басады, депрессияны, тежелуді, гиперактивтілікті жояды.

2. Сөйлеуді дамыту, дыбыстардың нашар айтылуы, сөздік қорының аздығы, дизартрия, дисграфия, дислексия, сөз тіркесі мен сөйлемнің өз бетінше жасалуының қиындығы, сондай-ақ сөзжасамдық проблемалар үшін ұсынылады. Сөз құрылымы мен кекештену.

3. Қозғалыс координациясын дамыту және жетілдіру, егер бала ыңғайсыз болса, жиі құлап кетсе, аяқ-қолын әрең басқарса, ырғақ сезімі болмаса, жалпы және ұсақ моторикасы нашар дамыған. "Томатис" аппараты церебральды сал ауруы көрінетін балаларда нәтиже береді.

4. Коммуникативті қасиеттерді дамыту. Аутизмі бар балаларға есту жаттығулары әсіресе ұсынылады. Олар жеке тұлғаның өсуіне, қарым-қатынас дағдыларын және басқалармен қарым-қатынасын жақсартуға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, еңбекке қабілеттілігін арттыруға, өзін-өзі бағалауға ықпал етеді.

5. Интеллектті дамыту. Зейін, реакция, ойлау жылдамдығы жақсарады, оқуға деген қызығушылық артады, оқу мен жазудағы қиындықтар жойылады.

6. Дауыс сапасын жақсарту. Музыкалық есту қабілетін дамытуға және әдемі, таза дауысты шығаруға ықпал етеді.

7. Тілдік қабілеттерін дамыту. Есту жаттығулары адамға тілдің фонетикалық ерекшеліктерін ажырата білуге, шет тілінде сөйлеуді түсіну мен есте сақтауды жақсартуға көмектеседі.[2]

Ата - аналарға кеңес ретінде ұсынысым:

Жүкті әйелдерге босануға дайындық кезінде Томатис сабақтары да ұсынған дұрыс деп ойлаймын. Бұл кұрсақта жатқан баланың психо-сөйлеу дамуына ықпал етеді деп есептеледі.

«Томатис» аппараты бойынша келесі жағдайларда қарсы болады:

- қан қысымының нормадан елеулі ауытқулары;
- мидың ісік аурулары;
- ауыр инфекциялық және қабыну процестері;
- кез келген аурудың жедел түрлері;
- ауыр перинаталдық анамнезбен бірге терең шала туылу;
- отит;
- кохлеарлы импланттың болуы;
- суық тию;
- эпилепсия.

Баланың жүйке жүйесі қоршаған ортаның әртүрлі факторларына өте осал, сондықтан әртүрлі себептер оның жұмысындағы бұзылуларды тудыруы мүмкін. Сол себепті баланың алдын ала мед картасымен танысып аламын. Өйткені жоғарыда айтылған қарсы көрсеткіштерді болдырмау үшін.

Томатис аппараты - өте қызықты іс - әрекет. Ерекше оқытуды қажет ететін нашар еститін баланың қоғамның азаматы екенін, ата - анасының өзіне сенім артып отырған баласы екендігін сезіндіру, өзінің де қолынан іс келетініне көзін жеткізу, өз ісіне деген сүйіспеншілігін ояту - баланы педагогикалық қолдаудың негізі болып табылады.[3]

Бүгінгі жас буын - ертеңгі азамат. Сол азаматты болашақта өз бетінше өмір сүруге бейімдеу, дені сау адамдардың қатарында өзін еркін әрі жеңіл сезіну үшін қолайлы жағдай қалыптастыру біздің басты міндетіміз болып табылады

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «2024-2025 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқаулық хат, 2024 жыл.
2. Интернет көздерінен. [//translated.turbopages.org/proxy_u/ru-kk.ru.bbfd419f-670f9f16-8e31753d-74722d776562/https/autizmy-net.ru/tomatis-terapiya-dlya-razvitiya-rechi/](https://translated.turbopages.org/proxy_u/ru-kk.ru.bbfd419f-670f9f16-8e31753d-74722d776562/https/autizmy-net.ru/tomatis-terapiya-dlya-razvitiya-rechi/)
3. «Арнайы білім беру үдерісін дамыту»
4. «Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға білім беру, түзету, оңалтудың заманауи әдістері» (2019жыл)

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ПӘНІНДЕ ҚАЗАҚТЫҢ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРЫНЫҢ РӨЛІ

Жақсылықова Айсара Жақсылыққызы

Атырау қаласы ЖББ №40 З.Қабдолов атындағы мектеп

Дене шынықтыру пәні мұғалімі, педагог-модератор

Мақсаты:

Оқушылардың қазақтың ұлттық ойындарына деген қызығушылықтарын арттыру.

Міндеттері:

- 1) Ұлттық ойын түрлерімен таныстыра отырып, ұлттық мәдениетімізді оқушылардың бойына дарытып өзінің елін, жерін сүйуге баулу.
- 2) Ойын түрлерін ойната отырып, оқушыларды төзімділікке, аңғарымпаздыққа, ептілікке, шыдамдылыққа, ұйымшылдыққа баулу.

Кіріспе бөлім.

XXI ғасыр білімділері ғасыры болғандықтан, бүгінгі таңда заманымызға сай зерделі, ой-өрісі жоғары, жан-жақты дамыған ұрпақ қалыптастыру мемлекетіміздің алға қойған аса маңызды міндеті болып тұр. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев ұсынған «Қазақстан – 2030» стратегиясында негізгі бағыттардың бірі ретінде халықтың ұлттық моделі мен салт-дәстүрлерін есепке ала отырып, білімі мен білігі жағынан өркениетті елдердегі замандастарымен қатар тұра алатын, бойында ұлттық, отаншылдық рухы мықты қазақстандықтардың жаңа ұрпағын тәрбиелеу қажеттігі баса айтылған.

Ұлттық ойындар – ата-бабаларымыздан бізге жеткен байлығымыз, асыл қазынамыз. Ұлттық ойындар атадан балаға, үлкеннен кішіге мұра болып жалғасып, халықтың дәстүрлі мәдени, өнер тіршілігінің көрінісі болған. Баланың өмірге қадам басардағы алғашқы қимыл әрекеті де ойын арқылы басталады. Сондықтан ойынның бала үшін мәні ерекше. Ойын баланың негізгі іс-әрекетінің бір көрінісі болып табылады. Педогог В.Сухомлинский тәрбиеде ең негізгі орынды ойынға берген. Әлеуметтік тәрбиеде ойын кейбір кезеңдерде ерекше педагогикалық мәнге ие. Ойын барысында баланың мінезін бақылауға болады. Себебі ойында оның өзіне тән ерекшелігі көрінеді. Сондықтан баланың ойынын бақылау оның мінезін қадағалауға көмектеседі. Баланың өз қатарларының арасында жүргенде көпшіл бола білу мінез-құлқын қалыптастыратын бірден бір құрал ойын екені даусыз. Әрбір баланың мінез-құлқы ойын

үстінде қалыптасады. Яғни біреуі әділ ойнайды, екінші біреуі алдайды, үшіншісінің жаттығуды орындауға шамасы келмейді, енді бірі жігерсіздік танытады. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімдері ойынды тәрбие құралының негізі ретінде пайдалану керек. Баланың өмірі ойынмен байланысты, бала ойынсыз өсе алмайды. Халықтық педагогиканың ең бір көне құралдарының біріне ойын жатады. Ойын арқылы бала қоршаған ортаны өз бетінше зерделейді, сөйтіп өзінің өмірден байқағандарын іске асырып, қоршаған ортаның іс-әрекетіне еліктейді. Соның нәтижесінде өзі көрген жағдайларды отбасылық тұрмыс пен қызмет түрлеріне пайдаланады. Ұлттық ойындарды оқу және тәрбие үрдісінде пайдаланудың өзектілігі қоғамымыздың іргетасын нығайту үшін бүгінгі жастарға үлгілі, өнегелі тәрбие беру қазіргі қоғамның басты міндеттерінің бірі.

Негізгі бөлім.

Ойын дегеніміз- адамның ақыл-ойын дамытатын, қызықтыра отырып ойдан ойға жетелейтін тынысы кең, алысқа меңзейтін қиял мен қанат бітіретін ғажайып нәрсе. Ұлттық ойындарды топ-топқа бөлуге болады: **мазмұнды бейнелік, еліктеу ойындары, ойлау, қиялдау қабілетін жетілдіретін ойындар, спорттық бағыттағы ойындар, қимыл-қозғалыс ойындары болып бөлінеді.** Халық ойынды тәрбие құралы деп таныған. Ойынды сабақта қолдану оқушыны ой-өріске жетілдірумен бірге, өз халқының асыл мұраларын бойына сіңіріп, кейінгі ұрпаққа жеткізе білу құралы. Бос уақытта әртүрлі ойындар ойнағаны баланың денсаулығы үшін пайдалы. Ойын кезінде адам, біріншіден еркін, сосын көңілді болады, жақсы демалады, екіншіден дене қимылдап бой сергиді, ми тынығады, үшіншіден ойын барысында ойыншының ойлау қабілеттері дамып бір-бірін тез түсініп ұйымшылдыққа үйренеді. Ойын барысында әр түрлі қимыл қозғалыстар оның ішінде жүру, жүгіру, лақтыру, кедергілерден өту, секіру, тепе-теңдікті сақтау әрекеттері кездеседі.

Мәселен қазақтың: «**Тоғызқұмалақ**», «**Бәйге**», «**Күміс алу**», «**Қыз қуу**», «**Асық ату**», «**Ханталапай**», «**Ақсүйек**», «**Арқан тартыс**», «**Көкпар**», «**Ақшамшық(сақина салу)**», «**Тенге алу**» ойындары баланың еңбекке деген қарым-қатынасы мен ойлау қабілеттерін арттырады және баланы шымыр да епті, зерек те алғыр, тапқыр да парасатты болып өсуге тәрбиелейді. Осы ойындарды өзімнің сабағымның әр кезеңдерінде қолданамын. Соның бірнешеуіне тоқталып, ойын ретімен таныстыра кетсем.

Халқымыз ертеден **асықты** қастерлеген. Мысалы, қазақта «Асығың алшысынан түссін» деген ізгі тілек бар. Асық ойынында кімнің сақасы алшысынан түссе, сол бірінші атады. Яғни асықтың алшысынан түсуі оның иесін басымдыққа жеткізеді. Бұл ойын түрі –ептілікке, мергендікке, шапшаңдыққа, сергектікке баулиды. Үнемі отырып- тұру, жүрелей отыру, тізені жартылай бүгу, жиырылу, шырығу жас балалардың денесін шынықтырып, аяқ-қолдағы буын ауруларының алдын алады. Үлкен шеңбер сызылып, ортасына қаз-қатар тігілген асықтарды шеңберден атып шығару мақсат болып табылатын ойында асықтық мықтысын, салмақтысын сақа етіп алу керек. Асық ойнауға әбден машықтанып алған зерек балалар, қажет болса, сақаны асықпен қоса шеңбердің сыртына шығарып та жібереді, кері қайтара да алады. Менің оқушыларым сабақ кезінде асық ойынын ерекше белсенділікпен сүйсініп ойнайды.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың: «**Ұлы даланың жеті» қыры** атты мақаласында атқа міну мәдениеті туралы айтылған. Атқа міну мәдениеті мен жылқы шаруашылығы жер жүзіне Ұлы даладан тарағаны тарихтан белгілі.

Еліміздің солтүстік өңіріндегі энеолит дәуіріне тиесілі «Ботай» қонысында жүргізілген қазба жұмыстары жылқының тұңғыш рет қазіргі Қазақстан аумағында қолға үйретілгенін дәлелдеді. Жылқыны қолға үйрету арқылы біздің бабаларымыз өз дәуірінде адам айтқысыз үстемдікке ие болды. Ал, жаһандық ауқымда алсақ, шаруашылық пен әскери саладағы теңдессіз революцияға жол ашты.

Жылқының қолға үйретілуі атқа міну мәдениетінің де негізін қалады. Бес қаруын асынған салт атты сарбаз айбарлы көшпенділер империялары тарих сахнасына шыққан дәуірдің символына айналды.

Ту ұстаған салт атты жауынгердің бейнесі – батырлар заманының ең танымал эмблемасы, сонымен қатар атты әскердің пайда болуына байланысты қалыптасқан көшпенділер әлемі «мәдени кодының» айрықша элементі.

Ат үстінде еркін ойнаған қазақ халқы үшін аттың алар орны ерекше. Сол себептен де, ат құлағында шауып ойналатын ұлттық ойындарымыз да аз емес. Солардың бірі: **теңге алу** ойыны. Жерде жатқан теңгені атпен шауып келе жатып іліп алу- үлкен ептілікті, ат құлағында ойнайтын шабандоздықты қажет етеді. Теңгені жерден іліп алғандарға бәйге беріледі. Бұрындары қазақ жігіттері атпен шауып келе жатып, қолындағы найзасымен жерде жатқан тезекті түйреп алып, көкке лақтырып жіберіп, оны екіге бөліп түсіретін болған. Теңге алу ойынын бастауыш сынып оқушыларым да ерекше ықыласпен ойнайды.

Қыз қуу ойыны атқа мінген жас жігіт, ат үстінде шауып бара жатқан қызды қуып жетіп, оның бетінен сүюі керек. Бұл- жігіттің жеңгені. Қуып жете алмаса, қайра шапқанда қыз жігіт пен оның атын қамшының астына алады. Бұл-қыздың жеңгені. Қазір бұл ойынның ережесі жасалып бір жүйеге келтірілді. Қазақстанда алғаш қыз қуу спорттық жарыс ретінде 1923 жылы өткізілді.

Арқан тартыс ойыны- ойын кезегі басталатын жердің еденіне үш сызық сызылады. Арқанның дәл ортасына белгі беру үшін қызыл мата байланады. Оқушылар сан бойынша екі топқа бөлінеді. Екі топтың топ басшылары арқанның мата байланған жерінен бастап белгіленген орта сызықтың үстіне дәл келтіре ұстап әр топтың ойыншылары бір –біріне қарама-қарсы тұрып аяқтарын бірін –біріне тіреп арқанды мықтып ұстайды. Берілген белгі бойынша екі команда арқанды екі жаққа қарай тарта жөнеледі. Қай топ қарсылас топтың ойыншыларын түгелдей ортаңғы сызықтан өз жағына тартып өткізсе, сол топ ұтқан болып есептеледі.

Ақшамшық (сақина салу)- қазақ халқының ертеден келе жатқан дәстүрлі ойындарының бірі. Оны халық арасында «Сақина салу» немесе «Сақина тастау» деп те атайды. Ойынға он-он бес адам қатысып, ортаға бір жігітті немесе бір қызды шығарып, қолына сақина ұстатады. Ойын ережесі бойынша қыз-жігіттер үйде дөңгелене отырып, екі алақанын бір-біріне қабыстырып алға созады. Ойынды жүргізуші алақанындағы сақинаны кімге салса өз еркі. Ол адамдардың барлығының алақанына сақина салған болып шығады да дауыстап: «Тұр, сақинам, тұр» немесе «Ақшамшығымды бер» деп дауыстайды. Сол сәт сақина тасталған адам «Сақина менде» деп орнынан тез тұруы керек. Оны көршісі ұстай алмай қалса, жұрт алдында өз өнерін көрсетеді.

Мен бүгінгі таңда бастауыш сынып оқушыларына, соның ішінде жаңартылған бағдарламамен оқып жатқан 3-ші сынып оқушыларына дәріс беремін. Оларға сабағымда **«Мысық пен тышқан», «Асық ату», «Ұшты ұшты», «Ақ серек пен көк серек», «Иықпен қағу», «Қол күрестіру»** ойындарын жиі ойнатамын. Бұл ойындар ең оңай, әрі қай жерде де ойнауға ыңғайлы. Ойын соңында ойынға қатысушы оқушыларды қалыптастырушы бағалаудың түрлерімен бағалаймын. Мысалы, «Жарайсың!», «Дұрыс!», «Өте жақсы!», «Жігітсің!», «Алтынсың!», «Суперсің!», «Мақтанышым менің!», «Ақылдым менің!», «Ғажайыпсың!» - деп айтып, шапалақ ұрып, оларды шабыттандырып отырамын. Өйткені оқушыны осылайша бағалаудың тәрбиелік мәні зор деп түсінемін. Бағалау барысында оқушылардың ойынға деген құлшынысы мен қызығушылығы артып, жіберген кемшілігінен нәтиже шығарып, кемшілікті қайталамауға тырысады.

Осындай қазақтың ұлттық ойындарды сабақта жиі қолданудан **күтілетін нәтижем- олардың жалпы дене тәрбиесі пәніне деген қызығушылықтарын арттыру**. Білім алушының шығармашылығы, өзін-өзі басқаруы, құрметі, эстетикалық талғамы да артып келеді. Мысалы, дене шынықтыру сабағында сергіту сәтін алатын болсақ, «Эстафеталық жарыстар» атты сабағымда, алдымен оқушыларға ой толғау жасау мақсатында, қазақтың ұлттық ойын

түрлеріне тоқталып, ұлттық ойын туралы өз түсініктерін сұрай отырып, сабақ барысы кезінде орындатуды жоспарладым

Қорытынды бөлім.

Орта білім берудің құндылықтары «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясының құндылықтарына негізделген. Олар: қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілік; құрмет; ынтымақтастық және т.б. Мектебімізде спортқа үйір оқушылар өте көп. Қыркүйек айында 6-7 сыныптар аралығында «Спорт – сенің серігің», желтоқсан айында тұңғыш Президент күніне арналған 3-4 сыныптар аралығында «Спорт- денсаулық кепілі» атты эстафеталық жарыстар өткізіліп, оқушылар жақсы нәтижелер көрсетті. Олардың әр жеңісінде Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Әнұраны шырқалды. Бұл дегеніміз олардың бойында патриотизм және азаматтық жауапкершілік өмір бақи қалады деген сөз. Құрмет құндылығы да сол кішкене болса жеңістері арқылы келетінін түсінеді. Жарыстардан кішігірім жеңіспен оралса да мектепте оларды таңертеңгілік лездемеде құрметтеп аттарын атап, құттықтайтынын білген балалар ешқашан құрметтен қашпайды. Ол өзін өте бақытты сезінеді. Ынтымақтастық құндылығы да осындай жарыстарға бірігіп барып, бірге жаттығу арқылы келеді. Жалғыз бала жарыстарға барғысы келмей тұрады. Спортшылар командамен жүргенді құптайды. «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясының құндылықтары әрбір жас спортшының бойында осылай қалыптасады деп ойлаймын.

1. Қолданыстағы екінші бір тәсіл - тұлғаға бағдарланған тәсіл. Ол тәсілдің мақсатына байланысты оқу процесін дараландыру және жан-жақты дамыту, оның шығармашылық қабілеттерін толық ашу болып табылады. Үшінші атап өтер тәсіл - құзыреттілік тәсілі. Оның мақсаты - дәстүрлі емес және типтік жағдаяттарда шешім қабылдау және іс-әрекет жасау, өз мақсатын анықтай алу дағдыларын меңгеру болып табылады. Ал басты міндеті білім алушылардың жеке әрекет ете алуына, өз қабілеті мен қызығушылығын ұйымдастыруына мүмкіндік береді.
2. Ұлттық ойындардың адамға тигізетін пайдасын халық ертеден-ақ білген. Көшпелі өмір кешіп мал баққан тайпалардың көзін ашқаннан көрген театры да, өнері де, көңіл көтерер қызығы да ұлттық ойындар болған. Халық арасында «Денсаулық- зор байлық» деп тегін айтылмаған. Дене кезінде ұлттық ойындарды көп ойнап, жүгіріп, далада, таза ауада жүру жас ағзаның дұрыста сергек өсуінің көзі болған және балалар ойын ойнаған кезде көпшілікке үйренген. Ұлттық ойындардың басты мақсаты баланы Отанның болашақ азаматы болуына, халқына адал қызмет етуге тәрбиелеу. Ұлтымыздың асыл қазынасы болған ұлттық ойындарымызды жоғалтып алмауға тырысып, ұлттық ойындарды насихаттап ұрпақтан ұрпаққа жеткізу әрбір қазақтың міндеті деп білемін. Күніне теледидар мен компьютер алдында шетелдің атыс шабыс киносын көргенше, өзіміздің ұлттық ойындарымызды ойнауға үйде ата-ана, мектепте мұғалім қадағалап, насихаттап отырса құба-құп болар еді.
3. **Пайдаланған әдебиеттер:** «Мектептегі дене шынықтыру» Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы, №1, 2015ж., №5, 2015ж.
4. «Оқу- инновациялық технологиялар» Республикалық ғылыми-әдістемелік педагогикалық журналы, №3(25) 2018ж., №5(27) 2018ж.
5. Нұрсұлтан Назарбаевтың «Ұлы даланың жеті қыры» атты кітабы, 2018ж.
- 6.

"WAYS TO IMPROVE STUDENT'S SKILLS USING FORMULAS AND AI"

Zhailasheva Gulden Zhanabaevna

Makhambet district

English teacher of secondary school

named after Akhmet Baitursynuly

“Formulas are the bridge between logic and language, turning abstract rules into tangible tools for learning.”

Grammar of The English language is a logical system of language structures, the correct use of which is important in oral language and writing. However, grammar rules may seem complicated for some students. Therefore, displaying it in the form of a mathematical formula may be an effective way to make grammar easier to understand. Math and grammar are both systemic and based on certain rules, so you can use their similarity to suggest a new, effective way to teach English.

Mastering grammar rules in English can be a challenge for students. However, the presentation of grammar formulas through forms and visual aids facilitates this process and increases the level of understanding of students. Forms, i.e. graphic elements, charts, diagrams, help students easily accept information. You can increase students' interest by inserting grammar formulas into mathematical formulas and visualizing them. For example, showing each formula graphically, explaining it through charts and tables, improves students' ability to remember.

Teaching English through grammar formulas can be a very interesting way. As with mathematics, grammar structures are subject to certain rules, which help students remember easily.

Grammar of The English language is a logical system of linguistic structures, the correct use of which is important in oral language and writing. However, grammar rules may seem complicated for some students. Therefore, displaying it in the form of a mathematical formula may be an effective way of making grammar easier to understand. Mathematics and grammar are both systemic and based on certain rules, so you can use their similarity to suggest a new, effective way to teach English. Teaching grammar rules in English into mathematical formulas makes it easier for students to understand. Here is how to display some grammar outlines in mathematical formulas:

Present Simple

Formula:

S + V1 + (O)

Over here:

- S – Subject
- V1 – Verb in base form (first form of verb),
- O – Object (if necessary).

Mathematical alternative:

You can specify this rule as follows:

S + (x) = y, where:

- S is a constant (noun),

- x is a variable value (verb or addition),
- y is the result (clause).

By using this formula, you can explain the structure of sentences.

For example, create a simple sentence:

S (noun) + x (verb) = y (clause)

Example 1:

S = "The cat" x = "sleeps" y = "The cat sleeps"

Formula: The cat (S) + sleeps (x) = The cat sleeps (y)

Example 2:

S = "She" x = "eats an apple" y = "She eats an apple"

Formula: She (S) + eats an apple (x) = She eats an apple (y)

Comparatives and Superlatives Adjectives

Formula:

- Comparative: A + er + than B (more)
- Superlative: A + the + est (most)

Mathematical alternative:

- Comparative: A > < B
- Superlative: A > everyone, everything

Example:

"John is taller than Bob." → John > Bob

"John is the tallest." → John > everyone

By using these formulas, you can explain different times, sentence types, and grammar rules to students. Students can understand these formulas as mathematical equations and adapt them to their memories.

Students are given instructions to construct sentences using the formula. For example:

Students are assigned to create a dialogue by working in pairs. Each student composes his sentences according to the mathematical formulas.

Thus, the students understand the role of words and quickly learn the structure of sentences.

Development of language skills

By quickly interpreting grammar rules, you can not only develop theoretical education, but also develop language skills. It is necessary not only to teach new rules to students, but also to show them how to apply them during relationships. It is beneficial to use such methods as role games, dialogues, discussions.

The structure of the sentence is correct in the conversation design;

Contributes to the formation of a culture of speech;

Thinking has its own effect on the development of the ability to remember;

Subscription, pronunciation, listening skills will be formed.

Using formulas in English lessons has many positive effects for students:

1. Easy to understand: Formulas help you understand grammar rules in an easy and structured manner. This will help to preserve the memory of students for a long time.
2. Improves self-confidence: By using grammar formulas, students correctly compress their sentences and reduce grammatical errors. This will increase their reliability to speak English.
3. Development of language skills: Formulas help develop linguistic skills, as they allow you to master the dictionary fund and grammatical structures.
4. Provides speed and accuracy: Using formulas allows students to communicate their thoughts quickly and accurately, as they will know the rules in advance.
5. Mastering complex structures: Formulas facilitate the mastery of complex grammatical structures, which improves their language literacy.
6. Stimulating creativity: After learning the formulas, students can compose sentences on their own and use them creatively in the language.

Thus, the use of formulas in English lessons will greatly help students improve their language skills, deepen their understanding and increase their self-confidence. Through these formulas, readers will be able to learn that the grammar of English is not as complicated as they thought, and they will have an interest in English, and will be able to speak English fluently. Using these formulas, my students have achieved various achievements and have won prizes at the district and regional levels. Learning through the formula is very effective, develops the logical and analytical thinking of my students, and inspires them to reach new heights. This approach will allow students to increase their interest in education and make full use of their potential. The achievements of my students give me great pride and inspiration, and I will continue to use this method.

In addition, work with formulas will help students to increase their interest in the subject and improve the effectiveness of teaching. Using this method, the students learn not only the theory, but also use it in practice, and get concrete results. The success of the students gives me great joy and strengthens my confidence in their future.

I proposed to introduce, discuss and use these formulas to my colleagues in my community, to use them in the course of classes, I produced a formula book, including not only modal verbs, but also modal verbs, chimes, rays, query sentences, conditional sentences. Teachers will be able to use the differential hours in additional classes.

In conclusion, the method of linking English formulas and mathematical formulas makes the process of learning English interesting and effective. This method enhances the students' deeper understanding, improved pronunciation skills, cognitive development, practical application and self-confidence, can correctly structure sentences in conversational design, contribute to the formation of speech culture, influence the development of thinking, memory skills, create subscription, pronunciation, listening skills. Applying grammar structures to a mathematical formula helps students to systematically explain the rules. Thus, they can not only understand the grammar rules, but also understand their logical meaning. This method will allow students to speak freely and with an increased interest in English.

It is possible to rapidly and effectively improve pronunciation skills in English using mathematical formulas. This approach will help students improve their logical thinking and improve their language skills. Personalization and feedback of the learning process through The AI technology plays an important role in improving the level of education of students.

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Жұманова Ғалия Сайхолқызы

Атырау облысы, Құрманғазы ауданы

*Б. Бегалиев атындағы жалпы орта мектебі ағылшын
тілі пәні мұғалімі педагог-зерттеуші*

Ағылшын тілі сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту – оқушылардың тілді күнделікті өмірде қолдану қабілетін жетілдіруге бағытталған маңызды әдіс. Мұндай сауаттылықты дамыту оқушыларға шынайы қарым-қатынас жағдайларында ағылшын тілін еркін қолдануға мүмкіндік береді, сондай-ақ оларды ақпаратты сыни тұрғыда бағалауға, ойларын анық жеткізуге және көпмәдениетті ортада жұмыс істеуге үйретеді.

Негізгі мақсаттар:

1. **Тілді күнделікті өмірде қолдану** – оқушыларды ағылшын тілінде шынайы қарым-қатынас жасай алуға, ақпаратты тиімді жеткізуге, әлеуметтік және кәсіби жағдайларда тілді еркін қолдануға үйрету.

2. **Сыни ойлау дағдыларын дамыту** – мәтіндерді талдау, ақпаратты бағалау және нақты жағдайларға бейімделу арқылы оқушыларда сыни тұрғыда ойлау қабілеті қалыптасады, бұл оларды ақпараттың шынайылығын анықтауға және маңызды ақпаратты таңдауға үйретеді.
3. **Мәдениаралық коммуникация** – оқушылар ағылшын тілінде сөйлейтін түрлі халықтардың мәдениетімен танысып, басқа мәдениеттерге құрметпен қарауға, көпмәдениетті ортада өз ойын жеткізе білуге дағдыланады.
4. **Коммуникациялық дағдыларды жетілдіру**. Тілдік сауаттылықты дамыту арқылы оқушылар ауызша және жазбаша қатынас жасау, электрондық хаттар, әлеуметтік желілер және басқа да байланыс құралдарын тиімді пайдалану қабілеттерін жетілдіреді.
5. **Өздігінен білім алу дағдыларын қалыптастыру**. Функционалдық сауаттылық оқушыларға тілді өз бетімен оқып-үйренуге, шет тілін меңгеруді өмір бойы жалғастыруға ынталандырады.

Ағылшын тілі сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту жолдары:

Коммуникативтік жаттығулар – ағылшын тілі сабағында оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға бағытталған тиімді әдіс. Сыныптағы сөйлесу, пікірталас, дебаттар мен рөлдік ойындар ұйымдастыру оқушыларға өз ойларын еркін әрі анық жеткізуге, тыңдаушылармен дұрыс қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді. Бұл әдістер оқушылардың өзін-өзі сенімді ұстауына, сыныпта белсенділік көрсетуіне және тілді шынайы қарым-қатынас жағдайында қолдануға мүмкіндік жасайды. Сөйлесу және пікірталас арқылы оқушылар ағылшын тілінде сөйлеу тәжірибесін жинайды. Бұл жаттығулар тілді қолдану икемділігін арттырады және әртүрлі тақырыптарда пікір білдіруге мүмкіндік береді. *Өз ойын анық жеткізу:* Дебаттар мен пікірталас кезінде оқушылар өз көзқарасын дәлелді түрде жеткізуге және қарсы пікірлерге жауап беруге үйренеді. Бұл дағды оларды дәлелдемелерді жүйелі түрде келтіруге және ойын нақты тұжырымдауға бейімдейді. *Тыңдау дағдысын дамыту:* Коммуникативтік жаттығулар тек сөйлеу емес, тыңдау дағдыларын да жетілдіреді. Тыңдап түсіну арқылы оқушылар әңгімелесушінің ойын дұрыс қабылдап, оған сәйкес жауап беруге дағдыланады. *Мәдениаралық коммуникацияны қалыптастыру:* Рөлдік ойындар, мысалы, түрлі мәдениеттер өкілдерінің рөлін ойнау, оқушыларды басқа мәдениеттерге құрметпен қарауға және әртүрлі мәдени айырмашылықтарды түсінуге баулиды. *Топтық жұмыс дағдыларын арттыру:* Бірлескен талқылаулар мен пікір алмасу топ ішінде жұмыс істеуге және ортақ мақсатқа жету үшін ынтымақтасуға үйретеді.

Коммуникативтік жаттығулардың басты мақсаты – оқушыларды ағылшын тілінде еркін сөйлеп, өз ойын анық жеткізуге үйрету. Бұл әдістер оқушылардың тілдік қабілеттерін жетілдіріп қана қоймай, сыни тұрғыда ойлауға және өзара құрмет негізінде қарым-қатынас жасауға бағытталған. [3]

Мәтіндермен жұмыс істеу – ағылшын тілі сабақтарында функционалдық сауаттылықты дамытуға арналған тиімді әдістердің бірі. Бұл әдіс арқылы оқушылар шынайы мәтіндермен жұмыс істеп, оларды түсіну және талдау қабілетін дамытады. Газет мақалалары, жарнамалар, нұсқаулықтар, хабарландырулар, электрондық хаттар сияқты әртүрлі мәтіндер нақты ақпаратты сын тұрғысынан қабылдауға, маңызды мәліметтерді ажыратып, қажетсіз ақпаратты елемеуге үйретеді. Мәтіндермен жұмыс істеу мысалдары:

- Газет мақалаларын талдау: Оқушылар ағылшын тіліндегі соңғы жаңалықтармен танысып, негізгі ойды бөліп алуды үйренеді.
- Жарнамаларды оқу: Жарнама мәтіндерін талдау арқылы оқушылар ондағы ақпараттың құрылымын және клиенттерге әсер ету тәсілдерін түсінеді.
- Электрондық хаттарды оқу және жазу: Хаттардың құрылымын түсініп, әртүрлі жағдайларда дұрыс жазу формаларын үйренеді.

Мәтіндермен жұмыс істеу әдісі арқылы оқушылар ағылшын тілінде ақпаратпен жұмыс істеуге бейімделіп, тілдік сауаттылығын кеңейтеді, сондай-ақ тілдік мәдени контексті түсінуге мүмкіндік алады.

Жобалық жұмыстар – ағылшын тілі сабағында оқушылардың шығармашылық ойлауын, зерттеу қабілеттерін және тілдік дағдыларын дамытуға арналған маңызды әдіс.

Жобалар арқылы оқушылар өздерінің қызығушылықтарына сәйкес тақырыптарды тереңірек зерттеп, топта немесе жеке жұмыс жасауға дағдыланады. Бұл әдіс олардың шынайы тілдік ортада қолдану тәжірибесін байытып, коммуникативтік және аналитикалық дағдыларын жетілдіреді. *Жобалық жұмыстардың артықшылықтары: Зерттеу қабілетін дамыту:* Жобалық жұмыс барысында оқушылар өз бетінше ақпарат жинап, оны жүйелеуді және талдауды үйренеді. Бұл дағды болашақта академиялық және кәсіби ортада да пайдалы болмақ. *Шығармашылық ойлау:* Оқушылар жаңа идеяларды ұсынуға, ерекше көзқарастарды қалыптастыруға, нәтижені шығармашылық түрде таныстыруға үйренеді. Бұл олардың қиялын дамытып, тілдік мүмкіндіктерін кеңейтеді. *Тілдік дағдыларды жетілдіру:* Жобаны ағылшын тілінде орындау барысында оқушылар сөздік қорын байытады, грамматикалық құрылымдарды қолдануды үйренеді, сөйлеу және жазу дағдыларын жақсартады.

Жобалық жұмыстардың тақырыптық мысалдары:

- Ағылшын тіліндегі елдердің мәдениеті: Әр елдің мәдениетін, әдет-ғұрпын, ұлттық тағамдарын, мерекелерін зерттеу. Бұл оқушыларға ағылшын тілін қолданылатын контекстерді түсінуге көмектеседі.
- Ғылыми немесе кәсіби терминологияны зерттеу: Медицина, экология, экономика, технология сияқты салаларда ағылшын тіліндегі терминологияны зерттеу. Бұл тақырыптар болашақта оқушылардың өз мамандығында ағылшын тілін қолдануына көмектеседі.
- Табиғи ресурстарды сақтау туралы жоба: Оқушылар экологиялық мәселелерді ағылшын тілінде зерттеп, өз ұсыныстарын дайындайды. Бұл экологиялық сананы қалыптастыруға ықпал етеді.
- Ағылшын тіліндегі классикалық және қазіргі заман әдебиеті: Әдеби шығармаларды талдау арқылы оқушылардың тілдік құзыреті дамып, ағылшын тілінің әдебиетін жақсырақ түсінуге мүмкіндік алады.

Жобалық жұмыстар оқушыларды ағылшын тілінде еркін жұмыс істеуге бейімдеп қана қоймай, оларды жауапты, шығармашыл және өздігінен ізденетін тұлға ретінде тәрбиелейді. [4]

Командалық жұмыс дағдыларын қалыптастыру: Топтық жобаларда оқушылар бірлесіп жұмыс істеуді, міндеттерді бөле білуді және ортақ мақсатқа жетуді үйренеді. Бұл оларға болашақта топпен жұмыс істеуге қажетті дағдыларды меңгеруге көмектеседі.

Цифрлық білім беру ресурстарын қолдану ағылшын тілін үйретуде функционалдық сауаттылықты дамытуда маңызды рөл атқарады. Әртүрлі онлайн платформалар, тілдік қосымшалар және интерактивті ресурстар оқушыларға тілді күнделікті өмірде қолдануды үйренуге мүмкіндік беріп, оқу үдерісін қызықты әрі қолжетімді етеді. Бұл әдіс оқушылардың өз бетінше оқу қабілетін, технологиялық сауаттылығын және функционалдық сауаттылығын арттырады. Технологияларды қолданудың негізгі артықшылықтары:

- *Жеке оқу қарқынын реттеу:* Онлайн-курстар мен мобильді қосымшалар әр оқушыға өз деңгейі мен қажеттіліктеріне сәйкес қарқынмен үйренуге мүмкіндік береді. Бұл олардың тілді еркін меңгеріп, өздігінен оқу дағдысын дамытады.
- *Интерактивті және бейнелі оқу материалдары:* Видеолар, аудио жаттығулар, ойындар және квиздер оқушылардың назарын аударады, олардың тілді түсіну және қолдану қабілетін дамытады. Мысалы, тыңдау қабілетін жетілдіру үшін тілдік платформаларда шынайы өмірдегі әңгімелер ұсынылады.
- *Жазу және сөйлеу дағдыларын дамыту:* Кейбір қосымшаларда оқушылардың айтылымын бағалайтын, қателерін түзететін жасанды интеллект мүмкіндігі бар. Олар тілдік практиканы күнделікті өмірде де қолдану үшін өте тиімді.
- *Тілді шынайы өмірлік жағдайларда қолдану:* Әлемнің түкпір-түкпірінен келген тіл үйренушілермен байланыс жасау, сөйлесу клубтарына қатысу және форумдарда жазысу оқушыларға нақты қарым-қатынас жағдайында тілді қолдануға мүмкіндік береді.

Цифрлық білім беру ресурстарының көмегімен ағылшын тілін үйрену оқушылардың тілдік білімін практикада қолдануға және оны шынайы өмірдегі жағдайлармен байланыстыруға көмектеседі, сонымен қатар олардың заманауи дағдыларын жетілдіреді. [5]

Қорыта айтқанда, ағылшын тілі сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту – оқушыларды тілдік дағдыларын нақты өмірде қолдануға үйретудің маңызды құралы. Бұл тәсіл оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын, зерттеу және коммуникация қабілеттерін, мәдениетаралық түсініктерін кеңейтеді. Функционалдық сауаттылық арқылы олар тілдік ақпаратты сыни көзқараспен қабылдап, өз ойларын еркін әрі анық жеткізе біледі, сонымен бірге әртүрлі мәдени ортада өздерін сенімді ұстай алады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Оразбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас теориясы және әдістемесі – Алматы, 2000
2. «Мектеп ұстаздар әлемі» педагогикалық журналы №6 (4), 2015
3. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 - 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары 2012 жылғы 25 маусым
4. Тұрғынбаева Б.А. Ұстаздық шығармашылық Алматы, 2007
5. <https://eduindex.kz/methodical-articles/66-aylshyn-tilin-oytuda-funkcionaldy-sauattylyty-damytu.html>
6. <https://bilimland.com/kk/news-articles/blog/oqushylardyn-funkcionaldyq-sauattylyhyn-qalyptastyru-zhane-damytu-nominaciyasy->
7. <http://www.google.kz> Жаңа білім беру технологиясы мен әдіс-тәсілдері

ДИДАКТИЧЕСКАЯ ИГРА КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКЕ МАТЕМАТИК

Канапина Айгуль Утениязовна

Областная специальная школа – интернат

Учитель начальных классов

Ключевые слова. мышление, логическое мышление, дидактическая игра.

В современном мире умение логически мыслить является одним из главных достоинств, которые ведут человека к самореализации и успеху. Именно поэтому школа и семья должны сосредоточить все свои усилия для полноценного развития у детей всех психических процессов. Игры делают процесс обучения более увлекательным, что способствует лучшему усвоению материала

В настоящее время перед системой школьного образования стоит задача максимального развития логического мышления каждого учащегося. В качестве средства развития логического мышления младших школьников в учебно-воспитательном процессе предлагается форма игры, поскольку игровая деятельность не только любимое занятие детей, это ещё и ведущий вид их деятельности. Именно в игре формируются основные психологические новообразования

С поступлением ребёнка в школу под влиянием обучения начинается перестройка всех его познавательных процессов. Это связано с тем, что дети включаются в новые для них виды

деятельности и системы межличностных отношений, требующие от них наличия новых психологических качеств. Многие дидактические игры требуют от учащихся анализа, оценки и принятия решений, что развивает их способность к логическому мышлению

Младший школьный возраст является динамичным в развитии и логического мышления, которое происходит во время учебной деятельности. Важно, чтобы учителя и родители обращали должное внимание на формирование мыслительных процессов и всячески этому способствовали. Постепенно осваивая приемы мыслительной деятельности, младший школьник приобретает способность решать поставленные задачи в уме, а также анализировать процесс своих рассуждений. Рассуждения же постепенно приобретают логически – верный характер, включая операции анализа, синтеза, сравнения, распределения и обобщения.

В соответствии с государственным образовательным стандартом начального общего образования развитие логического мышления является одним из метапредметных универсальных учебных действий младших школьников. Оно призвано улучшить качество обучения, расширяя границы познания, давая возможность судить о том, что учащийся не наблюдает, а предвидит явления, которые в данный момент не существуют .

Возможности формирования приемов логического мышления у младших школьников не реализуются сами собой: учитель должен активно и умело работать в этом направлении, организуя всю учебную деятельность таким образом, чтобы, с одной стороны, он обогащал детей знаниями, а с другой, всемерно формировал приемы мышления, способствовал росту познавательных сил и способностей школьников.

Одни из эффективных средств развития логического мышления являются игровые технологии, а именно дидактическая игра. Их использование на учебных предметах приучает детей самостоятельно мыслить, использовать полученные данные в различных условиях в соответствии с поставленной задачей. Более того, дидактические игры – это всегда интересно и познавательно, и они способны внести в учебную деятельность стремление к знаниям и желание учиться.

Умелое использование дидактических игр в учебном процессе облегчает его. Положительные эмоции облегчают процесс познания. Все выше сказанное убеждает в необходимости и возможности формирования и развития у младших школьников познавательных процессов, в том числе и логического мышления, с помощью использования дидактических игр. Игры позволяют ученикам применять теоретические знания в практических ситуациях, что укрепляет понимание математических концепций

Из всего существующего многообразия различных видов игр именно дидактические игры самым тесным образом связаны с учебно-воспитательным процессом. Они используются в качестве одного из способов обучения различным предметам в начальной школе, в том числе особое место данные игры занимают на уроках математики. Многие игры подразумевают совместную деятельность, что развивает навыки сотрудничества и коммуникации

Дидактическая игра – игра , занимаясь которой, дети учатся. Дидактическая игра может быть индивидуальной или коллективной. Дидактическая игра является ценным средством воспитания учащихся, она активизирует психические процессы, вызывает интерес к процессу познания. В ней охотно учащиеся преодолевают трудности, тренируют свои силы, развивают способности и умения, в том числе творческие, приобретают новые знания, навыки. Она помогает сделать любой учебный материал увлекательным, вызывает у учеников глубокое удовлетворение, создаёт радостное рабочее настроение, облегчает процесс усвоения знаний. В дидактических играх ребёнок наблюдает, сравнивает, сопоставляет, классифицирует предметы по тем или иным признакам, производит доступный ему анализ и синтез, делает обобщения.

На уроке математике я использую примеры дидактических игр

1. «Математический круг»: Ученики сидят в кругу и по очереди задают друг другу математические задачи. Это развивает скорость мышления и навыки общения.

2. «Сложи-ка»: Игра заключается в том, что ученики должны сложить числа, используя карточки с разными значениями, чтобы получить определенный результат. Это способствует развитию навыков сложения и вычитания.

3. «Кто быстрее?»: Ученики делятся на команды и соревнуются в решении заданий на скорость. Это развивает не только логическое мышление, но и умение работать под давлением. Одним из признаков дидактической игры является устойчивая структура, которая отличает её от всякой другой деятельности. Структурные компоненты дидактической игры: игровой замысел, игровые действия и правила.

Игровые действия активизируют познавательную деятельность учащихся, дают им возможности проявить свои способности, применить имеющиеся знания, умения и навыки для достижения целей игры. Правила помогают направлять игровой процесс. Они регулируют поведение детей и их взаимоотношения между собой. Дидактическая игра имеет определённый результат, который является финалом игры, придаёт игре законченность. Она выступает форме решения поставленной учебной задачи и даёт школьникам моральное и умственное удовлетворение. Все структурные элементы дидактической игры взаимосвязаны между собой и отсутствие любого из них разрушает игру. Игры можно легко адаптировать под разные уровни подготовки учащихся, что позволяет каждому участнику заниматься в своем темпе.

Таким образом, необходимо в каждый урок включать игровые моменты, но не в качестве разрядки обстановки, а с целью активизации знаний детей, развития психических процессов

Использованные литературы:

Вот некоторые источники, которые могут быть полезны при написании статьи о дидактических играх и развитии логического мышления:

1. Петрухин, А. П. «Игры в обучении и воспитании детей». – М.: Академия,
2. Иванова, Н. В. «Дидактические игры как средство активизации учебной деятельности». – Вестник педагогических наук.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ МҮМКІНДІКТЕРІН ҚАЗАҚ ТІЛІ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНУ

Мағзомова Тыныштық Мағзомқызы

«Облыстық арнайы мектеп-интернат» қазақ тілі және қазақ әдебиеті пәні мұғалімі

Кіріспе. ХХІ ғасыр – ақпараттық және технологиялық жетістіктердің ғасыры. Білім беру саласында да жаңа технологияларды, оның ішінде жасанды интеллектті (ЖИ) қолдану маңызды орын алып отыр. Білім беру сапасын арттыру, оқушылардың қызығушылығын ояту және оқу процесін жеңілдету үшін жасанды интеллекттің құралдары кеңінен пайдаланылуда. Бұл мақалада жасанды интеллекттің қазақ тілі және әдебиеті пәндерінде қолдану мүмкіндіктерін қарастырып, оның артықшылықтары мен өзектілігін талқылаймыз.

Мақаланың негізгі мақсаты – жасанды интеллектті қазақ тілі және әдебиеті сабақтарында қолданудың тиімді жолдарын анықтап, оның оқушылардың білімін арттыруға, оқыту процесін жаңашаландыруға қалай ықпал ететінін көрсету.

Жасанды интеллекттің білім беру саласындағы өзектілігі. Бүгінгі таңда ақпараттық технологиялар қарқынды дамып келеді. Жасанды интеллект оқу процесін оңтайландыруда

үлкен рөл атқарады. Ол оқушылардың білім деңгейін автоматты түрде анықтап, жеке оқу жоспарларын құрастыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, мұғалімдерге уақытты үнемдеп, сабақты ұйымдастыруда көмекші құрал бола алады. Қазақ әдебиетін оқытуды жаңа технологиялардың, соның ішінде нейрожелілер мен жасанды интеллект (AI) мүмкіндіктерін пайдалану арқылы оңтайландыру. Жоба оқушылардың қазақ әдебиетіне қызығушылығын арттырып, олардың оқу дағдыларын жетілдіруге бағытталған.

1 – сурет. Жасанды интеллект арқылы әдеби тұлғалардың бейнесін салу.

Қазақ тілі және әдебиеті сабақтарында жасанды интеллектті қолданудың мүмкіндіктері

1. **Оқыту материалдарын автоматты түрде жасау.** Жасанды интеллект оқушылардың жеке қажеттіліктеріне сәйкес оқу материалдарын құрастыра алады. Мысалы, оқушылардың қазақ тілі грамматикасын меңгеру деңгейін тексеріп, оларға қажетті тапсырмалар мен жаттығуларды автоматты түрде ұсынады. Сонымен қатар, әдеби шығармаларды талдауға арналған мәтіндер мен сұрақтарды да жасанды интеллект арқылы дайындауға болады.
2. **Тілдік дағдыларды дамыту.** Қазақ тілін меңгеру барысында оқушылардың сөздік қорын байыту және тілдік дағдыларын жетілдіру маңызды. Жасанды интеллектті қолдану арқылы оқушылардың тілдік жаттығуларды орындауын бақылап, қателіктерін түзетуге мүмкіндік бар. Мысалы, мәтіндерді автоматты түрде түзететін бағдарламалар, грамматикалық қателерді анықтайтын және сөздік қорды дамытуға көмектесетін құралдар оқушыларға өте пайдалы болмақ.
3. **Әдеби шығармаларды талдау.** Әдебиет сабақтарында оқушылардың шығармаларды терең түсінуі маңызды. Жасанды интеллект әдебиет шығармаларын талдау, олардың негізгі идеяларын ашу және әдеби әдістерді түсіндіруде көмекші бола алады. Сонымен қатар, мұғалімдерге сабақты дайындау барысында қосымша ақпараттар мен ресурстарды ұсынуға көмектеседі.
4. **Құралдар мен платформаларды қолдану.** Қазіргі таңда көптеген жасанды интеллект негізіндегі платформалар мен қосымшалар бар. Олардың кейбірі қазақ тіліне аударылып немесе бейімделіп келеді. Мұғалімдер Quizlet, Kahoot, Google Classroom секілді платформаларды қолдана отырып, оқушылардың білімін тексеру және олардың қызығушылығын ояту үшін әртүрлі интерактивті тапсырмалар мен тесттерді оңай ұйымдастыра алады.

Жасанды интеллектті қолданудың артықшылықтары

1. **Жеке білім беру** Жасанды интеллект оқушылардың білім деңгейін автоматты түрде талдап, жеке оқу бағдарламаларын құрастыруға мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың оқу процесіне деген қызығушылығын арттырып, білім сапасын жақсартады.

2. **Мұғалімдердің жұмысын жеңілдету.** Жасанды интеллект мұғалімдерге уақытты үнемдеуге және сабақ жоспарын дайындауда көмекші болады. Сонымен қатар, ол оқушылардың тапсырмаларын автоматты түрде тексеріп, бағалауға мүмкіндік береді.
3. **Оқушылардың мотивациясын арттыру** Жасанды интеллект арқылы интерактивті тапсырмалар мен ойындар құрастыру оқушылардың сабақты қызықты өткізуіне көмектеседі. Бұл олардың мотивациясын арттырып, білімді жеңіл және жылдам меңгеруге ықпал етеді. Қазіргі ақпараттық дәуірде әдебиет пен мәдениет саласындағы зерттеулер жаңа технологиялардың көмегімен жаңаша сипат алуда. Нейрожелілер әдебиетті оқып-зерттеуде ақпаратты тез және жан-жақты талдауға мүмкіндік береді. Сәкен Сейфуллин, Бейімбет Майлин және Ілияс Жансүгіров сияқты тұлғалардың шығармаларын нейрожелі арқылы оқып-түсіну болашақ ұрпақ үшін маңызды, себебі олар ұлттық мәдениет пен әдебиетке зор үлес қосқан тұлғалар. Бұл жоба қазақ әдебиетінің тарихи тұлғаларын заманауи көзқараспен зерттеуге мүмкіндік береді.

Қорытынды. Өз тәжірибемде ерекше білімді қажет ететін оқушылармен сабақ барысында жасанды интеллект мүмкіндіктерін пайдаланып келемін.

Жасанды интеллекттің қазақ тілі және әдебиеті сабақтарында қолданылуы білім беру саласын жаңашаландырып, оқыту процесін тиімдірек ететін құрал ретінде үлкен мүмкіндіктер береді. Оның көмегімен оқушылардың білім деңгейі артып, оқу материалдарын меңгеру жеңілдейді. Сонымен қатар, мұғалімдер үшін де тиімді құрал болып табылады, себебі уақытты үнемдеп, оқу процесін ұйымдастыруда үлкен көмек көрсетеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Ахметова.А. Білім беру саласындағы жаңа технологиялар. – Алматы: Оқу баспасы, 2020.
2. Байжұманова.Г. Жасанды интеллект және оның білім беру саласындағы рөлі. – Нұр-Сұлтан: Білім академиясы, 2021.
3. Қазақ тілі мен әдебиеті пәндерінде қолданылатын әдістемелік нұсқаулықтар. – Алматы: Қазақ университеті, 2019.

«2024-2025 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУ ХАТ

STEAM-ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ ДЕТЕЙ С ЗАДЕРЖКОЙ ПСИХИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Мырзаш Перизат Хасанқызы
*Областная специальная школа-интернат
 учитель начальных классов*

К сожалению, дети с ЗПР, имея вышеуказанные характеристики, живут и развиваются в условиях динамичных изменений во всех сферах жизнедеятельности, поэтому от них требуется не столько владение знаниями, но, в первую очередь, умение получать, перерабатывать и практически использовать полученную информацию, самостоятельно ее оценивать, быть гибким, готовым к изменениям, обладать развитыми коммуникативными навыками, уметь работать в команде. Именно на формирование таких личностных компетенций и способностей ориентированы STEAM-технологии.

STEAM – это уникальный подход к образованию детей с разными образовательными потребностями, основанный на связи дисциплин, вынесенных в аббревиатуру:

- ✓ Science (естественные науки),
- ✓ Technology (технологии),
- ✓ Engineering (инжиниринг, проектирование, дизайн),
- ✓ Arts (искусство),
- ✓ Mathematics (математика).

В основе STEAM-технологий лежат принципы:

- ✓ Проектная форма организации образовательного процесса, в ходе которого дети объединяются в группы для совместного решения учебных задач;
- ✓ Практический характер учебных задач, результат решения которых может быть использован для нужд семьи, класса, школы и т. п.;
- ✓ Межпредметный характер обучения: учебные задачи конструируются таким образом, что для их решения необходимо использование знаний сразу нескольких учебных дисциплин.

Главная цель STEAM-технологий — преодолеть свойственную традиционному образованию оторванность от решения практических задач и выстроить понятные ученикам связи между учебными дисциплинами.

На методическом уровне STEAM-технологии предполагают, что проектной деятельности ученики:

- ✓ приобретают навыки работы в команде;
- ✓ учатся выражать свое мнение;
- ✓ осваивают презентационные компетенции;
- ✓ осознают творческий потенциал применения технологий в разнообразных сферах деятельности.

STEAM-технологии основаны на использовании игровых технологий, исследовании как основы познания и как ведущем типе учебной деятельности в младшем школьном возрасте, позволяя интегрировать знания из разных образовательных и научных областей в рамках выполнения междисциплинарных разноуровневых проектов. Перед детьми ставится определённая проблема, которую они целенаправленно решают, достигая индивидуальных и коллективных успехов.

В специально спроектированной педагогами среде дети ставят опыты, анализируют информацию, учатся выдвигать и доказывать свои гипотезы, делать выводы и умозаключения, создают собственные продукты, испытывают их, защищают свои проекты STEM-образование детей дошкольного и младшего школьного возраста. Парциальная модульная программа развития интеллектуальных способностей в процессе познавательной деятельности и вовлечения в научно-техническое творчество: Обучение ведётся не через пассивное слушание, заучивание и наблюдение, а через включённость детей в активный познавательно-исследовательский процесс. Через активный сенсорный, познавательный, коммуникативный и исследовательский опыт значительно расширяется кругозор каждого ребенка, расширяется репертуар универсальных гибких навыков (soft skills), повышается функциональная грамотность, выявляются способности и таланты уже на ранних этапах обучения.

Однако реализация STEAM-технологии с детьми с ЗПР требует особого педагогического и методического подхода к созданию обучающей среды, к учету образовательных возможностей и потребностей участников, к которым обычно относятся трудности восприятия и переработки информации, трудности в коммуникативной и моторной сферах, особенности познания окружающего мира и формирования понятий.

При реализации STEAM-технологии педагог должен таким образом спланировать образовательную деятельность, чтобы максимально задействовать сильные стороны каждого ребенка и тем самым обеспечить ему возможность реализовать себя, почувствовать себя успешным, раскрыть свои способности и таланты.

STEAM-технологии наряду с коррекционно-развивающими мероприятиями имеют огромный ресурс для развития и обучения, удовлетворения индивидуальных потребностей детей с ЗПР, для расширения возможностей их коммуникации и социальной адаптации.

Организация деятельности по STEAM-технологии включает в себя развивающие занятия с детьми по следующим направлениям, которые взаимодополняют друг друга: математическое развитие, экспериментирование, конструирование, основы жизнедеятельности, творческое развитие.

Почему я выбрала данную технологию? В прошлом учебном году я приняла детей в первый класс, научила их чтению, письму, счету, основным нормам поведения в школе и классе, но к большому сожалению кроме академических знаний страдали и личностные, социальные стороны: они не могли свободно выражать свои мысли, общаться друг с другом, работать в команде, также в начале учебного года я видела пробелы в знаниях (они не смогли вспомнить прошлогодний материал, затруднялись отвечать на вопросы учителя и т.д.).

Изучив преимущества применения STEAM-технологии в образовании, я решила адаптировать данную технологию в учебный процесс специальной школы.

Исследование, направленное на определение эффективности применения STEAM-технологии в учебном процессе специальной школы-интернат проводилось в три этапа: констатирующий, формирующий, контрольный.

На констатирующем этапе (2-13 сентября 2024 года) я проводила **наблюдение** за 6 учащимися 2 ЗПР класса. В результате наблюдения за учениками с ЗПР были выявлены следующие показатели:

1. Коммуникация:
 - Затруднения в использовании речи для выражения мыслей и потребностей;
 - Неполное понимание устных инструкций или вопросов;
 - Ограниченный словарный запас.
2. Невербальные навыки:
 - Проблемы с использованием жестов, мимики и других форм невербального общения;
 - Трудности в восприятии и интерпретации жестов других людей.
3. Социальные взаимодействия:
 - Изоляция от сверстников или затруднения в начале общения;
 - Непонимание социальных норм, что может приводить к конфликтам.
4. Эмоциональная реакция:
 - Проблемы с выражением эмоций, что может затруднять взаимодействие;
 - Негативные реакции на изменения в окружающей среде.
5. Игровая деятельность:
 - Ограниченные или стереотипные формы игры;
 - Трудности в совместной игре с другими детьми.

Также на данном этапе мы исследовали активный словарный запас учащихся класса. В результате исследования было выявлено, что у всех учащихся класса ограниченный словарный запас, в основном они используют в своей речи короткие и простые предложения, избегая сложной грамматики (в основном существительные, глаголы, местоимения), иногда используют заученные фразы, что может свидетельствовать о недостаточном понимании.

Данные результаты помогли определить области, требующие поддержки и коррекции, а также разрабатывать программу обучения для развития коммуникативных навыков и активного словарного запаса учащихся. Для этого на уроках естествознания мы использовали элементы STEAM-технологии. В сентябре и октябре текущего года №2, 3, 4, 5, 6 уроки раздела «Живая природа» были посвящены условиям жизни растений. Мы с учащимися, изучив условия, необходимые для жизни растений, проводили занятия во дворе школы-интернат. Первый урок проводила в форме экскурсии, где дети познавали окружающую среду, наблюдали за изменениями в природе, знакомились с разновидностями растений, изучали их строение.

1. Какие группы растений ты знаешь?**2. Почему растение-это живой организм?**

На последующие уроки ребята приносили плоды овощей и фруктов, совместно изучали их свойства, строение, я как учитель задавала вопросы учащимся, стимулируя их межличностное общение, в свою очередь, учащиеся искали ответы на вопросы, сами вступали в диалог, задавая несложные вопросы друг другу.

1. В каких условиях могут расти растения?

Перед уроком естествознания я договорилась с сотрудниками столовой взять отходы овощей и фруктов, далее с учениками мы изучили состав отхода, взвешивали на весы (таким образом мы актуализировали знания об единицах измерения массы) и закопали отходы в землю, объяснив им о повышении плодородности почвы естественным путем.

1. Откуда растения получают всё необходимое?

На других уроках мы также затрагивали тему совместного времяпровождения с семьей, с друзьями, с одноклассниками, о роли труда в жизнедеятельности человека, о пользе растений и т.д. Например, на уроках познания мира я задавала ребятам такие побуждающие вопросы как «Расскажи, как живет твоя семья?», «Какие нормы поведения и правила есть в твоей семье? Приведи примеры» (тема «Я и моя семья»), «Чей труд помогает делать вашу жизнь комфортной каждый день?», «Какую пользу вы уже приносите обществу?», «Какую пользу можете принести обществу?», «Порассуждайте, что будет, если члены общества перестанут трудиться» (тема «Я и общество»), «Есть ли у тебя друзья?», «В чем вы помогаете друг другу?», «Расскажите о своих друзьях», «Что они любят больше всего?» (тема «Я и мои друзья»), «Для чего люди трудятся?», «Как люди совместным трудом создают все необходимое для жизни?», «Откуда в твоей семье появляются одежда, продукты и предметы быта?» (тема «Почему люди трудятся?»).

В дальнейшем мы планируем работать в пришкольном участке, чтобы ученики поняли как использовать продукты труда человека в общественном питании. Для этого в зимнее время мы планируем вырастить растение в классе

На контрольном этапе мы повторно провели исследование уровня развития коммуникативных навыков и словарного запаса учащихся вышеуказанными методами. ... констатировали сдвиг

Мое исследование **«Использование STEAM-технологии на уроках естествознания в специальной школе»** призвано обеспечить условия для развития, обучения и социальной адаптации детей с особыми образовательными потребностями, раскрыть способности и таланты каждого ребенка, является методическим аккумулятором технологий в рамках STEAM в образовании; ориентирован на повышение квалификации современных педагогов.

Использованные литературы:

1. учебная программа / Т. В. Волосовец и др. — 2-е изд., стереотип. — М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2019. — 112 с.: ил.]
2. [Волосовец Т.В., Маркова В.А., Аверин С.А.

ЕРЕКШЕ БІЛІМДІ ҚАЗЕТ ЕТЕТІН ОҚУШЫЛАРҒА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ДАМУ

Сулеймен Айдана Нұдықзы
*Облыстық арнайы мектеп–интернаты
орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі*

Кіріспе

Заманауи технологиялардың дамуы білім беру саласында да үлкен өзгерістерге алып келді. Оқыту әдістерін тиімді ету және әр оқушының қажеттілігін қанағаттандыру мақсатында жасанды интеллект (ЖИ) қолдану білім беру жүйесінде маңызды бағытқа айналды. Ерекше білімді қажет ететін оқушылар (ЕБҚО) үшін жасанды интеллект құралдарын қолдану олардың оқудағы кедергілерін азайтып, жаңа мүмкіндіктер ашады. Бұл баяндамада ЖИ-дің ЕБҚО-ға ықпалын, оның мүмкіндіктерін және оның білім беру саласындағы келешегі қарастырылады.

1. Ерекше білімді қажет ететін оқушылардың қажеттіліктері

Ерекше білімді қажет ететін оқушылар физикалық, ақыл-ой немесе психологиялық жағынан ерекшеленетін оқушылар болып табылады. Олардың оқу бағдарламалары мен әдістері әртүрлі болуы мүмкін. Кейбір оқушыларға тыңдау, сөйлеу немесе көру қабілеті бойынша арнайы көмек қажет, ал басқаларына мидың дамуындағы айырмашылықтармен байланысты қиындықтарды жеңуге көмек керек. Мұндай оқушылар үшін оқыту үдерісі ерекше тәсілдерді, материалдарды және техникаларды талап етеді.

2. Жасанды интеллекттің мүмкіндіктері

Жасанды интеллект ерекше білімді қажет ететін оқушылар үшін бірқатар пайдалы шешімдер ұсынады:

Дыбыстық көмекшілер мен тілдік модельдер: Ақыл-ойы шектеулі немесе көру қабілеті нашар оқушылар үшін ЖИ арқылы дыбыстық нұсқаулықтар, мәтіндерді аудару және мәтінді дауысқа айналдыру мүмкіндіктері қолжетімді.

Бейімделген оқыту жүйелері: ЖИ жеке оқушылардың деңгейіне сәйкес материалдарды таңдау және қиындық дәрежесін реттеу арқылы оқу материалдарын бейімдей алады. Мысалы, математикалық тапсырмалар немесе мәтіндер оқушының қабілетіне қарай берілуі мүмкін.

Сөйлеуді тану және түзету: Оқушыларға сөйлеу немесе тілдік дағдыларды дамыту барысында жасанды интеллект сөйлеуді тану мен автоматты түрде қателерді түзету мүмкіндіктерін ұсына алады.

Жиынтық деректерді талдау: ЖИ оқушының прогресін қадағалап, қиындықтарын анықтай отырып, оқыту әдістемелерін жетілдіруге ықпал етеді. Жиынтық деректерді талдау арқылы мұғалімдер оқушылардың әлсіз тұстарын анықтап, оларға жекелеген көмектер көрсете алады.

3. Жасанды интеллекттің артықшылықтары

ЕБҚО үшін жасанды интеллекттің артықшылықтары орасан зор:

Индивидуалды оқу жоспары: ЖИ әр оқушының қажеттілігіне сәйкес арнайы оқу жоспарын құра алады, бұл оқытуды жекелендіруге мүмкіндік береді.

Қол жетімділік пен инклюзия: Жасанды интеллект құралдары арқылы ерекше қажеттіліктері бар оқушылар оқу процесіне толық қатыса алады. Мысалы, көру қабілеті нашар оқушылар

арнайы экран оқу құралдарын қолданса, есту қабілеті нашар оқушыларға арнайы субтитрлер мен жазбаша материалдар ұсынылады.

Қолжетімді материалдар: Оқу материалдары электрондық немесе дыбыстық форматта ұсынылып, оқушыларға қажетті мазмұнды оңай түсінуге мүмкіндік береді.

Уақытты үнемдеу: Мұғалімдерге жүктемені азайту үшін ЖИ тест тапсырмаларын автоматты түрде бағалай алады, ал бұл мұғалімдердің оқушыларға көбірек уақыт бөлуіне мүмкіндік береді.

4. Жасанды интеллекттің қиындықтары мен шектеулері

Жасанды интеллекттің тиімділігімен қатар, оның қолданылуы белгілі бір қиындықтарға да тап болуы мүмкін:

Құпиялылық пен қауіпсіздік мәселелері: Оқушылардың жеке мәліметтері мен оқыту нәтижелерін талдау барысында мәліметтердің сақталуы және құпиялылығы маңызды мәселе болып табылады.

Құралдардың қолжетімділігі: ЖИ қолдану үшін арнайы жабдықтар мен бағдарламалық құралдар қажет. Барлық мектептер мен отбасылардың бұл құралдарды сатып алуға мүмкіндігі бола бермейді.

Мұғалімдердің дайындық деңгейі: Жасанды интеллект құралдарын тиімді пайдалану үшін мұғалімдердің тиісті дайындықтары болуы керек. Жаңа технологияларды меңгеру кейбір ұстаздар үшін қиындық туғызуы мүмкін.

Қорытынды

Жасанды интеллект ерекше білімді қажет ететін оқушылар үшін білім беру саласында үлкен өзгерістер мен мүмкіндіктер ұсынады. Ол оқушылардың оқыту процесін жеңілдетіп қана қоймай, оларды қоғамдағы толыққанды азаматтар ретінде дамытуға мүмкіндік береді. Алайда ЖИ тиімді қолдану үшін инфрақұрылымдық дайындық, мұғалімдерге арналған арнайы курстар және технологиялық қауіпсіздік мәселелеріне назар аудару маңызды. Жасанды интеллекттің білім беру саласындағы орны келешекте де маңызды болып қала бермек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Абайдыков, Н. К. "Ерекше білімді қажет ететін оқушылармен жұмыс істеу әдістемелері." – Алматы: Білім, 2020.
2. Кемелбаева, С. М. "Қазіргі заманғы білім беру технологиялары және ерекше білімді қажет ететін балалар." – Астана: Pedagogika, 2019.
3. ЮНЕСКО (UNESCO). "Inclusive Education: Ensuring Access to Quality Education for All." – UNESCO Publishing, 2015.
4. Обухова, Л. Ф. "Коррекционная педагогика: теоретические основы и методология." – Москва: Академия, 2018.
5. Anderson, M., & Rainie, L. "Artificial Intelligence and Its Impact on Learning for Students with Disabilities." – Pew Research Center, 2021.
6. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. "Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education." – Pearson, 2016.
7. Heerema, E. "Artificial Intelligence for Students with Special Educational Needs: A New Frontier in Learning." – Springer, 2020.
8. Liu, L. & Salas-Pilco, Z. L. "Artificial Intelligence and Inclusive Education: A Perspective from Developing Countries." – Taylor & Francis, 2020.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ

Сұлтанова Айдана Қатимоллақызы
*Облыстық арнайы мектеп–интернаты
педагог-модератор*

Қазіргі таңда жас ұрпаққа жан-жақты білім беру, тәрбиелеу әрбір ұстаздың басты міндеті болып табылады. Жас ұрпақты оқытып — тәрбиелеу үлкен жауапкершілікті, ізденіс пен шыдамдылықты, ұстаздың заман көшіне сай білімнің қыр-сырын терең меңгеріп, жаңа ақпараттық технологиялармен қаруланғанын, жан-жақтылығын талап етеді. Себебі ұстаз алдында заман талабына сай-жеке индивид тұлғаны қалыптастыру міндеті тұр. Жан-жақты қалыптасқан, білім мен тәрбиені қатар тізгіндеген, өмір көшінен өзіндік орын алар тұлғаны тәрбиелеп, қалыптастыру оңай шаруа емес екенін ұстаздың өзі де түсініетіні белгілі. Тұлғаны оқытып, тәрбиелеу ең алдымен отбасы-ошақ қасынан бастау алып, жаңа мектеп табалдырығын аттаған-яғни бастауыш сатыдан басталуы керек. Оқушының зейіні тұрақсыз, импульсивті, қабылдау мүмкіндіктері әр түрлі. Сол себепті оқушыларының білім сапасын көтеру- әр ұстаздың міндеті. Оқушының жеке тұлғалық күшін дамыту үшін, оның шығармашылық мүмкіндігінің дамуы басты рөл атқарып отыр. Олай болса, қазіргі ұстаздар қауымының алдындағы үлкен мақсат: өмірдің барлық саласындағы белсенді, шығармашылық іс-әрекетіне қабілетті, еркін және жан-жақты жетілген тұлға тәрбиелеу.

Мұғалім алғашқы сабақтан бастап әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін, ынтасы мен бейімділігін, оқу мен еңбекке ұқыптылығын ескере отырып оқу үрдісін жүргізуі керек. Ертеңіне лайық ұрпақ тәрбиелемеген елдің келешегі жоқ десек, сол ұрпақты тәрбиелеудегі ұстаз еңбегі – ұлы еңбек. «Ұстазын сыйламаған елдің ұрпағы азады», — дейді халық даналығы. Осыған байланысты шығармашылық, ізденіс деген әр ұстаздың алдында тұрған үлкен міндет деп ойлаймын.

Шығармашылық – бұл адамның өмір шындығында өзін-өзі тануға ұмтылу, іздену. Өмірде дұрыс жол табу үшін адам дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренуі қажет. Адам бойындағы қабілеттерін дамытып, олардың өмірден өз орнын табуға көмектеседі.

Шығармашылық жұмыста, әсіресе, бала қиялының орны ерекше. Бұл жөнінде М.Жұмабаевтың айтқан тамаша пікірі бар: «Жаратылыстың құшағында, меруерт себілген көк шатырдың астында, хош иісті жасыл кілем үстінде, күнмен бірге күліп, түнмен бірге түнеріп, желмен бірге жүгіріп, алдындағы малымен бірге өріп, сары сайран далада тұрып өсетін қазақ баласының қиялы жүйрік, өткір, терең болуға тиісті». «Баланың атаға тартуы рас болса, сиқырлы даланың баласы – қазақ баласы қиялқұмар болуға тиісті». Педагог ғалымның айтқанының сөз өнері — әдебиетке тікелей қатысы бар. Сабақтарды түрлендіріп өткізудің маңызы ерекше. Шығармашылық сипаттағы сабақтар түрлерін жүйелі ұйымдастыру арқылы

оқушылардың танымдық белсенділігі қалыптасып, ұстазы берген ақпаратты, іс-әрекет тәсілдерімен бағалау өлшемдерін қамтитын қоғамдық және ұжымдық тәжірибе тағылымдарын игеріп қана қоймай, оқушы барлық іс-әрекетте шығармашылық бағыт ұстанады, қабілет білігін ұштай түседі. Оқушыларды шығармашылыққа баулудың, өзіндік іс-әрекетін ұйымдастырудың түрлері өте көп.

Білім беру жүйесіндегі маңызды мәселелердің бірі-оқытудың жаңа технологияларын енгізу, халықаралық ғылыми коммуникациялық байланысқа шығу, білім беруді ақпараттандыру.

Қазіргі ақпараттық қоғам жағдайында мектеп оқушыларында болуы керек сапалар:

1. Қажетті білімді өз бетінше ала отырып, пайда болған алуан түрлі мәселелерді шешу үшін оларды тәжірибеде біліктілікпен пайдалану, жылдам өзгеріп отырған өмір жағдайларына оңай бейімделу.
2. Өздеріне өздері сын көзбен қарай алу, кездесетін қиындықтарды көріп, оларды шеше білу, дұрыс әрі уақытылы шешім қабылдай алу.
3. Ақпарат ағынымен дұрыс жұмыс істей алу, мақсат-міндеттерді дұрыс анықтап, болжам жасап, тиісті қорытынды шығарып, проблемаларды шеше білу.

Мұның өзі еліміздегі білім беру жүйесінің бұрынғы қалпында болмайтынын көрсетеді. Сондықтан оқу ағарту саласының оқу үрдісіне жаңа технологияларды кең көлемде енгізуді талап етеді. Инновациялық (озық) білім беру деп — тұлғаның бағдарлы көзқарасты, білімдегі дәлдікті, шығармашылық бастауды, сонымен бірге жаңа технологиялық мағлұматтарды игеруін айтады.

Инновациялық әдістер мен оқытудың ақпараттық технологияларының мақсаттары мен міндеттері:

1. Сабақтарды жаңаша ұйымдастыру.
2. Мұғалімнің рөлі мен қызметінің артуына жағдай жасау.
3. Оқушылардың құзыреттілігін қалыптастыру.
4. Оқушының ойлау қабілеттерін арттырып, ақпараттық технологиялар негізінде ізденушілігін дамыту.
5. Шынайы дерек көздерінен мәліметтерді жинақтау арқылы ізгілікке, елжандылыққа, саналылыққа, адамгершілікке, имандылыққа, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу.
6. Баланың білім деңгейіне және жас ерекшелігіне қарай қолдану.

Оқушыларды шығармашылыққа баулудың, өзіндік іс-әрекетін ұйымдастырудың түрлері өте көп.

1. Тәрбие сағатында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту. /сурет салдыру, шығарма жаздыру, нақыл сөздер жинастыру, т.б./
2. Қазақ тілі сабағында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары.
3. Үйірме жұмыстарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту.

/

«Образға кіру»

Жансыз заттардың, өсімдіктердің, жануарлардың орындарында өздері қандай күй кешетіні, қандай қызмет атқаратынын сезіну

«Суырып салма ақын» Бастауыш сыныптарда шығармашылықтың алғашқы сатысын іс-әрекет және ойын түрінде бастаған жөн. Бала ойын ойнауға қызығу арқылы оның ойлау өрісі және еркін қиялдауы мен шығармашылық ойлауы қалыптасып дамиды.

«Диалог-ертегі»

Мұғалім не оқушы ойдан шығарып, кез келген бір әңгіме-ертегіні бастап кетеді. Ал қалған оқушылар басталған әңгіме-ертегіні бір-бір сөйлемнен ары қарай жалғастырады.

Ұстаз еңбегі – оқушы білімімен өлшенеді десек, ұстаз еңбегінің күрделілігі — әрбір оқушы жүрегіне жол таба білуінде. Әрбір баланың бойындағы қабілетті дамыту арқылы өзін, өмірді, әлемді танып білуге, қоғам алдындағы жауапкершілік қасиеттерін сезіндіре білуінде жатыр.

Жаңа технологияны оқыту-тәрбие үрдісінде қолдана отырып, біз неге үйрете аламыз?

1. Өз бетімен ойлауға.
2. Жаңа шешімдер табуға.
3. Ұжымдық өмір сүруге.
4. Шыдамды болуға.
5. Өзгелердің көзқарас пікірлерін тыңдай білуге.
6. Өзінің жеке болашағын жасақтауға.
7. Өз бетімен білім алуға.

Жаңа ақпараттық технологияларды қолдану нәтижелері

- өз бетімен жұмыс істей отырып, шеберлігін арттыра біледі;
- өз беттерімен ізденулеріне, шығармашылықпен жұмыс істеулеріне бағыт беріледі;
- ойлау қабілеті дамиды;
- нәтижелерін керек жағдайда түзетеді және одан қорытынды жасай алады;
- қорытындыны басқа нәтижелермен салыстырады;
- әр түрлі жағдайда өз шешімін таңдай біледі, мұғалімге жалтақтамайды;
- өзін-өзі бағалай білуге үйренеді;
- жаңа технологияны пайдаланып, интерактивтік тақтада жұмыс жасай біледі.

Оқушыға білім, білік, дағдыларын игертіп қана қоймай, қабылдауын, ойлауын, қиялын, сезімдерін, яғни жан-жақты, шығармашыл, өз бетімен жұмыс жасай білетін, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны дамыту үшін инновациялық әдістер мен оқытудың ақпараттық технологияларын пайдаланудың маңызы өте зор.

Дегенмен, әлі де болса бізді ойландыратын, толғандыратын істер жетерлік. Атап айтқанда, олар – білім сапасын арттыру, оқушылардың біліміне, ойлау қабілетіне сай деңгейлеп оқыту, ғылыми — ізденіс қабілеттерін қалыптастыру, т. с. с. Өйткені, ХХІ ғасыр - білімділер ғасыры. Ендеше бізге ой өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан - жақты парасатты ұрпақ керек екенін бір сәтте естен шығармағанымыз жөн деп ойлаймын

Қорытынды: Қорыта айтқанда, оқушы бойында шығармашылықты дамытуда үздіксіз құлшыныс, оқуға, білім алуға деген ұмтылыс ұдайы өшпей, күннен-күнге дами түсуі қажет. Сонда ғана оқушы бойында білім нұры тасып, сыныптан-сыныпқа көшкен сайын оқушының ішкі дүниесі, сыртқы ортамен

байланысы дамып, оқушы дүниетанымы арта түсері анық. Ол үшін жалықпай жаңа инновациялық технологияларды өз жұмысымызда пайдаланып, сонымен қатар оқушыларды мадақтап, ынталандырып отырған орынды. Баланың қиялын дамыта отырып, ойын дамытамыз. Ойы дамыған шәкіртіміздің танымдық қызығушылығы арта отырып, шығармашылық әрекеті жоғары деңгейге көтеріледі.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Атамұра журналы 2021 жыл;
2. Еңекке баулу кітабы Алматы кітап;
3. Қазақстан мектебі. С. Әбішқызы. 2004-7, 2004-1, 2002-9, 2003-8, 2000-6
4. 4. Бейнелеу өнері және сызу. Журнал. Э.Саланчена. Г. Баймағанбетова. Алматы 2005.

РАЗВИТИЕ ТАКТИЛЬНЫХ ОЩУЩЕНИЙ У ДЕТЕЙ

Тыныбаева Бибигуль Балхашовна

Руководитель МО учителей начальных классов Атырауской областной спец. школы-интерната

Создание благоприятных условий для людей с ограниченными возможностями – один из приоритетов социальной политики нашего государства. Система образования и воспитания детей с ограниченными возможностями здоровья является неотъемлемой частью системы общего образования. А начало образования - это начальная школа, так как сегодняшний ребенок – это завтрашнее общество. Педагогам следует уделить особое внимание образованию ребенка, особенно дети с особыми образовательными потребностями не должны оставаться в стороне от общества. Поэтому, одной из наиболее актуальных проблем сегодня является определение особенностей внимания к окружающей среде у незрячих детей, их адаптация к социальной среде, приравнивание их к нормальным детям, воспитание их нормальными и здоровыми гражданами.

У детей младшего школьного возраста еще сохраняется непроизвольное внимание. Особенность внимания детей состоит в том, что их свободное внимание неустойчиво. Ребенок уделяет много внимания внешним раздражителям. Его внимание слишком эмоционально. Незрячие дети младшего школьного возраста используют только свое непроизвольное внимание посредством осязания и слуха. Для них важно развитие тактильных ощущений. Дети, используя слуховое внимание, могут описать свое настроение, искреннее ощущение, психические особенности и физическое состояние, чувствуя свой голос. Это формируются в процессе понимания предмета и в течение всего учебного процесса посредством обучения шрифтом Брайля.

Тифлопедагог, автор нового творения, изменившего систему обучения слепых, ДЖ. Брайль (1809-1852) потерял зрение в 3-летнем возрасте. Его система рельефного письма, основанная на шеститочечном выравнивании, включает буквенные, математические и другие символы, которые позволяют слепому человеку писать и читать. Книги Брайля были опубликованы во Франции, а затем распространилось по всему миру. Устройство доказало свою эффективность на практике.

Шрифт Брайля является эффективным средством, развивающее навыки грамматики, пунктуации, правописания для незрячих людей. С помощью данного способа незрячие могут познакомиться с графиками и сложными схемами. При помощи различных сочетаний точек в одной клетке брайлевское письмо воспроизводит алфавитные, цифровые, музыкальные символы. Текст читается указательным пальцем одной или обеих рук. Воспринимаемый на ощупь, он быстро понимается благодаря легкости и компактности знаков. Методика развития мелкой моторики в этом случае очень эффективна. Рельефно - точечный тактильный шрифтом можно закодировать любой символ в виде выпуклых точек. Это один из самых полезных инструментов, помогающий незрячим ориентироваться в окружающем их мире. Естественно, главный результат нашей работы измеряется качеством обучения. Качество образования - напрямую зависит от учителя, от его педагогического мастерства и умения применять его на уроке.

В 2023-24 учебном году у меня обучались 1,2,4 слабовидящие классы с русским языком обучения. Среди них в 1 классе 2-ое учащихся- незрячие. Для работы на уроках с этими детьми в нашей областной специальной школе-интернате приобретены необходимые приборы. Это прежде всего, для первоклассников Азбука-колодка по Брайлу и грифель для письма. На сегодняшний день эти дети умеют работать с этими приборами, освоили буквы, числа от 1 до 10.

В течение первой четверти тесно работала с родителями. Так как, это главный фактор эффективности данной работы. Дети забирали эти приборы домой для повторения темы и быстрого освоения тем. В процессе обучения по Брайлу у детей развивается мелкая моторика пальцев рук. В связи с этим, так же регулярно провожу на уроках разные упражнения по развитию движения рук. Это влияет на улучшение их памяти, развивает интеллект, кругозор, так же умение ориентироваться в пространстве.

И хочу сказать, что всегда нужно стимулировать ответы на наши вопросы, на вопросы одноклассников, формировать навыки общения этих детей. Главное во время обучения: соблюдать нагрузку, не утомлять, регулярно проводить упражнения по развитию движения рук. Этот вид обучения требует постоянной практики и терпения и с течением времени ученик становится все более уверенным в чтении и письме на брайлевском шрифте, приобретая и совершенствуя свои навыки и умения.

Литература:

1. Абаева Г.А., Увалиева М.З. Обучение грамоте по системе Брайля учащихся с нарушением зрения Методические рекомендации/, Алматы.ННПЦ КП.2017.
2. О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам инклюзивного образования. Закон Республики Казахстан от 26 июня 2021 года № 56-VII ЗРК.
3. Елисеева И.Г., Ерсарина А.К. Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе: методическая рекомендация. // .Алматы: ННПЦ КП, 2019. - 118с.

ЛОГОПЕД ЖҰМЫСЫНДА БИОЭНЕРГОПЛАСТИКАНЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Утемисова Гульзайда Корикивна

*Мақат ауданы білім бөлімінің
№7 психологиялық-педагогикалық түзеу
кабинетінің логопед-мұғалімі*

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасында ерекше білімді қажет ететін балаларды оқыту мен түзету мәселесіне ерекше көңіл бөлінуде. Балабақшаларда, жалпы білім беретін мектептерде сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың саны артып келеді. Сөйлеу бұзылыстарының алдын алу, түзету мәселесі өте өзекті болып саналады. Балалардың сөйлеу тілі бұзылыстарын түзету мақсатында биоэнергопластика өте тиімді әдіс екені балалармен түзету жұмыстарының нәтижесінде байқалды.

Түзету-дамыту сабақтарында артикуляциялық жаттығуларды биоэнергопластика әдісімен орындаймыз. Себебі биоэнергопластика – артикуляциялық аппаратты, жалпы және ұсақ моториканы дамытудың негізі.

Балалармен түзету, дамыту, білім беру және сауықтыру үдерісін ұйымдастыру үшін қолдың қимылын қолдану маңызды. Қарапайым саусақ жаттығуларының әсерінен бұлшықет тонусы қалыпқа келеді, жанасу сезімдері ынталандырылады, сонымен қатар моторлық аймақтардан сөйлеу аймақтарына ми қыртысында өтетін импульстердің әсерінен сөйлеу функциясы тиімдірек дамиды.

Қимыл мен сөйлеу тығыз байланысты факт екені белгілі. Сонымен қатар сөйлеу дегеніміз артикуляциялық мүшелер мен вокалдық бұлшықеттердің қозғалысы. Сондықтан сөйлеуді қозғалыспен үйлестіруді үйрену арқылы әртүрлі бұлшықет топтарының үйлесімді жұмысының тұрақты дағдыларын дамытамыз.

Белсенді қозғалыс сөйлеу дағдыларын дамытуға көмектеседі және сөйлеу ақпаратын тиімдірек меңгеруге ықпал етеді. Қозғалыс моториканың, үйлесімділіктің дамуына және

бұлшықеттердің күшінің дамуына әсер етеді, ал ол дыбыстардың артикуляциясы мен айтылуына әсер етеді.

Биоэнергопластика – артикуляциялық гимнастиканы орындаудың стандартты емес, инновациялық әдісі. Бұл әдіс қол мен артикуляциялық аппараттың қозғалысына бағытталған, себебі ағзаның табиғи биоэнергиясын таратуға мүмкіндік береді. Балада иілімділігі, бостандық сезімі қалыптасып, ағзаның жағдайы жақсарып, қан айналымы жақсарады. Өзіне деген сенімділігін, өз ойын және айналадағы ортаға жеткізіп, көрсете білу сияқты тұлғалық қасиеттерді қалыптастырады. Биоэнергопластиканы қолдану балалардың интеллектуалды белсенділігін арттыруға пайдалы әсер етеді, қозғалыстарды үйлестіруді және ұсақ моториканы дамытады, балалардағы ақаулы дыбыстарды түзетуді тиімді түрде жеделдетеді, өйткені жұмыс істейтін алақан тілден ми қыртысына өтетін импульстарды күшейтеді.

Биоэнергопластиканың мақсаты – сөйлеу бұзылыстарын түзету.

«Биоэнергопластика» технологиясы логопедиялық жұмысқа орта мектепке дейінгі кезеңнен бастап үш жыл бойы жүзеге асырылады. Барлық жұмыс үш кезеңнен тұрады: дайындық кезең, негізгі кезең және қорытынды кезең. Әр кезеңнің ұзақтығы баланың қабылдауына, жеке ерекшеліктеріне байланысты.

Ең алдымен бұзылыс құрылымын, оның клиникалық көріністерін және түзету жолдарын анықтаймыз. Диагностика уақытында балалардың бұзылыстары, ерекшеліктері байқалады. **Дайындық кезеңінде** балалар артикуляциялық аппаратпен, жаттығулармен танысады. Стандартты әдіс бойынша ерін, тіл, жаққа арналған жаттығуларды жасауды үйренеді. Тыныс алу жаттығулары да әр сабақта жасалады. Және жалпы және ұсақ моториканы дамыту жұмыстарын жасалады, бірақ қолдар жаттығуға қосылмайды. Ырғақты сезінуді дамытуға арналған жаттығулар да орындалады. Себебі қимыл мен ырғақтың баланың сөйлеуіне әсері зор.

Негізгі кезеңде артикуляциялық жаттығулар қолымен бірге орындалады.

Жалпы және ұсақ моторика жаттығуларын әбден үйреніп еркін жасай алғанда, артикуляциялық жаттығуларға жүргізуші қол қосылады. Қол білегінің қимылдары ашық, ырғақты болу керек.

Біртіндеп екінші қол қосылады. Осындай жолмен бала артикуляциялық жаттығуларды орындайды немесе бір уақытта жасалатын қимылдармен артикуляциялық аппараттың қимылдарын келтіретін екі қолдың да қалпын ұстайды.

Қорытынды кезеңде балалар артикуляциялық жаттығуларды қол, білек, саусақ қимылдарын бірге ырғақты түрде әуенмен орындайды. Қимылдар ашық, еркін, машықтанған, ырғақты болу керек. Биоэнергопластиканың арқасында баланың қан айналымы жақсарады, ал бет бұлшықеттері күшейеді, қолдың ұсақ моторикасы сәйкесінше сөйлеуді дамытады. Бұл әдіспен жасалған жаттығулар баланың қызығушылығын ұзақ уақыт сақтауға көмектеседі, балалардың сабаққа мотивациялық дайындығын жоғарылатуға көмектеседі және баланың жағымды эмоционалдық қатынасын сақтайды.

Биоэнергопластиканы қолданудың артықшылығы:

- Сөйлеу мотивациясын арттырады
- Эмоционалдық көңіл күйін және өзіне деген сенімділігін арттырады;
- Өз ойын айналадағы ортаға жеткізіп, көрсете білу сияқты тұлғалық қасиеттерді қалыптастырады
- Артикуляциялық гимнастикаға қызығушылығын оятып, артикуляциялық аппаратын дамытады
- Жалпы және ұсақ моторикасын жетілдіреді
- Ырғақты сезіну мен кеңістікті бағдарлау сезімін дамытады
- Зейін мен ойлауды белсендіреді
- Дыбыстарды машықтандыру кезінде тиімді
- Балалардың иілімділігі, бостандық сезімі қалыптасады
- Балалардың интеллектуалды белсенділігі артады

Артикуляциялық жаттығуларды жалпы моторикамен сәйкестендіру.

- «үлкен бегемот» – ауызды кең ашып «ААА» деп, екі қолмен ауада жоғарыдан төменге дөңгелек жасаймыз
- «үлкен бақа» – езуімізді тартып жымыып «ИИИ» деп, екі қолды кеуде тұсынан екі жаққа созамыз
- «үлкен піл» – ерінмен түтікше жасап «УУУ» деп, екі қолды алға созып алақандарды түйістіреміз
- «үлкен тоқаш» – ерінді дөңгелетіп алға созып «ООО» деп, екі қолды алға созып саусақтарын айқастырып, дөңгелек жасаймыз
- «үлкен әткеншек» – тілді және екі қолды жоғары-төмен қозғаймыз
- «үлкен сағат» – тілді және екі қолды иықтың деңгейінде оңға-солға созып қозғаймыз.

Артикуляциялық жаттығуларды саусақ қимылдарымен біріктіру.

- «кішкентай бегемот» – ауызды кең ашып «ААА» деп, екі қолдың саусақтарын тырбитып ашамыз,
- «кішкентай бақа» езуімізді тартып жымыып «ИИИ» деп, шеттегі екі саусақты көтеріп ортадағы үш саусақты жабамыз,
- «кішкентай піл» – ерінмен түтікше жасап «УУУ» деп, саусақ ұштарын біріктіріп алға созамыз,
- «кішкентай тоқаш» – ерінді дөңгелетіп алға созып «ООО» деп, бас бармақ пен сұқ саусақтан сақина жасап қалған саусақтарды тіке ұстаймыз (қалған саусақтармен де кезекпен сақина жасауға болады),
- «қамыр илейміз» – бір алақанға (кейін алақандардың орнын ауыстырып) екінші алақанмен соғып «пя-пя-пя» деп соғамыз, алақанға жұдырықпен (кейін қолды ауыстырып) соғып «та-та-та» деп айтамыз
- «күркетауық» – тілдің ұшын жоғары көтеріп еріннен ажыратпай әрі бері қозғап «бл-бл-бл» деп екі білезікті сілкілейміз, содан кейін тілді жасырып жұдырық түйеміз
- «кішкентай әткеншек» – тілді, сонымен бірге екі қолды білезік тұсынан жоғары-төмен қозғаймыз,
- «кішкентай сағат» – тілді, сонымен бірге бас бармақты немесе сұқ саусақты оңға-солға қозғаймыз,
- «футбол» – тілді екі беттің іш жағынан тіреп, беттің сыртынан сұқ саусақпен кезекпен ұстаймыз,
- «кесе» – тілді бос қалпында ерін үстіне қойып екі алақанды қосып тіке ұстаймыз; тіл мен алақаннан тостаған жасаймыз
- «ат шауып келеді» – бас бармақты қалған саусақтарға соғамыз (кейін қиындатып әр саусаққа кезекпен бөлек соғамыз)

Қимыл мен сөзді сәйкестендіру ойындары:

Аю аю, тұршы, *(екі қолды жоғары көтеру)*
 Бетінді жушы, *(екі қолмен бет жуу қимылы)*
 Шашыңды тарашы, *(екі қолмен шаш тарау қимылы)*
 Айнаға қарашы. *(екі алақанды қосып айнаға қарау қимылы)*

Саусақтарды қозғаймыз, *(саусақ бастарын қозғау)*
 Жұдырықты түйеміз, *(екі жұдырықты түйіп біріне бірін соғу)*
 Алақанды ысқылап, *(алақандарды ысқылау)*
 Шапалақты соғамыз. *(шапалақ соғу)*

Добым добым домалақ (екі қолдың саусақтарын тырбитып шар жасау)

Тоқтамайсың домалап. (екі қолдың жұдырықтарын түйіп кеуде тұсынан бірінің үстінен бірін айналдыру)

Үстел үстін бүлдірдің, (бір алақанды тігінен екінші алақанды көлденеңнен үстіне қойып, орындарын ауыстырып, кейін сілкілеу)

Тәселкені сындырдың, (екі алақан бірі үстінде, екіншісі астында кезекпен бір біріне жылжытып соғу)

Тентек болып кеттің деп (сұқ саусақтарды шошайту)

Тұрмын сені тепкілеп. (екі қолды белге қойып тебу)

МЕКТЕПАЛДЫ ДАЯРЛЫҚ БАЛАЛАРЫНА «ТАНГРАМ» ӘДІСІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ТАНЫМДЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ

Халелова Ғалия Забиховна

№27 И.Тайманов атындағы орта мектебінің

мектепалды тобының тәрбиешісі

Қазіргі таңда мектепалды даярлық балаларымен жұмыс жасау кезінде инновациялық технологияны ендіруге көптеп күш жұмсалады. Сол себепті мектепалды даярлық педагогтарының негізгі міндеті: түрлі әді-тәсілдерді дұрыс таңдау, ойын элементтерін тиімді пайдалану, жаңаша педагогикалық технологияларды дұрыс қолдана білу, жеке тұлғаның дұрыс дамып қалыптасуы үшін ыңғайлы жағдай жасау.

Мектепалды даярлық балаларымен жүргізілетін жұмыстарды дамыту мәселесі білім берудің ажырамас бөлігі болып отыр. Сондықтан оларды оқыту мен тәрбиелеудің негізгі мақсаты—баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуы болып отыр.

Жаңа заман баласы ертеңгі еліміздің болашағы. Жаңа заман баласын қалыптастырып, дамыту үшін, тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр сырын анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай туғызу қажет. Әрине, ол үшін мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуында педагогтардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығына да байланысты.

Яғни, педагогикалық технологияны қолдану негізінде келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау қазіргі таңдағы әрбір педагогтың міндеті.

Қоғамдағы қазіргі даму кезеңінде білім беру жүйесінде оқыту, тәрбие беру үрдісін технологияландыру - басты мәселенің бірі. Осыған орай мектепалды даярлық сынып тәжірибесіне оқыту мен тәрбиелеудің әр түрлі технологиялары жасалып енгізілуде.

Ендеше танграм ұғымына тоқталайық. Бұл «геометриялық конструкторлар» сериясының ең танымал ойыны. Танграм сөзі қытай тілінен аударғанда, сөзбе-сөз "шеберліктің жеті тақтайшасы"- ойжұмбақ дегенді білдіреді. **Танграм әдісі шамамен 4000 жыл бұрын шыққан қытай ойыны. Жеті бөліктен тұратын ойын әдісі қытай тілінде «ши чао тю» деп аталады. «Танграмның кереметтілігі пішіндердің қажетсіз болып көрінетін материалдардан қарапайымдылығы және оның эстетикалық тартымдылығы» дейді М.Гарднер. Олай болса кез-келген материалдан қартоннан, матадан, ағаштан танграм бөліктерін жасауға болады.**

Ол жеті жазық пішіннен тұрады, оны белгілі бір әдіс бойынша бүктеу арқылы әлдеқайда күрделі пішін (адам, жануар кейпін бейнелейтін, үй тұрмысы заты, әріп немесе сан және т.с.с.) алу үшін қолданады.

Танграм- екі үлкен үшбұрыш, екі кіші үшбұрыш, кіші шаршы және төртбұрыш жеті саннан тұратын геометриялық басқатырғыш.

«Танграм» ойнап, бала әртүрлі бейнелерді тануға, талдауға, геометриялық пішіндерді тануға, барлық объектіні жекелеген бөліктерге бөлуге және керісінше - элементтерден үлгі жасайды және ең бастысы, логикалық тұрғыдан ойлауды үйренеді.

Танграмды өмірде қолдану.

Танграмды барлық тұрғыда киім дизайннан бастап сәулет пен ландшафт дизайнында кездестіруге болады. Ең сәтті танграм қолдану жиһаз жасауда. Танграм үстелдер де бар. Жұмсақ жиһаздар өзгертіледі және Lago фирмасының белгілі қабырға тақталары бар. Дизайнерлерде интерьер бойынша танграм стилінде жиһаз топтамасының ең танымалдысы әрине Lago. Қаншама мүмкін болатын нұсқалар мен әрекеттердер ұнамды тақтайларды құрастыруға болады. Өндірісшілердің өздері нұсқаулықпен бірге жинақтау бойынша кітапхана, қонақ бөлме, жатын бөлме және балаларға арналған бөлме үшін бірнеше бет ойлар шығарған. Танграм түріндегі тәтті ауқат бұл да мүмкін. Шоколадты плитка танграм формасын қайталайды. Ең сәтті танграм қолдану жиһаз жасауда. Өзіміздің қазақ халқының ұлттық сан ғасыр бойы сақталып келген құрақ көрпесі де осы танграмма пішіндерінен алынған.

Танграм әдісінің мақсаты: Жобалық іс-әрекет процесінде балалардың логикалық ойлауын, танымдық, зияткерлік және шығармашылық қабілеттерін дамытуға жағдай жасау, олардың геометриялық фигуралар туралы білімдерін бекіту, мектепалды даярлық балаларын «Танграм» басқатырғыш ойынымен таныстыру.

Тапсырмалар:

- балалардың геометриялық фигуралар және олардың қасиеттері туралы білімдерін бекіту.
- ересек адамның көмегімен, содан кейін өздігінен мәселені шешудің мүмкін әдістерін анықтау дағдыларын дамыту.
- әр түрлі нұсқаларды қолдана отырып, тапсырманы шешуге ықпал ететін осы әдістерді қолдану қабілетін қалыптастыру.
- балалардың сындарлы және шығармашылық қабілеттерін, қиялын, шығармашылық және танымдық, зияткерлік дағдыларын дамытуға негізделген

Міндеті:

- Берілген параметрлер бойынша ең қарапайым фигураларды құрастыру (шаршы, үшбұрыш, тіктөртбұрыш);
- Ұсақ моториканы, есте сақтауды, зейінді, көрнекі бейнелі ойлауға танымдық қызығушылықты дамыту.;
- Жеке және бірлескен іс-әрекетте ұқыптылыққа, әдептілікке тәрбиелеу.

Танграм әдісі мектепалды даярлық балаларына не үшін қажет?

Мектепалды даярлық балаларына арналған танграм төмендегідей қабілеттердің дамуына ықпал етеді:

- ☐ кеңістікті елестетуге;
- ☐ шығармашылығын шыңдауға;
- ☐ сенсорлық қабілеттерін арттыруға;
- ☐ қолдарының моторикасын дамытуға;
- ☐ логикалық ойлауға;
- ☐ геометриялық пішіндерді тануға және ажырата білуге;
- ☐ **танымдық және зияткерлік дағдыларының дамуына**

Танграм әдісі - бұл жұмбақ, ол белгілі бір жолмен 7 бөлікке кесілген. **Мектепалды даярлық балалары үшін танграм - мектепке дайындалудың алғашқы баспалдағы.** 5-6 жасында балалар ойнағанды жақсы көреді. Олар суретті жұмбақтарға қызығушылық танытады.

Танграм ойынының ережелері:

- -Ішінде құрастырылған фигура барлық жеті бөлікті қосу керек.
- - Бөліктер бір-біріне сәйкес келмеуі керек.
- - Бөлшектер бір-біріне жақын орналасуы керек.

Танграммен бала логикалық ойлауды, суреттерді талдауды, бөлектеуді үйренеді геометриялық фигуралар, визуалды түрде бүкіл объектіні бөліктерге бөліңіз және керісінше. Бұл ойын қиялды, комбинаторлық қабілеттерді, зейінді, көрнекі - бейнелі ойлауды,

нұсқауларға сәйкес жұмыс істеуді, тапқырлықты, тапқырлықты, сондай -ақ табандылық пен ұсақ моториканы дамытады. Бұл ескі басқатырғыш математиканы, өнерді, сөйлеуді біріктіреді!

Танграмды қалай жасауға болады?

Танграмды материалдан шаблон басып шығару және сызық бойымен кесу арқылы жасауға болады. Танграм квадратының диаграммасын суретті шертіп, «басып шығару» немесе «суретті басқаша сақтау ...» таңдау арқылы жүктеуге және басып шығаруға болады.

Бұл шаблонсыз мүмкін. Біз шаршыға диагональ саламыз - 2 үшбұрыш шығады. Олардың біреуін екі кішкене үшбұрышқа бөліңіз. Екінші үлкен үшбұрыштың әр жағындағы ортаны белгілеңіз. Осы белгілер бойынша ортаңғы үшбұрышты және қалған фигураларды кесіңіз. Танграмды қалай салудың басқа нұсқалары бар, бірақ оны бөліктерге бөлгенде, олар дәл солай болады.

Неғұрлым практикалық және берік танграмды кеңсе қалтасынан немесе пластикалық DVD қорабынан кесуге болады. Танграмды әр түрлі киізден кесу, шетінен, тіпті фанерадан немесе ағаштан сүрту арқылы тапсырманы сәл қиындата аласыз.

Танграмды қалай ойнауға болады?

Ойынның әр бөлігі жеті танграмнан тұруы керек және олар бір -біріне сәйкес келмеуі керек.

4-5 жастағы мектеп дейінгі ұйымдағы балаларға арналған ең оңай нұсқа-мозаика сияқты элементтермен қапталған диаграммалар (жауаптар) бойынша фигураларды жинау. Кішкене жаттығулармен бала контур үлгісі бойынша пішін жасауды үйренеді, тіпті сол принцип бойынша өзінің фигураларын ойлап табады.

Бірінші деңгей - түсті танграмды жүктеңіз және басып шығарыңыз, сондықтан схемада жылжу оңай болады.

Танграм-бұл баланы математика әлеміне және оның заңдарына тарту тәсілі. Ойын балаларға төртбұрыштың жеті бөлігінен тұратын пішіні мүлдем басқа фигуралардың бастапқы төртбұрышпен бірдей болатындығын білуге көмектеседі.

Баланың сөйлеуіне қабілетті суреттер-бұл танграм фигураларынан жасалған суреттер. Фигуралардың көмегімен танграм театрын да ұйымдастыруға болады, ертегі кейіпкерлерін жинап, әңгімелер айтуға болады.

Сөзімді қорытындылай келе, танграм әдісі мектепке дейінгі ұйым балаларының танымдық және зияткерлік дағдыларын дамытып, қызығушылықтарын арттырады. Ойын барысында балалар өзін еркін сезінеді, ізденімпаздық, тапқырлық әрекет байқатады. Сезіну, қабылдау, ойлау, қиялдау, зейін қою, ерік арқылы түрлі психикалық түйсік пен сезім әлеміне сүңгиді. Балалар ойын арқылы тез тіл табысып жақсы ұғысады, бірінен-бірі ептілікті үйренеді. Оның үстінде дене қимылы арқылы өзінің денсаулығын нығайтады. Сонымен қатар, көрнекі-бейнелі болжауды, елестетуді, назар салуды, түсті, өлшемді және пішінді, түйсікті, комбинаторлық қабілеттілікті түсінуге үйретеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Карпюк Г. А. Реализация права ребенка на игру. //Старший воспитатель. – 2007 – №6.
2. Пенькова Л. А. , Коннова З. П. Развитие игровой активности дошкольников.
3. Кац Е. Танграм. Сказка с задаиями. МЦНМО-2018
4. Платонова Ю.Н. Математическая игра Танграм. Журнал Дошкольник -2021-№1

ЦИФРЛЫҚ ПЕДАГОГИКА: ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕРІ МЕН ҚИЫНДЫҚТАРЫ

Шайдуллина Айжан Жасболатқызы

*«Атамекен» №45 жалпы орта білім беретін
мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі*

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі жаһандық өзгерістер мен жаңа талаптарға сәйкес өзгеруде. Әсіресе, цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы білім беру саласын түбегейлі өзгертуде. Цифрлық педагогика – бұл жаңа технологияларды қолдану арқылы оқыту процесін жетілдіру мақсатында қолданылатын педагогикалық әдіс-тәсілдер жиынтығы. Оқу үдерісіне ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) енгізу білім алудың сапасын арттырып қана қоймай, оқушылар мен мұғалімдер үшін жаңа мүмкіндіктер туғызады. Дегенмен, бұл бағытта әртүрлі қиындықтар мен шектеулер де орын алуы мүмкін. Мақалада цифрлық педагогиканың маңызы, оқытудың жаңа мүмкіндіктері мен олардың орын алуына кедергі келтіретін қиындықтар талданады.

Цифрлық педагогика – бұл ақпараттық технологияларды білім беру жүйесіне ендіру, жаңа әдіс-тәсілдер мен құралдарды пайдалану арқылы оқытудың тиімділігін арттыруға бағытталған педагогикалық бағыт. Цифрлық технологиялардың енгізілуі білім беру үдерісін дәстүрлі әдістермен салыстырғанда әлдеқайда тиімді әрі жан-жақты етеді. Бұл өз кезегінде білім беру сапасын жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар білім беру саласындағы барлық қатысушыларға, яғни оқушыларға, мұғалімдерге және білім беру мекемелеріне көптеген артықшылықтар ұсынады. Әсіресе, соңғы жылдары онлайн оқыту мен қашықтықтан білім алу әдістерінің дамуы цифрлық педагогиканың басты құрамдас бөліктеріне айналды. Цифрлық педагогиканың маңызды аспектісі оның жеке оқытуға бағытталған мүмкіндіктері болып табылады. Мысалы, оқушының оқу жылдамдығы мен білім деңгейіне қарай жеке оқу траекториясын қалыптастыруға болады. Бұл әдіс оқу үдерісін әрбір оқушының қажеттіліктеріне сәйкес бейімдеуге мүмкіндік береді.

Цифрлық педагогика оқытуды жекелендіруге, әрбір оқушының оқу барысын оның жеке қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне сәйкес ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мысалы, оқушыларға өздерінің оқу қарқынын таңдауға, қажетті ресурстарды іздеуге және оларды өз уақытында үйренуге мүмкіндік беріледі. Бұл тәсіл білім алушылардың мотивациясын арттырып, олардың оқу процесіне деген қызығушылығын оятады. Сонымен қатар, білім беру платформалары оқушылардың алдын ала алған білімдерін бағалап, сол негізде әрбіріне жеке тапсырмалар мен оқу мазмұнын ұсына алады.

Цифрлық педагогиканың ең үлкен жетістіктерінің бірі – қашықтықтан оқытудың тиімділігі. Онлайн платформалар мен білім беру қосымшалары қашықтықтан оқыту жүйесін кеңінен енгізуге мүмкіндік берді. Бұл жағдай оқушыларға географиялық орналасуына қарамастан, барлық қажетті білімге қол жеткізу мүмкіндігін береді. Оқушылар өз үйінде отырып, мұғаліммен байланыс орнатып, виртуалды сыныптарға қатысып, интернет арқылы үй тапсырмаларын орындап, нәтижелерін онлайн түрде тексере алады. Қашықтықтан оқыту тек оқушылар үшін ғана емес, сондай-ақ, мұғалімдер үшін де үлкен мүмкіндік ашты. Мұғалімдер онлайн курстар мен вебинарлар өткізіп, өз тәжірибелерін бөлісе алады, білімдерін жаңарта отырып, білім беру процесін әртараптандырады.

Цифрлық педагогика заманауи интерактивті құралдар мен мультимедиялық ресурстарды қолдануды кеңінен насихаттайды. Видеолар, инфографика, анимациялар, симуляциялар және виртуалды оқыту құралдары оқу материалдарын қызықты әрі қолжетімді

етеді. Бұл оқушылардың ақпаратты тиімді түрде қабылдауына ықпал етіп, олардың практикалық дағдыларын жетілдіруге көмектеседі. Оқушылар үшін жаңа ақпаратты қабылдау әдістері (мысалы, виртуалды немесе толықтырылған шындық технологияларын қолдану) оқытудың дәстүрлі әдістерінен әлдеқайда тиімді болуы мүмкін.

Цифрлық педагогиканың негізгі қиындықтарының бірі – техникалық инфрақұрылымның жеткіліксіздігі. Әсіресе, ауылдық аймақтарда және экономикалық тұрғыдан дамымаған елдерде интернетке қолжетімділік, компьютерлер мен мобильді құрылғылардың жетіспеушілігі білім алушыларға қиындықтар туғызады. Оқушылардың әрқайсысында қажетті құрылғылар мен интернет жылдамдығы болмауы мүмкін, бұл олардың білім алу процесіне кедергі келтіреді. Сондықтан цифрлық оқыту үшін қажетті инфрақұрылымды қалыптастыру маңызды. Цифрлық педагогиканың сәтті жүзеге асуы мұғалімдердің жаңа технологияларды пайдалану дағдыларына тікелей байланысты. Бүгінгі күні көптеген мұғалімдер жаңа цифрлық құралдарды тиімді пайдалану үшін қажетті дағдылар мен білімге ие емес. Мұғалімдерге арнайы курстар мен тренингтер ұйымдастыру қажет, сонымен қатар олардың цифрлық технологияларға бейімделуін қамтамасыз ету үшін уақытылы көмек көрсету керек. Цифрлық оқыту жүйесінде оқушылардың өзіндік оқу қабілеттері маңызды рөл атқарады. Қашықтан оқыту барысында оқушылар көп жағдайда өзін-өзі бақылауға қабілетті болмауы мүмкін. Бұл әсіресе ұзақ уақыт бойы үйде оқитын оқушылар үшін өзекті. Онлайн оқу платформалары мен ресурстары ұсынған материалдар мен тапсырмалар тым ауыр немесе тым жеңіл болуы мүмкін, бұл оқушылардың мотивациясын төмендетеді. Цифрлық технологиялар білім алуға жаңа мүмкіндіктер ашса да, олардың қолданылуындағы теңсіздік мәселесі де бар. Әлеуметтік тұрғыдан әлсіз топтар (экономикалық жағдайы төмен отбасылар, аз қамтамасыз етілген аймақтар) үшін цифрлық ресурстар мен құралдарға қолжетімділік шектеулі болуы мүмкін. Бұл, өз кезегінде, білім алу мүмкіндіктеріндегі теңсіздікті арттырады.

Цифрлық педагогика білім беру саласында бірқатар жаңа мүмкіндіктер мен артықшылықтарды ұсынғанымен, ол бірқатар қиындықтар мен шектеулерге де тап болады. Оқытуды жекелендіру, қашықтықтан оқу мүмкіндіктері, интерактивті құралдардың қолданылуы және ақпараттық сауаттылықтың арттыруы – бұл цифрлық педагогиканың басты артықшылықтары. Алайда, техникалық инфрақұрылымның жеткіліксіздігі, мұғалімдердің дайындығы, оқушылардың мотивациясы және әлеуметтік теңсіздік мәселелері цифрлық педагогиканың толыққанды жүзеге асуына кедергі келтіріп отыр. Цифрлық педагогиканың дамуы тек технологиялар мен құралдармен ғана емес, сонымен қатар адамдардың, яғни мұғалімдер мен оқушылардың білім деңгейі мен дағдыларына да байланысты. Сондықтан, білім беру жүйесін жетілдіру үшін барлық деңгейде интеграцияланған, сапалы цифрлық білім беру инфрақұрылымы мен кәсіби даярлыққа көңіл бөлу қажет.

ТАРИХ САБАҒЫНДА ТАРИХИ САНАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Газизова Манчук Мурзабековна

*Атырау облысы Құрманғазы ауданы Құрманғазы ауылы
Абай атындағы жалпы орта коммуналдық мемлекеттік мекемесі
тарих пәні мұғалімі*

Мақалада педагогтің сабақ үрдісінде оқыту технологиясының инновациялық әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, ұстаз оқушыларды Отан сүйгіштікке, ұлтжандылыққа тәрбиелей отырып, тарихи сананы қалыптастырудың әдістерін көрсетті. 7-ші сыныпта Кенесары Қасымұлы бастаған ұлт-азаттық көтеріліс тақырыбын топтық жұмыс түрінде өткізудің әдісін және Алаш

қозғалысы тақырыбын оқытудың бүгінгі өмірмен байланыстыра оқытудың әдістемелерін ұсынды.

Кілтті сөздер: тарих сабағы, тарихты оқыту, тарихи сана, инновациялық әдіс, отансүйгіштік, ұлтжандылық, Алаш қозғалысы, әлеуметтік орта, қоғам тұтастығы, тұрақтылық.

«Тарих тек ғылым үшін зерттелмейді, ол ең алдымен тарихтан тағылым, сабақ алу үшін зерттеледі», — деп Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев өз еңбегінде атап өткен болатын [1].

Ендеше, жас ұрпақтың дүниетанымында шынайы да, әділ тарихи сананың қалыптасуында тарих пәнінің маңызы зор.

Тарихи сана — жан-жақты дамыған тұлғаның басты құралдарының бірі. Тарихи сана, тарихи құбылыстарды бұрмалау түрінде емес, объективті себеп-салдар байланысы, оппозициялық ой-идеялар тартыстарының нәтижесі.

Ұлттың болашағы — ұрпағында болса, ұрпақтың тәрбиесі — ұстаз қолында.

Ал мұраты — жетілген, толыққанды азамат тәрбиесі ұлттық және азаматтық құндылықтардың, ғылым мен тәжірибенің жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыру және дамыту үшін басты жағдайлар жасау.

Тарихты оқу барысында оқушылар отаншылдыққа, өз халқына, басқа да халықтарға деген сүйіспеншілікке, жауынгерлікке, еңбексүйгіштікке, Отан үшін кез келген қиындыққа әзір тұруға халықтар арасындағы достық пен ынтымақтастыққа, қоғам үшін, халық үшін, ел үшін қызмет жасауға дайын болуға тәрбиеленеді. Біздің мақсатымыз — осы қасиеттерді шәкірттер бойына сіңіру.

Сабақ үрдісінде оқыту технологиясының инновациялық әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, ұстаз оқушыларды отансүйгіштікке, ұлтжандылыққа, ата-баба мұраларын құрметтеп қадірлеуге, туған елі мен жері үшін мақтаныш сезімін қалыптастыруға тәрбиелеу қажет.

Тарихи қайраткерлердің алға қойған мақсатқа жету үшін жасаған іс-әрекеттері, жүзеге асырған іс-шаралары, әсіресе сын сағатта қиын жағдайда дұрыс шешім қабылдауы, Жәңгір ханның жоңғарлармен соғысқан атақты «Орбұлақ шайқасы» жаудың 50 мың әскеріне қазақтың 600 сарбазының қарсы тұрып, жеңіске жетуін оқушыларға жан-жақты қосымша тарихи деректер арқылы жеткізу оқушыларды патриотизмге тәрбиелеп, ерліктің адамзат таң қалатындай үлгісін көрсетуі мақтаныш, сүйіспеншілік сезімін туғызары сөзсіз. Сын сағаттарда дұрыс шешім қабылдай білген, сол арқылы елін, жерін аман алып қалған Абылай, Әбілқайыр, Тәуке хандардың іс-әрекеттері жеке басы қасиеттерінің алдына қойған мақсатына сай келуін сабақ үрдісінде үнемі оқушыларға жеткізіп отыру оқушыда жоғары адамгершілік сапаны қалыптастырады.

Айтулы билеріміз Қазыбек, Төле, Әйтекелердің даналық сөздерімен халықты жауға қарсы топтастырғанын, жігерлендіргенін қосымша деректерді, көркем әдебиеттерді пайдалана отырып жеткізу, ұлылардың ұлағат сөздерін оқыту оқушылардың бойына отансүйгіштік, адамгершілік сезімдерін ұялатады.

7-сыныпта туған жерінің азаттығы мен бостандығы үшін жанын берген Кенесары батырдың ұлт-азаттық көтерлісі тақырыбын топтық жұмыс түрінде өткізіп, оқушыларға топтық, шығармашылық тапсырмалар берілді. I-топқа — Кенесары — мемлекет қайраткері, реформатор; II-топ — Кенесары — азаттық жолындағы күрескер, III-топ — Кенесары — талантты қолбасшы. Оқушылар сабақ үрдісінде қызығушылықпен, шығармашылық белсенділікпен жұмыс жасады, өзіндік көзқарастары қалыптасты.

«Алаш қозғалысы» тақырыбын өткенде Ә.Бөкейхановтың, А.Байтұрсыновтың елі үшін сіңірген еңбектеріне тоқтала отырып, зиялылардың сол кезеңдегі алдына қойған мақсаттарының, армандарының дұрыстығын бүгінгі күннің дәлелдегенін өмірмен байланыстыра түсіндіру қоғамға деген дұрыс көзқарасты дамытады.

Тарих сабағында проблема қойып оқыту әдісінің маңызы зор, проблемалық сұрақтармен жұмыс оқушыларды ізденіске, сұраққа жауап ізденуге жетелейді. Тарих пәні бойынша проблемалық-ситуациялық әдісті, пікірсайыс тәсілін көбірек пайдалануға болады. Осы әдісті

жүзеге асыру үшін ең әуелі сабақта проблеманы дұрыс қою шарт. Оқушылар проблемалық сұрақтарды шешу үшін өз ұсыныстарын, пікірлерін, ойларын, проблеманы шешудегі көзқарастарын білдіреді. Бұл пікір алуандығының салтанат құруына алып келеді.

Қоғамда ой-сана алуандығын туғызу мемлекетті барлық жағынан өркендету негіздерінің бірі болып табылады. Пікірсайыс — нағыз азат ой қорытындысының жемісі. Кеңес үкіметі кезінде жетекші саясат қаншалықты үстем болсын, әр кезде, әрқашан оған баламалы ойлар болғаны тарихи заңдылық, шындық.

Ресейдің отаршыл саясатына қарсы тұрған Ә.Бөкейханов «қазақ халқына отаршылыққа көшу үшін 250 жыл қажет» десе, Голощекин қазақ жерін 2–3 жылда отаршылыққа күшпен көшіріп, халықты қырғынға ұшыратқанын оқушыларға сабақ барысында жеткізу тарихи шындықтың бетін ашады [2].

Оқушылардың дүниеге ғылыми көзқарасын қалыптастыру дегеніміз — табиғаттың да, қоғамның да белгілі бір заңдылықпен дамитындығын дәлелдеу.

Дүниеге ғылыми көзқарасты қалыптастыруда адамгершілікке, имандылыққа, ізгілікке тәрбиелеуде «Тарих» пәнінің орны ерекше.

«Адам және қоғам» пәнінен «Қазақ ойшылдары адам және қоғам туралы» тақырыбын өткенде, Абайдың дүниетанымына тереңірек тоқталдық.

Абай — өз заманының парасат иесі. Ол замана қайшылықтарын шешудің дұрыс бағытын көрсете білген ақын. Оның дүниетанымындағы философиялық көзқарастары жайлы түсінік беру оқушылардың дүниеге қоғамға көзқарастарын қалыптастыруға әсерін тигізеді.

Дүниені тануға, дамытуға көмектесетін күдіретті күш — білім мен тәрбие. Ұлы Абайдың бойында терең білім мен терең ой да жеткілікті болған. Оның шығармаларында, қара сөздерінде осы философиялық ой-пікірлер жан-жақты берілген. Осыны сабақ үрдісінде оқушыға дұрыс, жан-жақты тиімді, сапалы жеткізу олардың дүниетанымын дұрыс қалыптастырады.

Абайдың «Сен де бір кірпіш дүниеге кетігін тап та, бар қалан» деген сөзінде терең философиялық ой жатқанын болашақ ұрпаққа жеткізе білу маңызды.

Оқыту барысында тәрбиелік міндеттердің дұрыс анықталуының мәні зор. Себебі сабақтың қандай көзқарастарды қалыптастыру бағытында жүргізілетінін алдын ала белгілеу, пайдаланатынын тарихи құжат пен алынатын үзінділердің адамгершілік ұстанымдары, алдыңғы қатарлы дәстүрді, ерлікті, батылдықты, тарихи қайраткерлердің тамаша қасиеттерін, іс-әрекеттерін шындық тұрғысынан көрсете алуы құндылықтарды насихаттауға, адамгершілік тәрбиенің жүзеге асуына көмектеседі.

Оқушыларды отаншылдыққа, халықтар достығына тәрбиелеу үшін сабақта:

- халықтардың алдыңғы қатарлы дәстүрлерін нақты мысалдармен ашып көрсету;
- көрнекті қайраткерлердің де қарапайым халық өкілдерінің де тарихтағы халық алдындағы қызметін, еңбегін атап көрсету;
- халықтар достығын, ынтымақтастығын ашып көрсету;
- мемлекет пен үкімет тарапынан қабылданған құжаттарды, өлкетану материалдарын тиімді пайдалану қажет.

Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаев «Қазақстан–2030» бағдарламасында: «Қоғамның саяси тұрақтылығы мен бірлігін жүзеге асыруда қазақстандықтардың байсалдылығы мен төзімділігі, кеңпейілділігі мен ақжарқындығы басты фактор болып табылады» деп атап көрсетті [3]. Қазақстан — көп ұлтты мемлекет. Ұлтаралық ынтымақтастық пен өзара татулыққа ерекше мән беруіміз керек. Әлеуметтік орта мен қоғам тұтастығы, тұрақтылығы «азаматтардың патриоттық тәрбие» ұғымын қаншалықты деңгейде сезінетіндіктеріне, түсінетіндіктеріне байланысты болады. Бұның барлығы патриоттық тәрбие жүйесі тиімділігінің дамуы мен беки түсуінің ерекше маңыздылығының негізі болып отыр.

Қазақстан сияқты көптеген көп ұлтты мемлекеттер үшін де бұл мәселенің орны ерекше. Азаматтық пен патриотизм тәрбиесінде маңызды орын білім жүйесінде беріледі.

Тарихи материалдарды оқыта отырып, ерлікке, жауынгерлікке тәрбиелеу маңызды. Ондағы мақсат — елін, халқын жаудан қорғай алатын батыл да ержүрек патриот тәрбиелеу. Ондай материалдарға:

- 1) жаппай ерліктің, батырлықтың үлгісін көрсеткен шайқастар;
- 2) сырттан келген басқыншыларға жан аямай соғысқан халықтың ерлігі, ынтымақтастықтың, достықтың көрінісі болған 1941–1945 жж. Ұлы Отан соғысы, қазақстандықтардың қатысуы, Жеңістің маңызы, биылғы Жеңістің 65 жылдық мерейтойы;
- 3) қазақстандық ержүрек батырлар, олардың ерліктері жатады.

Елбасымыз «Қазақстан–2030» Жолдауында негізгі бағыттардың бірі — жоғары құқықтық сана мен құқықтық мәдениет деп атап көрсетті [3].

Құқықтық сауатты адамдар дайындау — біздің міндетіміз. Құқықтық сауатты адам қылмысқа ұрынбауға әрекет жасайды. Өмір сүрудің тиімді жолдарын өз бетімен шешуге ұмтылады.

Қазіргі кезде Қазақстан «Қазақстан–2030» даму стратегиясында басты басымдылықтардың бірі болып табылатын мемлекеттік жастар саясаты тиімділігін арттыру үшін жағдай жасауға жан-жақты көмектеседі [3].

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаев Қазақстан жастарының II Конгресс қатысушыларымен кездесу барысында: «XXI ғасыр — белсенді өмірге қадам басқан және ел, халық, отбасы тағдырына жауапкершілікті өз мойнына алатын жастардың ғасыры болуы керек» деген болатын [4].

Патриоттық тәрбие — тарихи сананы қалыптастырудың басты негіздерінің бірі.

Патриоттық тәрбие жүйесінің дамуы жастар саясатының негізгі мақсаттарының бірі болып табылады және ол төмендегіше топшыланады:

- жастардың әлеуметтік-маңызды құндылықтарды, оқыта тәрбиелеу процесі барысында азаматтық пен патриотизмді меңгеруі, қалыптастыруы, дамытуы;
- атқарушы билік органдары, қоғамдық ұйымдар мен бірлестіктер жүзеге асыратын бұқаралық патриоттық жұмыстар;
- бұқаралық ақпарат құралдары, ғылыми және басқа да ұйымдар, патриоттық тәрбие мәселелерін қарастыруға, айқындауға бағытталған шығармашылық одақтар, Отан азаматының тұлғасын дамыту мен қалыптастыру.

Рухани-адамгершілік, әскери-патриоттық тәрбиелер патриоттық тәрбиенің негізгі бағыттары болып табылады.

Патриоттық тәрбие Отан азаматы мен патриотында болатын қасиеттер бойынан табылатын және соғыс пен бейбітшілік кезінде де өзінің азаматтық міндеттерін сәтті орындайтын тұлғаны қалыптастырып, дамытуға бағытталған.

Қорытындылай келе, «Өткенсіз — бүгін, бүгінсіз — болашақ тұл». Өсер ұрпақ тарихтан тағылым алмай, болашаққа батыл қадам жасай алмайды.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаев өзінің еңбегінде: «Біздің жас мемлекетіміз өсіп келе жатыр, біздің балаларымыз бен немерелеріміз де бірге өсіп келеді. Олар өз ұрпақтарының қуатты және жауапты өкілдері болады. Олар өз ата-бабаларының дәстүрін сақтай отырып, нарықтық экономика шарттарында жұмыс істеуге дайын болады. Олар өздерінің бейбітшіл, гүлденуші, жылдам өсуші, барлық әлемге сыйлы және танымал мемлекетінің патриоты болады», — деген болатын [1].

Ендеше, Қазақстанда жас ұрпақты тәрбиелеу барысында тарихи сананы қалыптастырудың рөлі зор екендігін осыдан көруге болады.

Әдебиеттер тізімі:

- 1 Назарбаев Н.Ә. Тарих толқынында. — Алматы: Атамұра, 1999. — 296-б.

- 2 Уәлиханов Ш. Таңдамалы шығармалар жинағы. — Алматы: Жазушы, 1985. — 560-б.
- 3 Назарбаев Н.Ә. Қазақстан–2030. Барлық қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі және әл-ауқатының артуы
// Қазақстан сарбазы. — 1997. — No 85. — 4 қараша.
- 4 Азаматтық қоғамды дамыту тұжырымдамасы. (Қазақстан Республикасы Президентінің 2006 жылғы 1 наурыздағы ел халқына Жолдауында белгіленген Демократиялық реформалардың жалпыұлттық бағдарламасына және Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті елу елдің қатарына кіру стратегиясына сәйкес әзірленді).
5. Қазақстан тарихы оқулығы, Омарбеков Т., Хабижанова Г., Картаева Т., Ногайбаева М./ мектеп баспасы, 2018 жыл

АҒЫЛШЫН ТІЛІ ПӘН САБАҚТАРЫНДА STEAM ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ

Шалхожаева Гульнур Унгаровна

*Қызылорда облысы, Қазалы ауданы, Әйтеке би кенті
№266 мектеп-лицей, ағылшын тілі пән мұғалімі*

Қазіргі білім беру жүйесінде жаңа технологиялардың үнемі енгізіліп жатқаны белгілі. Олардың бірі- STEAM технологиялары (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) бағытындағы әдістеме, яғни ғылым, технология, инженерия, өнер және математика салаларын біріктіретін әдіс. Бұл әдістемені ағылшын тілі сабақтарында қолдану оқушыларға көпқырлы дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді. STEAM технологиясы шығармашылықты, сыни ойлауды және практикалық дағдыларды біріктіре отырып, оқыту процесін байытады. Ағылшын тілін үйренуге бағытталған бұл әдіс оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, логикалық ойлауын жетілдіруге үлкен септігін тигізеді. Мақалада ағылшын тілі сабақтарында STEAM технологиясының қолданудың артықшылықтарын қарастыратын боламыз.

STEAM әдісі кешенді оқытуды қамтамасыз етеді. Нақты айтсақ STEAM әдісі ағылшын тілі нақты ғылымдармен және өнермен байланыстыра отырып оқытуды қамтамасыз етеді. Мысалы, инженерия немесе ғылым негіздерін түсіну кезінде ағылшын тіліндегі терминдер мен сөз тіркестерін қолдану оқушыларға тілді кеңірек игеруге мүмкіндік береді. Олар тек грамматика мен сөздерді жаттап қана қоймай, алған білімдерін іс жүзінде қолдануды үйренеді. Ғылыми тәжірибелерді ағылшын тілінде өткізу арқылы оқушыларға жаңа сөздерді қолдануға және есте сақтауға мүмкіндік беріледі. Мысалы, судың күйлерін зерттеу кезінде “solid”, “liquid”, “gas” сияқты терминдерді қолдану арқылы оқушылар ғылыми ұғымдарды ағылшын тілінде меңгереді.

STEAM әдісі шығармашылық пен инновацияны, сыни ойлауды дамытады. STEAM әдісінде өнерге (Arts) үлкен мән беріледі. Ағылшын тілі сабағында оқушылар мультимедиялық жобалар жасап, видеолар түсіріп, графикалық немесе анимациялық жұмыстармен айналыса алады. Бұл олардың ойлау шеңберін кеңейтіп, мәселелерді шешуге шығармашылық көзқарас қалыптастырады. Сыни ойлау дағдылары әсіресе маңызды, себебі оқушылар тек ақпаратты қабылдамайды, оны талдайды, сұрақтар қояды және әртүрлі шешімдер ұсынады. Ағылшын тілін үйрену барысында өнерге қатысты жобалар, жазбаша шығармалар немесе презентациялар жасау оқушылардың тілді креативті жолмен меңгеруіне әсер етеді. Шығармашылық тапсырмалар арқылы оқушылар ағылшын тілінде өз идеяларын еркін жеткізуге және өз ойларын жаңа бағыттарда дамытуға мүмкіндік алады.

STEAM әдісі оқушылардың тіл үйрену процесіне қызығушылығын арттырады. Оқуды тек дәстүрлі арқылы емес, жобалық тапсырмалар, тәжірибелер, ойындар, технологиялар көмегімен жүзеге асыру оқушылардың ынтасын оятады. Тіл үйренуді ойын немесе тәжірибе

түрінде өткізгенде, оқушылар өздерін еркін сезініп, тапсырмаларды үлкен қызығушылықпен орындайды.

STEAM әдісі білім беру жүйесінің негізгі бөліктерінің бірі-сыни ойлау мен проблемаларды шешу. Оқушыларға ағылшын тілінде әртүрлі күрделі жағдайларды шешуге бағытталаған тапсырмалар беру арқылы олардың сыни ойлау қабілетін дамытады. Мысалы, ғылыми жобаларды ағылшын тілінде орындау кезінде оқушылар аналитикалық және логикалық дағдыларын жетілдіреді.

STEAM әдісі коммуникативті қабілеттерді жетілдіруге көмегін береді. STEAM жобалары негізінде топтық жұмыстар жиі өткізіледі, бұл оқушылардың бір-бірімен ағылшын тілінде қарым-қатынас жасауына ықпал етеді. Әртүрлі тақырыптарда диалогтар құру, жобалар жасау немесе пікірталастар өткізу оқушылардың ағылшын тіліндегі сөйлеу дағдыларын жақсартады. Тілдік барьерді жою және ойын еркін жеткізу қабілеті дамиды.

STEAM әдісі оқытуда интерактивті құралдарды пайдаланады. Scratch, Tinkercad, Kahoot, Lego Education сияқты платформалар оқушылардың оқуға деген ынтасын арттырып, ағылшын тілінде оқу процесін ойын, бағдарламалау немесе модельдеу арқылы жүзеге асырады. Бұл тәсілдер оқушылардың танымдық қабілеттерін жақсартып, тілді меңгеруін жеңілдетеді.

STEAM әдісі көпқырлы оқыту тәжірибесін ұсынады. Бұл әдіс оқушыларды тек бір салада емес, бірнеше бағытта ойлануға ынталандырады. Ағылшын тілі сабақтарында бұл әдіс арқылы оқушылар мәтіндер мен тапсырмаларды ғана емес, сонымен қатар ғылыми зерттеулер, инженерлік жобалар немесе шығармашылық жұмыстарды ағылшын тілінде орындауға мүмкіндік алады. Мысалы, оқушылар ғылыми тәжірибелерді, инженерлік шешімдер мен математикалық есептерді ағылшын тілінде талқылай отырып, тілдік дағдыларын дамыта алады.

STEAM технологиясы қолданбалы білімді дамытады. Бұл әдіс оқушыларға ғылым мен техника салаларындағы нақты мәселелерді шешу арқылы теория мен практиканы біріктіруге мүмкіндік береді. Мысалы, ағылшын тілін үйрену барысында, оқушылар нақты әлемдегі мәселелерге арналған жобалармен жұмыс істейді -экология, робототехника, ғарыштық зерттеулер және т.б. осылайша, оқушылар тек тіл үйреніп қана қоймай, сол тілде, ғылыми және техникалық ақпаратты түсініп, талдай алады.

STEAM технологиясы топтық жұмыс пен коммуникация дағдыларын дамытуға септігін тигізеді. Көп жағдайда топтық жұмыс талап етілетіндіктен, бұл әдіс оқушыларды бірге жұмыс істеуге, бір-бірімен қарым-қатынас жасауға және идеяларын ағылшын тілінде жеткізуге үйретеді. Топтық жұмыс барысында тілдік дағдыларды дамыту ғана емес, сонымен қатар сыни ойлау мен шағармашылықтың жоғары деңгейде қолданылуы маңызды болады. Оқушылар бір-бірінің идеяларын тындап, ортақ шешімдерге келуге үйренеді, бұл коммуникативті дағдылардың дамуына оң әсер етеді.

STEAM әдісі технологиялық құралдарды тиімді пайдалануға бағытталған. Ағылшын тілінде мультимедиялық бағдарламалар, онлайн платформалар, виртуалды және кеңейтілген шындық сияқты жаңа технологияларды қолдану оқушылардың қызығушылығын арттырады. Оқушылар ағылшын тілін үйрену барысында тек мәтіндерді оқып, тыңдаумен ғана шектелмей, түрлі ақпарат көздерін зерттеп, жаңа технологияларды тәжірибеде қолдануға дағдыланады. Бұл әдіс білім алушылардың заманауи технологияларды түсінуін және оларды тіл үйренуде тиімді қолдануын қамтамасыз етеді.

STEAM тәсілін қолдану оқушыларға ағылшын тілін нақты, өмірдегі жағдайларда қолдану мүмкіндігін береді. Ғылым мен техника, өнер мен математика түрлі салаларында ағылшын тілі халықаралық тіл болып табылады. Математикалық есептерді ағылшын тілінде шығару да тілдік дағдыларды арттырудың бір жолы болып табылады. “Addition”, “subtraction”, “division” сияқты терминдерді қолдану арқылы оқушылар математикалық түсініктерді ағылшын тілінде игереді. Сондықтан оқушылар бұл тілде ғылыми тәжірибелер жасап, инженерлік жобаларды ұсыну немесе шығармашылық жұмыстарды қорғау арқылы ағылшын тілінің практикалық қолдану дағдыларын дамытады. Бұл тәсіл оқушыларға ағылшын тілін шынайы өмірде қолдану тәжірибесін береді.

Қорытынды

STEAM технологиялары ағылшын тілін үйрену процесін заманауи және тиімді етеді. Оқушылардың шығармашылық, сыни ойлау, коммуникативті және техникалық дағдаларын дамыту арқылы бұл тәсіл оларды жан-жақты дамытады. STEAM арқылы ағылшын тілін оқыту білім берудің шекарасын кеңейтіп, оқушыларға жаңа мүмкіндіктер ұсынады. Ағылшын тілі сабақтарында ғылым мен өнер саласындағы тақырыптарды зерттеу арқылы оқушылар тек ағылшын тілін ғана емес, басқа пәндерден де білім алады. Бұл оқушылардың білімін кеңейтеді және олардың жалпы дүниетанымын арттырады. Интердисциплинарлы оқыту оқушыларға түрлі пәндер арасындағы байланысты түсінуге, бір пәннің білімін басқа пәндерде қолдануға мүмкіндік береді. Бұл әдістемені қолдану білім беру процесін біршама жаңаша, қызықты әрі нәтижелі етеді, бұл оқушылардың білім сапасын арттыруға ықпал етеді.

ТАРИХ САБАҒЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ПАЙДАЛАНУ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ ПЛАТФОРМАЛАРЫН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Умирзахова Линда Мустахимовна

*Атырау облысы Құрманғазы ауданы Құрманғазы ауылы
Абай атындағы жалпы орта коммуналдық мемлекеттік
Мекемесі тарих пәні мұғалімі*

Аннотация. Қарқынды дамып келе жатқан білім беру саласында жасанды интеллект (ЖИ) инфузиясы дәстүрлі парадигмаларды қайта қалыптастыратын және педагогикалық мүмкіндіктердің жаңа дәуірін ашатын трансформациялық күш ретінде пайда болды. Бұл зерттеу тарих сабағында білім беру платформаларын тиімді пайдалануға назар аудара отырып, ЖИ пен білім беру арасындағы динамикалық өзара әрекеттесуді зерттейді.

Білім беру контекстіндегі жасанды интеллект оқыту тәжірибесінің әртүрлі қырларын жақсарту үшін жетілдірілген есептеу алгоритмдері мен машиналық оқыту әдістерін қолдануды білдіреді. Білім берудегі ЖИ интеллектуалды мінез-құлықты қайталауға немесе имитациялауға ұмтылады, бұл жүйелерге деректерді талдауға, оқушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімделуге және жекелендірілген және тиімді оқу тәжірибесін жеткізуге мүмкіндік береді. Тарих сабағында тапсырмаларды автоматтандыруға, жекелендірілген кері байланысты қамтамасыз етуге және оқу мазмұнын оңтайландыруға, сайып келгенде, жалпы білім беру нәтижелерін жақсартуға бағытталған интеллектуалды білім беру платформаларын, құралдарын және жүйелерін әзірлеуді және енгізуді қамтиды. Білім берудегі ЖИ интеграциясы неғұрлым бейімді, тартымды және тиімді оқу орталарына ұмтылумен негізделеді.

Білім берудегі жасанды интеллект интеграциясы дәстүрлі оқыту мен оқу әдістерін түбегейлі өзгерте отырып, көптеген артықшылықтар береді.

Олардың негізгі артықшылықтары:

Жекелендірілген оқыту:	Жасанды интеллект оқушылардың жеке жетістіктеріне, оқу стильдері мен қалауларына негізделген білім беру мазмұнын бейімдейтін, бейімделген оқыту платформаларын құруға мүмкіндік береді, бұл жекелендірілген және тиімді оқытуды жеңілдетеді.
------------------------	--

Тиімді әкімшілік тапсырмалар:	Баға қою және жоспарлау сияқты әкімшілік тапсырмаларды автоматтандыру мұғалімдерге интерактивті оқытуға, оқу бағдарламаларын әзірлеуге және оқушылардың белсенділігін арттыруға көбірек көңіл бөлуге, жалпы тиімділікті арттыруға мүмкіндік береді.
24/7 қол жетімділік:	ЖИ – пен жұмыс істейтін білім беру платформалары дәстүрлі уақыт пен географиялық кедергілерді бұзып, әртүрлі оқу стильдеріне бейімделе отырып, кез келген уақытта, кез келген жерде оқу ресурстарына қол жеткізуді қамтамасыз етеді.
Жаһандық білім беру мүмкіндіктері:	Жасанды интеллект бүкіл әлемдегі білім алушы мен педагогтерді байланыстырып, инклюзивті және әртүрлі білім беру тәжірибесін жеңілдету арқылы жаһандық ынтымақтастық пен оқуды ілгерілетеді.
Үздіксіз жетілдіру:	ЖИ жүйелері пайдаланушылардың өзара әрекеттесуі мен кері байланыс негізінде үнемі кемшіліктерді үйренеді және бейімделеді, бұл білім беру мазмұны мен әдістерінің оқушы мен мұғалімдердің өзгертін қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін дамуын қамтамасыз етеді.

Білім берудегі жасанды интеллект интеграциясы цифрлық дәуірде білім берудің эволюциясына ықпал ететін серпінді, тиімді және білім алушыға бағытталған оқу ортасын құруға көптеген мүмкіндіктер береді. Тарих сабағында жасанды интеллект арқылы жетілдірілген білім беру платформалары оқыту мен оқудың ландшафтын өзгертуде үлкен рөл атқарды. Бұл платформалар білім беру процесінде өзгерістер жасайтын бірқатар артықшылықтарды қамтамасыз ету үшін жасанды интеллект технологияларын пайдаланады. Бұл платформалар мен жасанды интеллект түрлер педагогтардың жұмысын жеңілдетеді. Сонымен қатар осы бағдарламаларды пайдалана отырып, сабақтарды оқушылардың қажеттіліктеріне сай бейімдей алады, оқу ортасын оңтайландыра алады, сабақты жоспарлаудың тиімділігі мен сапасын арттырады. Бұл платформалар оқушыларды қызықтыру үшін әртүрлі оқыту әдістерін, ресурстарды, бағалауды және саралауды қамтитын тиімді қолданбалар.

Мұғалім болу – тек бүтін бөлшектерді оқыту ғана емес, бұл адамның әрекеті. Балалар мұғалімге қарап, өздерін айнадағыдай көреді. Сүйіспеншілік те, жанашырлық та, тәлім беру де – бұл еш машинаның қолынан келмейтін эмоционалды компоненттердің бірі

Тарих сабағында жасанды интеллект пен білім беру платформаларының динамикалық өзара әрекеттесуін түсіну үшін платформалар білім берудегі бұрыннан келе жатқан мәселелердің инновациялық шешімдерін ұсына отырып, оқытуда үлкен өзгеріс жасау мүмкіндігіне ие.

Білім беруде қолданылатын платформалар мен жасанды интеллект түрлерінен бөлек тағы да біршама қолданбаларды ұсынамын:

- Curipod – интерактивті материалдар жасаушы.
- Media.io – медиафайлдарды жақсартуға арналған құрал.
- Hilink – сабақ жоспарын жасау генераторы.
- Decktopus – презентация жасайтын нейрожелі.
- Whimsical – ақыл-ой карталары.
- Nearpod – 3д бейнелері жиынтық платформа.
- MagicSchool.ai – контен генератор.
- Phet – физика сабағында қолданылатын платформа.
- AllLessonPlan.com – сабақ жоспарын жасаушы.
- Canva – көптеген дизайнға ие презентация жасаушы.
- Learn.Genetics – дайын материал видеосабақтар.
- Educaplay – интерактивті тапсырмалар орындауға арналған қолданба.

Бұл платформалар мен жасанды интеллект түрлері тарих сабағында кең қолданысқа ие. Осы қолданбаларды білу заманауи мұғалім келбетін қалыптастырады. Себебі қазіргі уақыт технология заманы, технология дамыған заманда оқушыларға сабақты жай ғана түсіндіріп қоя салу жеткіліксіз. Қазіргі мұғалімдерде цифрлық трансформация болу керек. Білім берудегі цифрлық трансформация мұғалімдердің оқыту әдістемесі мен студенттердің оқу тәжірибесін жақсарту үшін технологияны қалай пайдалануындағы парадигманың өзгеруін білдіреді. Мұғалімдер цифрлық құралдар мен технологияларды оқыту тәжірибесіне, соның ішінде интерактивті тақталарды, білім беру бағдарламалық қамтамасыз етуді және онлайн ынтымақтастық платформаларын біріктіру процесінен өтуде. Цифрлық трансформация дәстүрлі оқыту әдістерінен анағұрлым серпінді және интерактивті педагогикалық тәсілдерге көшуді жеңілдетеді. Мұғалімдер жаңа технологиялар мен инновациялық оқыту әдістерінен қалыс қалмау үшін үнемі өзін-өзі жетілдіріп отырады. Цифрлық трансформация мұғалімдер мен оқушылар арасындағы ынтымақтастықты жеңілдетеді. Педагогтар цифрлық трансформациядан өтіп жатқандықтан, мақсат цифрлық дәуірде оқушылар үшін тартымды және тиімді оқу тәжірибесін жасау үшін цифрлық құралдардың күшін пайдалана алатын технологиялық тұрғыдан сауатты және бейімделгіш педагогикалық жұмыс күшін құру қажет. Үнемі дамып келе жатқан білім беру саласында жасанды интеллект пен цифрлық трансформацияның тоғысуы мұғалімдер мен оқушылардың рөлдерін өзгерте отырып, жаңа мүмкіндіктер дәуірін бастайды. Жекелендірілген оқытудан тиімді әкімшілік процестерге дейін жасанды интеллектартықшылықтары оның трансформациялық әлеуетін көрсетеді. Жасанды интеллектпен байытылған білім беру платформалары интерактивті, бейімді және жаһандық оқытудың динамикалық орталықтарына айналды.

МЕКТЕПТІ ҚАЛАЙ ТАБЫСТЫ ЕТУГЕ БОЛАДЫ**Утеулиев Жума Тапенович**

Атырау қаласы, «Өрлеу» БАҰО АҚФ Атырау облысы бойынша ПҚ БАИ тренері, №13Д.Байбосынов атындағы мектеп-гимназиясының «шебер педагог» санатты тарих және құқық пәні мұғалімі Утеулиев Жума Тапенович

Түйін сөз: трансформациялық көшбасшы, көшбасшы феномені, өзін- өзі басқару моделі, зерттеу.

Білім беру саласындағы көшбасшылық- бүгінгі заманның өзекті тақырыбы. Мектепті тиімді басқару және мұғалімдер мен оқушылардың көшбасшылық қасиеттерін дамыту білім беру сапасын едәуір арттыруы мүмкін.

Бұл мақалада біз мектептегі білім беру жүйесіне қатысты көшбасшылықтың заманауи тұжырымдамаларын баяндауды, осы саладағы зерттеулерді талдауды және мұғалімдер мен білім алушылардың көшбасшылық дағдыларын дамыту жолдарын анықтауды мақсат етіп қойдық.

Осы мақсатқа жету үшін келесі міндеттерді шешу көзделеді:

- 1.Көшбасшылық қасиеттер мен мінез құлық теориясы, трансформациялық көшбасшылық, үлестірілген көшбасшылық сияқты білім берудегі көшбасшылықты зерттеудің негізгі заманауи тәсілдерін қарастыру. Осы саладағы нақты зерттеулерді талдау.
- 2.Педагогикалық ұжым арасында көшбасшылық дағдыларын дамыту мүмкіндіктерін зерделеу. Білім берудегі көшбасшыларды даярлау бағдарламаларын, мұғалімдерге арналған тәлімгерлік және коучинг формаларын қарастыру, сондай ақ кәсіби қоғамдастықтар құру.
- 3.Мектептердегі оқушылардың өзін - өзі басқару модельдерін және олардың оқушылардың мотивациясы мен үлгеріміне әсерін қарастыру. Нақты қолданыстағы модельдер мысалында оқушылардың көшбасшылық дағдыларын дамытудың сәтті тәжірибесін талдау.
- 4.Мектептегі білім беру саласына қатысты көшбасшылық феноменін зерттеудің алдағы перспективаларын белгілеу. Зерттеуді қажет ететін нақты сұрақтарды көрсету. Білім беру процесіне қатысушылардың көшбасшылық дағдыларын дамытуға қажет ұсыныстар беру.

Қазіргі уақытта білім беру саласына қатысты көшбасшылық феноменін сипаттайтын бірнеше негізгі тұжырымдамалар бар. Ең беделді және көп талқыланатын көшбасшылық қасиеттер мен мінез - құлық теориясы және трансформациялық көшбасшылық, теориясын қарастырайық.

Көшбасшылық қасиеттер теориясына сәйкес тиімді көшбасшылық көшбасшысының белгілі бір жеке сипаттамалары мен дағдыларының болуымен анықталады. Мұндай қасиеттерге, мысалы, харизма, өзіне деген сенімділік, стратегиялық ойлау жатады. Тәсілдеме осы қасиеттер адамға әртүрлі жағдайларда көшбасшылық функцияларды тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік береді деген болжамға негізделген.

Мектептегі білім беруге келетін болсақ, зерттеулер мектеп директорларының белгілі бір тұлғалық ерекшеліктері мен дағдыларының болуы оқу орнының жалпы тиімділігімен оң байланыста екендігін көрсетеді. Бұл жерде эмоционалды интеллект, ұжымды шабыттандыру қабілеті, басқару дағдылары сияқты қасиеттер туралы айтылады.

Алайда, іс жүзінде көшбасшылық қасиеттердің әмбебап жиынтығын бөліп көрсету қиындығымен байланысты сынға көзқарас та бар. Көшбасшылық көбінесе белгілі бір ұйымдағы нақты жағдайға байланысты болады.

Тағы бір ықпалды тұжырымдама - трансформациялық көшбасшылық. Көшбасшылықты ізбасарларға деген әсері мен жалпы ұйымдастырушылық мәдениет

тұрғысынан қарастырады. Трансформациялық көшбасшы ұжымды ортақ мақсаттарға жетуге шабыттандырады, ынтымақтастық атмосферасын қалыптастырады.

Зерттеулер көрсеткендей, көшбасшылықтың трансформациялық стилі педагогтердің мотивациясы мен жұмыс нәтижелеріне оң әсер етеді. Мысалы, ұжымды ортақ даму көзқарасымен шабыттандыратын мектеп директорлары жиі оқушылардың жоғары оқу жетістіктерін көрсетеді. Мұғалімдер ұжымдағы атмосфераны да жоғары бағалайды.

Дегенмен, тиімді көшбасшылықтың бірыңғай тәсілі жоқ. Табыс жеке қасиеттердің, басқарудың икемді стилінің және нақты жағдайдағы басқа факторлардың үйлесімімен анықталады. Кейінгі зерттеулер заманауи мектептер үшін көшбасшылықтың қай модельдері тиімді екенін анықтауға арналған.

Белгілі бір басшылардың көшбасшылық қасиеттеріне бағытталған теориялардан басқа соңғы жылдары үлестірілген көшбасшылық тұжырымдамасы танымал бола бастады. Бұл тәсілдеме көшбасшылықты бүкіл мектеп қатыса алатын ұжымдық процесс ретінде қарастырады.

Үлестірілген көшбасшылық идеяларына сәйкес мектептің тиімділігі барлық өкілеттіліктің директордың қолында шоғырлануы емес, пікірлес команданың болуымен белгіленеді. Көшбасшылық функциялар әкімшілік, тәжірибелі мұғалімдер, белсенді ата - аналар және тіпті оқушылар арасында икемді түрде бөлінеді. Әртүрлі бастамашыл топтар мектепті дамыту бойынша нақты жобалар үшін жауапкершілікті өз мойындарына алады.

Мысалы, Чикаго АҚШ мектептерін зерттеу үлестірілген көшбасшылық тәсілін қолданатын мекемелерде жоғары тиімділікті көрсетті. Мұндай жағдайларда педагогтар мен әкімшілер командалары мектептің дамуы мен инновациялық білім беру практикасын енгізудің ортақ көзқарасы бойынша бірігіп жұмыс жасады. Бұл оқу нәтижелеріне оң әсер етті. Тағы бір мысал - директордың көшбасшылық стилінің мектеп көрсеткіштеріне әсері. Пікірлес командалар арасында өкілеттіліктерді тиімді бөлетін тәжірибелі көшбасшылар жоғары нәтижелерге қол жеткізуге бейім. Олар міндеттерінің бір бөлігін орынбасарларына, тәжірибелі мұғалімдерге, белсенді ата аналарға ұсынып, оларға маңызды өзгерістерді бастауға өкілеттік береді.

Дегенмен, күрделі әлеуметтік контекстерде авторитарлық көшбасшылық стилі оқу үлгерімін жасқартуда тиімдірек болатынын көрсететін басқа да зерттеулер бар. Осылайша, көшбасшылық модельдерінің оқу көрсеткіштеріне әсері туралы мәселе даулы болып қала береді және одан әрі зерттеуді қажет етеді.

Мектеп басшыларының көшбасшылық қасиеттерінен басқа, педагогикалық ұжымдағы көшбасшылық әлеует тиімділіктің маңызды факторы. Мұғалімдер арасында көшбасшылықты дамытудың негізгі жолдарын қарастырайық.

Біріншіден, бұл білім беру жүйесі үшін көшбасшыларды даярлаудың ақсатты бағдарламалары. Олар қысқа мерзімді (тренинг, семинарлар) және ұзақ мерзімді (магистрлік бағдарламалар) болуы мүмкін. Мысалы, талантты педагогтердің көшбасшылық және инновациялық әлеуетін дамытуға бағытталған АҚШ Білім министрлігінің қолдауымен ұсынылған бағдарламасы. Қатысушылар заманауи менеджмент туралы білім алады, жаңа әдістемелерді әзірлеуді және енгізуді, коммуникация мен ынтымақтастықты құруды үйренеді.

Тағы бір перспективалы бағыт - тәлімгерлік және коучинг. Бұл жас маманның бағыттауш, өз білімімен бөлісетін және әлеуетті іске асыруға көмектесетін тәжірибелі көшбасшы - мұғаліммен өзара әрекеттестігін топшылайды. Коучинг тәсілі де көшбасшылықты дамыту үшін белсенді қолданылады. Коуч мұғалімге өз бетінше шешім табуға және көшбасшылық ұстанымын жүзеге асыруға мүмкіндік сұрақтар қояды.

Оқушылардың қатысуынсыз мектеп ортасында көшбасшылықты дамыту мүмкін емес. Мұндағы негізгі құралдардың бірі оқушылардың өзін - өзі басқаруы. Оқушылардың көшбасшылығын дамытудың негізгі модельдері мен мүмкіндіктерін қарастырайық. Мектептегі өзін - өзі басқарудың алғашқы моделі - ең белсенді және талапкер жоғары сынып оқушылар арасынан оқу кеңестерін құру. Кеңестерді әртүрлі бағыттар: оқу,

спорттық - сауықтыру, баспасөз орталығы бойынша құрылымдауға болады. Олар әкімшіліктің қолдауымен маңызды мектеп жобаларына бастамашылық етеді және ұйымдастырады. Бұл модель оқушыларға көшбасшылықтың, топтық жұмыстың, жобаларды басқарудың нақты тәжірибесін - қазіргі әлемде табысқа жету үшін өте қажет ХХІ ғасырдағы дағдыларды игеруге мүмкіндік береді.

Тағы бір кең таралған тәсіл - парламент, министрліктер және т.б. сияқты мемлекеттік құрылымдардың үлгісі бойынша оқушылардың өзін өзі басқару органдарын құру. Мұнда оқушылар өздерінің кәсіби болашақтарында пайдалы болатын басқару іс - әрекеті тәжірибесін жинайды.

Көшбасшылық феноменін толық зерттелгеніне қарамастан, оның мектептегі білім беру жүйесінде көрініс табу ерекшеліктері туралы әлі де көптеген жауабы берілмеген сұрақтар бар. Аз зерттелген салалардың бірі гендерлік факторлардың әсері. Мектеп мұғалімдері мен басшыларының көшбасшылық әлеуетін жүзеге асыруда гендерлік айырмашылық бар ма? Гендер көшбасшылық стилін таңдауға және жалпы мектептің тиімділігіне қалай әсер етеді? Тағы бір маңызды аспект этникалық және діни әртүрлілікті қоса алғанда, оқушы мен ата ана ортасының әртүрлілігі артып келе жатқан жағдайдағы көшбасшылық. Бұл тенденциялардың мектепті басқаруға тигізетін әсеріне талдау жүргізу қажет. Мектептің цифрлық трансформациясы жағдайында көшбасшылықтың ерекшелігі жеке зерттеуді қажет етеді: онлайн оқыту, виртуалды коммуникацияны пайдалану және т.б.

Қазақстанға келетін болсақ, отандық мектептің шынайы өмірін ескере отырып, батыстық көшбасшылық тұжырымдамаларын кеңінен енгізу үмітті болып көрінеді. Жалпы алғанда, қазақстандық мектепте көшбасшылықты жүйелі дамыту үшін келесі мәселелер негізгі мәнге ие:

- басқарушылық және педагогикалық кадрларды даярлаудың арнайы білім беру бағдарламаларын іске асыру;
- білім берудегі жас көшбасшыларға басқарушылық, тәжірибені үйрету үшін тәлімгерлік институтын және коучинг - тәсілді енгізу;
- педагогтер мен басқарушылардың кәсіби ауымдастықтарын қолдау;
- мектептерде оқушылардың өзін - өзі басқару және әлеуметтік жобалау тәжірибесін кеңейту.

Осы ұсынымдарды іске асыру ХХІ ғасырдың сын - тегеуріндеріне сәйкес қазақстандық мектептің көшбасшылық әлеуетін жүйелі түрде дамытуға мүмкіндік береді.

Эксперименттердің толық сипаттамасы:

Мектеп әкімшілігінің онлайн коммуникациясының тиімділігін талдау.

Мақсаты: кері байланыс жылдамдығы мен сапасы бойынша мектеп басшылығының дәстүрлі және цифрлық байланыс арналарын салыстыру.

Эксперимент барысы:

Мектеп әкімшілігіне қойылатын мазмұны бойынша бірдей екі сұрақ таңдалды. Бірінші сұрақ директорға электрондық пошта арқылы жіберілді. Екінші сұрақ директорға ауызша қойылды. Жауап беру уақыты белгіленіп, әр жағдайдағы жауап сапасы талданды.

Нәтижесі:

Электрондық пошта арқылы жауап екі есе жылдам - бір сағаттан кейін, ал жеке кездесуде сағаттан кейін берілді. Электрондық пошта арқылы кеңейтілген, мазмұнды жауап алынды.

Қорытынды:

Цифрлық байланыс арналарын пайдалану мектеп басшылығының мұғалімдермен және оқушылармен кері байланыс жылдамдығы мен сапасын арттырды.

2.Білім беру үдерісіне қатысушылардың қанағаттанушылық деңгейін зерттеу.

Мақсаты: мұғалімдер мен жоғары сынып оқушыларының мектеп әкімшілігі мен оқушылардың өзін өзі басқару органдарының жұмысына қанағаттану деңгейін зерттеу.

Эксперимент барысы:

Сауалнама үшін анкеталар әзірленді.

Мұғалімдер мен сынып оқушыларының іріктемелері арасында онлайн - сауалнама жүргізілді.

Жауаптар талданды, деректер ескелде өңделді.

Нәтижесі:

Мұғалімдердің ы және жоғары сынып оқушыларының ы әкімшіліктің жұмысына риза. Респонденттердің ы оқушылардың өзін өзі басқару органдарының қызметін жоғары бағалайды.

Қорытынды:

Оқушылардың өзін өзі басқару органдары жұмысының тиімділігін арттыру және мектеп әкімшілігінің жоғары сынып оқушыларына кері байланыс ұсынуы жасқартуды талап етеді. Жүргізілген талдау мектептегі білім берудің тиімділігі мен инновациялық дамуын қамтамасыз ету үшін көшбасшылықтың маңыздылығын көрсетеді. Негізгі заманауи тұжырымдамалар басшылардың жеке қасиеттерін де, жалпы басқару мәдениетінің ұжымдық аспектілерін де баса көрсете отырып, әртүрлі бағыттағы көшбасшылықты қарастырады. Алайда тиімді көшбасшылықтың бірыңғай әмбебап моделі әзірленбеген, бұл нақты білім беру жүйелерінің котексін ескере отырып, алдағы зерттеулердің өзектілігін анықтайды.

Директорлар мен мектеп әкімшілігінің көшбасшылығымен қатар үлестірілген көшбасшылықтың - басқарушылық шешімдер қабылдауда және дау жобаларын іске асыруда мұғалімдердің, ата - аналар мен оқушылардың кең топтарының белсенді рөлі маңызын арттыруда. Бұл инновациялық ортаны қалыптастыруға және білім беру нәтижелерін арттыруға ықпал етеді.

Қазақстан үшін басқарушылық және педагог кадрларды даярлау, тәлімгерлік пен коучингіні дамыту, өзін - өзі басқару практикасын кеңейту басым бағыттар. Бұл отандық мектептің көшбасшылық әлеуетін жүйелі түрде арттыруға мүмкіндік береді.

Осылайша, көшбасшылық мектептегі білім беру сапасы мен бәсекеге қабілеттілігін арттырудың маңызд құралы. Кейінгі зерттеулер Қазақстанның ұлттық мәнмәтінін ескере отырып, оны тиімді іске асыру үшін нақты ғылыми негізделген ұсынымдар әзірлеуге мүмкіндік береді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Г. Бектемирова «Дарынды баламен жұмысты ұйымдастыру жолдары» мақаласы, Қазақстан мектебі журналының 19-21 беттері, №3-2021ж.
2. Е. Кадыров «Педагогикалық менеджмент. Ұйымдағы басшылық пен көшбасшылық» мақаласы, Қазақстан мектебі журналының 9-13 беттері, №11-2023ж.
3. Н. Наметова «Гимназия оқушыларының интеллектуалды дарындылығын зерттеу» мақаласы, Қазақстан мектебі журналының 17-20 беттері, №2-2023ж.
4. А. Каржауова «Білім беру ұйымы басшысының корпоративті және бірлескен орта құрудағы рөлі-білім сапасын арттыру факторларының бірі» мақаласы, Қазақстан мектебі журналының 11-12 беттері, №3-2023ж.
5. М. Ахметова. Г. Жұмағұлова «Оқуға құштар баланың, шындаймыз биік талабын» мақаласы, Қазақстан мектебі журналының 51-55 беттері, №6-2024ж.
6. А. Каримғалиева «Іс әрекетті зерттеу тәжірибені жетілдіру жолы» мақаласы, Қазақстан мектебі журналының 40-42 беттері, №5-2024ж.
7. Ж. Кабдыкаримова «Өзгеріс көшбасшылығын дайындау, қазіргі көрініс қандай?» мақаласы, «Педагогикалық диалог» журналының 4-7 беттері, №1(47)-2024ж.
8. Б. А. Төленов «Үздік нәтижеге қалай жетуге болады» мақаласы, «Педагогикалық диалог» журналының 82-87 беттері, №2(48) - 2024ж.

ЕКІ АЙНЫМАЛЫСЫ БАР СЫЗЫҚТЫҚ ЕМЕС ТЕНДЕУЛЕР ЖҮЙЕСІ ЖӘНЕ ОНЫ ШЕШУ

Баймұханова Тоқташ Табылдықызы

*Облыстық арнайы мектеп–интернатының математика пәні
мұғалімі, педагог-модератор*

Бөлім:	Екі айнымалысы бар теңдеулер және олардың жүйелері
Педагогтың тегі, аты, әкесінің аты:	Баймұханова Т.Т
Күні:	06.02.24
Сынып: 9 н.к (к)	Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Екі айнымалысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесі және оны шешу
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаттары:	9.2.2.2 екі айнымалысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесін шешу; Брайль рельефті- нүктелік шрифт бойынша жүйе белгісінің жазылу ережесін білу
Сабақтың мақсаты:	Барлығы: Екі айнымалысы бар сызықтық және сызықтық емес теңдеулерді біледі, ажырата алады. Көпшілігі: Екі айнымалысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесін шешу тәсілдерін біледі және шешу жолдарын сипаттай алады Кейбіреулері: Екі айнымалысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесін шешудің қосу және алмастыру тәсілдерін есептер шығаруда тиімді қолданады.
Түзету мақсаты:	Қалдық көру қабілетін сақтай отырып, сөздік қорын жаңа математикалық терминдермен толықтыру, оқушылардың математикалық сауаттылығын дамыту
Құндылықтарға баулу:	Ұлттық құндылықтар .Отанын сүйуге, қазақ тілін құрметтеуге тәрбиелеу «Бұл арқылы оқушыларда шығармашылық және сын тұрғысынан ойлауы, функционалдық сауаттылығы, қарым-қатынас жасау қабілеті мен жауапкершілігі артады. Сонымен қатар өмір бойы оқуға, еңбеу етуге, Қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілікке деген дағдысы қалыптасады.

Сабақ барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыты	Педагогтың әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
абақтың басы Қызығушы- лықты ояту.	(Ұ). Ұйымдастыру кезеңі: Сәлемдесу. Оқушылардың сабаққа дайындығын тексеру. Психологиялық ахуал қалыптастыру, 1. «Амандасу жәшігі» әдісі. Мұғалім:			Слайд-1 Куб түріндегі жәшік суреті

	-Оқушылар,сабағымызды бастамас бұрын көңіл-күй сыйлайтын амандасу жәшігі арқылы бір-бірімізбен амандасып алайық. Оқушылар ортаға шығып,шаттық шеңберіне тұрып, амандасу жәшігін бір-біріне айналдырып лақтыру арқылы ондағы тапсырманы орындайды.(ерекше амандасу (қи-мылмен),әр тілде амандасу,қол алысып амандасу, ерекше амандасу (сөз және қимылмен),қуанышты көңіл күйді білдіретін амандасу, үш тілде амандасу)		Слайд-2 06.02.24 Екі айнаымалысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесі және оны шешу Слайд-3 Оқу мақсаты: 9.2.2.2 екі айнаымалысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесін шешу Слайд-4 Шаттық шеңбері. «Терминдер тізбегі» ойыны арқылы сөздікпен жұмыс
	 2.Қане, оқушылар, алдыңғы сабақта оқыған тақырыпты еске түсірейікші. Екі айнаымалысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесі және оны шешу Оқу мақсаты: 9.2.2.2 екі айнаымалысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесін шешу 3.Шаттық шеңбері. «Терминдер тізбегі» ойыны арқылы сөздікпен жұмыс (сөздер қайталанбауы керек) Сөздік: екі айнаымалысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесі, қосу тәсілі, алмастыру тәсілі, графиктік тәсіл, жаңа айнаымалы енгізу тәсілі, мүшелеп көбейту және бөлу тәсілі.		
Сабақтың ортасы	4.Қима қағаздар арқылы тақырыпқа байланысты оқушыларды топқа бөлу: Х және У 5. «Көршіңмен сырлас» әдісі арқылы үй жұмысын тексеру. №6.9 (2)	Әр топ өз сұрақтарына жауап береді. Дескриптор:	«LIKE» әдісі арқылы оқушыларды бағалау Слайд-5 «Көршіңмен сырлас» әдісі арқылы үй жұмысын тексеру. Слайд-6

	$\begin{cases} 3x - y = -10 \\ x^2 + y = 10 \end{cases}$ $x^2 + 3x = 0$ $x(x+3)=0$ $x_1=0 \text{ немесе } x+3=0$ $x_2=-3$ $y=10-x^2$ $y_1=10 \quad y_2=10-(-3)^2$ $y_2=1$ Жауабы: $\{(0;10);(-3;1)\}$ Жауабы: $\{(0;10);(-3;1)\}$ Жауабы: $\{(2;2);(-3;7)\}$ 6. Өткенді қайталау. X -тобына: «Қызықты сұрақ» әдісі: Теңдеудің атын табыңыз: - дәрежесі бірден артық болатын теңдеу - құрамындағы айнымалыларының саны екеу болатын теңдеу - графигі қисықтар болатын теңдеу Y –тобына: Сіз неліктен ... екенін айта аласыз ба? $\begin{cases} x^3 + y^3 = 28 \\ x + y = 4 \end{cases}$ жүйесі неліктен екі айнымалысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесі болып табылатынын айта аласыз ба? 7. «Бетпе-бет» әдісі арқылы түрткі сұрақ қою: Екі айнымалысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесін шешудің қандай тәсілдерін білесің?	- теңдеудің атын табады - жүйе неліктен екі айныма-лысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесі болып табылатынын түсіндіре алады - жүйені шешу тәсілдерін біледі Мысалдар: $y=ax^3$, $y=ax^2+bx+c$, $xy=k$ Анықтама: Егер екі айнымалысы бар теңдеулер жүйесіндегі теңдеудің біреуі сызықтық емес теңдеу болса, онда жүйе екі айнымалысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесі деп аталады. Оқушы жауап береді: қосу тәсілі, алмастыру тәсілі, графиктік тәсіл, жаңа айнымалы енгізу тәсілі, мүшелеп көбейту және бөлу тәсілі		«Қызықты сұрақ» әдісі арқылы өткенді қайталау. Слайд-7 «Бетпе-бет» әдісі арқылы түрткі сұрақ қою
	8. Не білеміз? Топтастыру әдісі Екі айнымалысы бар сызықтық емес теңдеулер жүйесін шешу			Слайд-8 Не білеміз? Топтастыру әдісі

	Қосу тәсілі 2) айнымалылардың біреуінің коэффициенттері қарама-қарсы сандар болатындай көбейткіштерге көбейтіледі 1) жүйедегі теңдеулердің сол және оң жақ бөліктерін мүшелеп қосамыз; Алмастыру тәсілі 1) бір айнымалы екінші айнымалы арқылы алмастырылды; 2) алынған өрнек екінші теңдеуге қойылды; 3) шыққа бір айнымалысы бар теңдеуді шешеміз; 4) екінші айнымалының сәйкес мәнін табамыз; 5) жауабын айнымалының сандық мәндерінің жұптары түрінде жазамыз.			
	Есептер шығару. Жеңілден ауырға. 9.Қазақтың ұлттық ойыны «Теңге алу» әдісі арқылы деңгейлік тапсырмаларды орындау. Тапсырмалар: 1.1000 теңге Теңдеулер жүйесін қосу тәсілімен шешіндер: $\begin{cases} x^2 + y = 25 \\ x^2 - y = 7 \end{cases}$ 2. 2000 теңге Теңдеулер жүйесін алмастыру тәсілі-мен шешіндер:	Дескриптор: -жүйедегі теңдеулерді мүшелеп қосады - шыққан бір айнымалысы бар теңдеуді шешеді - екінші айнымалының мәнін табады -жауабын жазады Дескриптор: -жүйенің теңдеуіндегі бір айнымалы-ны екінші айнымалы арқылы өрнектейді	«LIKE» әдісі арқылы оқушыларды бағалау	Слайд-9 Жеңілден ауырға. Қазақтың ұлттық ойыны «Теңге алу» әдісі арқылы деңгейлік тапсырмалар

	$\begin{cases} x - y = 4 \\ xy = 5 \end{cases}$ 3. 5000 теңге Тендеулер жүйесін қосу тәсілімен шешіндер: $\begin{cases} x + y = 10 \\ x^2 - y^2 = 40 \end{cases}$ 	-алынған өрнекті екінші тендеудегі айнымалы орнына қояды - шыққан бір айнымалысы бар тендеуді шешеді - екінші айнымалының мәнін табады -жауабын жазады		
	10.Көз жаттығуларын жасау Отырған қалпыңызда екі көздің қабағын үш саусақпен ақырын басасыз.Осылайша бір секунд отырасыз.Сосын саусағыңызды алып,көзіңізді ашасыз.Жаттығуды 5 рет жалғастыруға болады			
	Қазақтың ұлттық ойыны 11.«Арқан тарту» әдісі арқылы топтық сайыс Тапсырмалар: 1)Қандай тендеулер жүйесі берілген, аттарын атаңдар $a) \begin{cases} 5x + y = 20 \\ 2x - y = 1 \end{cases}$ $б) \begin{cases} x + y = 1 \\ x^2 + y^2 = 25 \end{cases}$ 2)Жауаптарыңды негіздендер 3)Осы тендеулер жүйесін шешудің оңай тәсілін атаңдар	Дескриптор: -жүйедегі тендеулерді мүшелеп қосады - шыққан бір айнымалысы бар тендеуді шешеді - екінші айнымалының мәнін табады -жауабын жазады 	«LIKE» әдісі арқылы оқушыларды бағалау «LIKE» әдісі арқылы оқушыларды бағалау	Слайд-10 Қазақтың ұлттық ойыны «Арқан тарту» арқылы топтық сайыс

	4) Аты аталған тәсілмен теңдеулер жүйесін шешіндер 			
Сабақтың соңы	12. «Тосын сый» корзинасы өзіндік жұмыс арқылы қорытындылау. Ауызша есептендер: 1. $2^3 =$ 2. $\sqrt{25} =$ 3. $(3^2)^2 =$ 4. $a^5 \cdot a^3 =$ 5. $b^7 : b =$ 6. $\sqrt{121} =$ Дұрыс есептегенде 16.12.91 жазуы құрастырылады Мұғалім: -Оқушылар бұл қандай атаулы күн еді? Тәуелсіздікке биыл 33 жыл 	Дескриптор: -куб дәрежені есептейді -түбірін табады - дәрежені дәрежеге шығарады -негіздері бірдей дәрежені көбейтеді - негіздері бірдей дәрежені бөледі - түбір табады 		Слайд-11 «Тосын сый» өзіндік жұмыс
	«Жас ұрпақ әділ, адал, үнемшіл, еңбекқор,			

білімпаз, отаншыл әрі жанашыр болуға ұмтылуы керек. Ұлттың жаңа сапасы дегеніміз-осы», - деген болатын Республикалық педагогтар съезінде Ел президенті Қ.К.Тоқаев.

Оқушылар, мен сабақтың жүру барысында тәуелсіздікті сөз ете отырып, қазақтың ұлттық ойындарын қолдану арқылы сіздер халқымыздың салт-дәстүрін, әдет ғұрпын біліп, құрметтесе және елге, Отанға деген сүйіспеншілік сезімдеріңіз қалыптасса екен деймін. Мейірімді де, кішіпейіл болыңыздар. Сонда ғана жақсы азамат боласыздар.

	13.Үйге тапсырма №6.10 (2;4) Кері байланыс «Білім энергиясы» әдісі Қызыл түс: Маған әлі де түсініксіз Сары түс: Сұрақтарым бар Жасыл түс: Маған барлығы түсінікті	 Қызыл, сары, жасыл түсті батарея суреттеріне найзағайды қыстыру арқылы кері байланыс береді		Слайд-12 Кері байланыс «Білім энергиясы» әдісі
--	--	---	--	---

Мәтін және оның түрлері

(сабақ жоспары)

Әбжетова Айгүл Ақмәдиқызы

Д. Қонаев атындағы Vinom school мектеп – лицейінің бастауыш сынып мұғалімі педагог-сарапшы

Мектебі		Д. Қонаев атындағы Vinom school мектеп-лицейі		
Педагогтің аты-жөні		Әбжетова Айгүл Ақмәдиқызы		
Бөлім		Жанды табиғат		
Сынып:3		Қатысқандар:	Қатыспағандар:	
Пәні		Қазақ тілі		
Күні				
Сабақтың тақырыбы		Мәтін және оның түрлері (пайымдау мәтіні)		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары		3.2.1.1* тірек сөздер, көмекші сөздер арқылы мәтін түрлерін (әңгімелеу, сипаттау, пайымдау) және оның құрылымдық бөліктерін анықтау 3.3.1.1* жоспар, сызбаны қолдана отырып, тірек сөздер арқылы әңгімелеу мәтінін, салыстыра сипаттау мәтінін, көмекші сөздер арқылы пайымдау мәтінін құрап жазу		
Сабақтың мақсаты		-Тірек сөздер арқылы мәтін түрін (пайымдау) анықтайды; -Көмекші сөздер арқылы мәтіннің құрылымдық бөліктерін ажыратады -Сызбаны қолдана отырып, көмекші сөздер арқылы пайымдау мәтінін құрастырып жазады.		
Сабақтың барысы				
Сабақтың	Педагогтің іс-әрекеті		Оқушының іс-әрекеті	Бағалау
тың				Ресурстар
				ар

кезеңі/ уақыт ы				
Сабақт ың басы	Ұйымдастыру кезеңі: Оқушылармен амандасу, түгендеу. Психологиялық дайындық Позитивті ойлауды қалыптастыру. Мен неліктен қуаныштымын?	Ұстазбен сәлемдеседі. «Мен неліктен қуаныштымын?» сұрағына жауап береді.	<i>Қошеметтеу сөздері Жарайсыңдар!</i>	
Сабақт ың ортасы	Өткен сабақты пысықтау 48-жаттығу. Мәтіннің жанрын ажырат. Жаңа тақырыпты ашу Монологты тыңдап, тақырыпты ашады. Мен қандай мәтін түрімін? -Мен неліктен? не себепті? сұрақтарына жауап беремін. -Мен дәлелдеу пікірі, дәлелдену пікірі, қорытынды пікірден құраламын. <i>Сабақтың тақырыбы мен мақсатын хабарлау</i> Топтық жұмыс: Мәтінді оқып, мәтіндегі тірек сөздерді тап. Мәтін түрін анықта. Жұптық жұмыс: Берілген сызба бойынша мәтін бөліктерін анықта. Сызба бойынша мәтін бөліктерін тап. <pre> graph TD A[Құмырсқаның пайдасы] --> B[Дәлелденетін пікір] A --> C[Дәлелдеу пікірі] B --> D[Қорытынды] C --> D </pre> • Ғылыми мәтін екенін дәлелде. <i>Сергіту сәті</i> <i>«Ұшты-қонды» ойыны</i>	Үй тапсырмасын тексертеді Жаңа тақырыпты ашады Топта мәтінді оқып, мәтіндегі тірек сөздерді табады. Пайымдау мәтіні екендігін анықтайды. Жұпта берілген сызбаға сәйкес мәтін бөліктерін табады.	Дескриптор: -Мәтін жанрын ажырата алады- 1б; <i>Қошеметтеу сөздері</i> Дескриптор: -Тірек сөздерді таба алады-1б; -Мәтін түрін анықтай алады- 1б; Дескриптор: -Дәлелденетін пікірді таба алады-1б; -Дәлелдеу пікірін таба алады-1б; -Қорытынды пікірді таба алады-1б.	МОНОЛОГ Мәтін (Құмырс қа-ның пайдасы) сызба

-Пайымдау мәтіні қандай? сұрағына жауап береді -Мәтіннің 3 түрі бар. -Неліктен? пайымдау мәтінінің сұрағы -Сипаттау мәтіні болған оқиғаның ретін баяндайды. -Әңгімелеу мәтіні не істеді? сұрағына жауап береді. Жеке жұмыс: Сурет пен сызбаға қарай отырып, “Ит – адамның досы” тақырыбында пайымдау мәтінін құрап жаз. <i>Көмекші сөздер: сондықтан, сол себепті, себебі, өйткені, неге десеңіз, біріншіден, екіншіден.</i> <pre> graph TD A[Ит – адамның досы] --> B[Дәлелденетін пікір] A --> C[Дәлелдеу пікірі] B --> D[Қорытынды] C --> D </pre> ЕБҚО. Мәтіннің құрылымдық бөліктерін сәйкестендір. Мәтін түрін анықта. Ит-адамның досы. Себебі, ит адамдарды қорғайды, үйді күзетеді. Сондықтан, біздер итке күтім жасауымыз қажет. Қорытынды пікір Дәлелденетін пікір Дәлелдеу пікірі	«Ұшты-қонды» ойынын ойнайды. Берілген тақырыпта пайымдау мәтінін құрастырып жазады. Мәтіннің құрылымдық бөліктерін сәйкестендіреді. Мәтін түрін ажыратады.	Қошеметтеу сөздері Дескриптор: -Тақырыпқа сәйкес пайымдау мәтінін құрастыра алады-1б; -Мәтіннің құрылымдық бөліктерін сақтайды-1б; -Грамматикалық нормаларды сақтайды-1б; -Орфографиялық нормаларды сақтайды-1б; (3 қатеден көп емес) Дескриптор: -Дәлелденетін пікірді таба алады-1б; -Дәлелдеу пікірін таба алады-1б; -Қорытынды пікірді таба алады-1б; -Мәтін түрін ажырата алады-1б;	Сурет, сызба парақша
--	--	---	------------------------------------

Сабақтың соңы	Қорытындылау: «БЕЕР» әдісі Бүгінгі өтілген тақырып бойынша, сұрақ құрастырып, топтағы оқушыларға береді. Кері байланыс: Кері байланыс «Аяқталмаған сөйлем» Аты-жөні _____ Бүгін мен _____ білдім Мен үшін _____ қызық болды Мен үшін _____ қиын болды Мен _____ тінсартыларын орындайды Үй тапсырмасы: пайымдау мәтінін құрастыр.	Өтілген тақырып бойынша сұрақ құрастырады және жауап береді. Сабақ бойынша кері байланыс береді	Қошеметтеу сөздері	

ЖАСТАРДЫҢ КӘСІП ТАҢДАУЫ

Жарылғасова Гүлшат Ғилажқызы

Исатай ауданы, Зинеден селосы

Ю.Гагарин атындғы орта мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Бөлім: Жастар мәдениеті және мәселесі. Шешендік сөздер. Орфография. Публицистикалық стиль		Мектеп: Ю.Гагарин атындағы орта мектебі
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні: Жарылғасова Г.	
Сынып: 11 ҚҒБ	Қатысқан оқушы саны:	Қатыспаған оқушы саны:
Сабақтың тақырыбы	Жастардың кәсіп таңдауы	
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу	11.1.3.3- тыңдалған мәтіндегі ақпаратты ғаламдық (отандық) мәселелермен байланыстыра білу, салыстыру 11.4.1.1-мәнмәтін бойынша тілдік бірліктерді орфографиялық нормаға сай жазу	

мақсаттары				
Сабақтың мақсаты	Жастардың кәсіп таңдауы тақырыбында түсінік беріледі. Тыңдалған мәтіндегі ақпаратты ғаламдық (отандық) мәселелермен байланыстырып,салыстырады. Мәнмәтін бойынша тілдік бірліктерді орфографиялық нормаға сай жазады.			
Сабақ барысы				
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Басы 5 минут	 Ұйымдастыру сәті. Ой қозғау. Арыстандай айбатты Жолбарыстай қайратты Мен жастарға сенемін! Суретте кім бейнеленген? Өлең жолдарындағы ойды қалай өрбітер едіңдер? Ол жастарға нені сеніп тапсырады? Ақын артқан сенімнен шығуы үшін жастар қандай болуы керек? Сен қандай жас боласың? Ел болашағын гүлдендіруі үшін жастар не істеу керек? Үй жұмысын тексеру. Ойкөкпар туралы не білеміз? Ойкөкпарда жеңіске жетуі үшін қандай талаптарды білу керек?	Оқушылар берілген сауал жөнінде өзара ой бөліседі.	Формативті бағалау	https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/mamandyik-tandaudyin-mashakatyinemesse-jastar-oz-342112/
Негізгі бөлім 25 минут	Тапсырма <u>1. Мәтінді мұқият тыңдап, төменде берілген пікірлерді қоғамдық (отандық) мәселелермен байланыстырып, келісу немесе келіспеу пікіріңізді білдіріңіз.</u>	Берілген тапсырмаларды дескрипторға сай орындайды.	Формативті бағалау	

	Ақпарат дереккөзі: https://massaget.kz/okushvilarga/iogargyi_syinvip/24796/ Адамның өзін тануы, өз жолын табуы өте қиын. Бұл қиындық, әсіресе, жастардың басында: олар тәжірибесіз, олардың көңілі, ойы құбылмалы, толқымалы, сондықтан, өзін сынай алмайды. Өмір жолдары сан тараулы. Жастар тоқсан жолдың торабында: қай жолға түсерін білмей дағдарады. Егер жазатайым болып, теріс жолға түсіп кетсе, өмірі өкініші кетпейді. Әр адам әлеуметке мүше болғандықтан, әлеумет ісіне көмектесуге міндетті. Көмектес болу үшін өнер (профессия) таңдау керек. Әрбір өнер белгілі мінез қасиетін тілейді. Ондай қасиеті болмаса, қызмет жемісті болмайды. Белгілі бір өнерге арналып, бейім бола туған адамда ондай қасиет анық байқалады. Мысалы, артистің бойына біткен мінез қасиеті: біреудің басынан кешірген жолын ұға білу, өзін өзгенің орнына қоя білу, басқалардың кейпіне түсу. Оның үстіне артист болуға өткір сезім, күшті қиял, жаттау қабілеті, ұстамдылық сипаттары да мол болуы керек... Жақсы оқытушы болу үшін ілтипаты тұрақты, кеңпейілді, мінезі ауыр, жатық, өз бойына берік, ұстамды болу керек. Шәкірттерінің қылт еткен қылығын байқап, жауабына әзір тұру керек. Өнерге ыңғайлы болу үйретумен, машық-танумен жүре табылмайды, адам туа өнерге бейім бола туады. Менің табиғатым нені қалайды? Ындыным нені сүйеді? Ішімдегі дауысым мені қайда шақырады? Менің «мендігімді» сыртқа шығаратын ең басым, күшті ыңғайым, талабым қайсы? Сол дауыстың айтқанына жүруім			
--	--	--	--	--

	керек. Адамның өзге сипаттарының бәрінен артық жетілетін талабы осы болуы керек. Өмір жолының тоғысында тұрған әрбір адам осыны істеуі тиіс. Үй-іші баласын белгілі өнерге арнағанда, оның ыңғайымен есептеспейді, көрнекті орында шен алатын, мал табатын қызмет еткенін қалайды. Ал енді жас буынның өз таңдауына жіберсек, өзі одан әрі адасады. Кейде ол білімнің бір тарауына әуестенеді; кейде жолдасы қай жолды таңдаса, ода соған еліктейді; кейде біреудің орнына, дәрежесіне қызығып соның жолын көксейді, сонымен теріс жолға түсіп кетеді. Өмірде ешбір іске ыңғайсыз, қабілетсіз адам сирек болады. Асылында әркімде бір қабілет болуға тиіс. Бірақ сол қабілет қандай қызметке керектігін табу керек. Әрине, біреудің қабілеті артық, біреудікі кем, біреудің жұмысы өрге домалайды; ол жұмысты екінші біреу істесе, орнынан да мызғыта алмайды. Біреудің басы милы, біреудің қолы епті. Мұның екеуі де әлеуметке керек. Бір іске олақ адамды ешнәрсеге икемсіз, топас адам деуге болмайды. Тыңдалым мәтінінің мазмұнын FFLA кестесі бойынша талдайды. F (facts) – мәтінде айтылған фактілерді ажыратып айтады; I (ideas) – жобаға қатысты өз идеяларымен бөліседі; L (learning issues) – мәтіндегі ақпараттарды ғаламдық, отандық мәселелермен байланыстырады, пікірлерін білдіреді.			
--	--	--	--	--

А (action plan) – мәтіндегі ойлардың өздеріне қаншалықты қатыстылығын, мамандықты қалай таңдайтыны туралы жоспарларымен бөліседі. Топтар өзара бір-бірін бағалайды: Дескриптор Білім алушы - <i>берілген пікірлерді қоғамдық мәселелермен байланыстырады;</i> - <i>келісу немесе келіспеу пікірін білдіреді;</i> Ойкөкпар («дебат» - француз тілінен аударғанда – «талас», яғни <i>бір мәселені көпшілік алдында талқылау</i> дегенді білдіреді) белгілі бір мәселе төңірегінде пікір таластыру. Бұл нақты мәселе жөнінде ойды, пікірді жобаны қолдау не жоққа шығару сипатында жүргізіледі. Ойкөкпарда бір-біріне қарама-қарсы пікірді қолдайтын екі топ сайысқа түседі. Ойкөкпардың мақсаты– қарсылас топтың ой-пікірін жоққа шығара отырып, өз көзқарастарын дәйектеу арқылы жеңіске жету. Ойкөкпар үстінде сөйлеушілер тек нақты дерек көздерін пайдалануы тиіс.Әр топтың мүшелері спикер деп аталады. Ойкөкпарда жақтаушы да, ақтаушы да өз критерийін – мақсатын бір-ақ сөйлеммен нақты, түсінікті, тақырыпқа сай етіп айтады. Сол пікірге қатысты айғақ-дәлелдер келтіреді. Ойкөкпарда, әдетте, жақтаушы топ бірінші сөйлейді. Шыққан спикер сөзін аяқтап болған соң, оған қарсы топ сұрақ қояды. Оған спикер қолма-қол жауап беруі тиіс. Егер сұрақ болмаса орнына отырады. Ойкөкпарда топтар бір-бірінің ойын, пікірін жоққа шығаруға, өз пікірін қорғауға мүдделі болатындықтан, қарсыласына соққы жасаудың, тойтарыс			
---	--	--	--

	берудің түрлі амал-тәсілдері қолданылады. Бірақ мұнда сыпайылық пен ұстамдылық, тапқырлық, шешен мәдениетінің көрсеткіші болып саналады. Ойкөкпардың нәтижесін арнайы белгіленген сарапшылар қорытындылайды. Сонымен қатар ойкөкпарға қатысушы топтардың жеңісі аудиторияның дауыс санымен есептеледі. Отбасы мен достарыңның ақылына сүйеніп мамандық таңдауға бола ма?			
Соңы 10 минут	Сабақты бекіту. Тапсырма <i>Мәтіндегі қарамен берілген сөздерді орфографиялық нормаға сай көшіріп жазыңыз.</i> Елімізде қай мамандық сұранысқа ие? бұл сұрақтың жауабын білу үшін 2020-2021 оқу жылына арналған мемлекеттік білім беру грантарының тізімін қарайсыз. Биыл білім және ғылым министрлігі 53 864 грант бөлген. Инженер кадрларды даярлауға 14 681 грант, педогогика саласына 8 243 грант бөлінген. Ал үздік үштікті жаратлыстану, математика және статистика салалары (4 088) түйіндейді. Одан кейін ақпараттық коммуникациялық технологиялар (3 815), денсаулық сақтау саласы (2 700) мен ауыл шаруашылығы (1 565) бар. Инженер кадрларды даярлауға сұраныс бар десек, соның ішінде құрылыс, электротехника және энергитика мен тау кен өндірісі маманы қажет. Ал педагогика саласына келсек, мектепке дейінгі білім беру бағытына, шет тілі... физика, биология пәні мұғаліміне сұранұс артып тұр. Одан бөлек, IT саласын таңдаған түлектің ұтылмайтыны тағы бар. Иә, әлемде 40 мыңға, ал Қазақстанда 7 мыңға жуық	Үйге берілген тапсырма нөмірін күнделік ке жазады.	Формативті бағалау	

5 минут	мамандық бар. Сіз бен бізден «өзіңе таныс мамандық түрін ата» деп сұраса, 20-25 мамандықты атарымыз анық. Яғни, мамандықтар жөнінде зерттеу керек. Осы тұста бізге бағыт берер орта мектеп. Өйткені ҰБТ тапсырғаннан кейін де «жинаған ұпайыма сай мамандық таңдаймын» дейтіндер кездеседі. Байқасаңыз... бұл – білім саласының олқы тұсы. «Ешқашан өлмейтін кей мамандық түрі бар. Ол – мұғалім мен дәрігер. Бірақ заман талабына байланысты технологияның дамуына сай мамандықтарға деген талап өзгереді. Мысалы, көптеген сала қазір ІТ саласымен ұштасып жатыр. Сондықтан 4-5 жылдан кейін ақпараттық технология саласына сұраныс одан сайын артады деп ойлаймын. Ал кәсіптік бағдар жүйелі түрде бала-бақшадан бастап жүргізілуі керек. Әр бала өзінің қабілетін айқындап, ашып, дамыта алу үшін балабақша, мектеп ыңғайлы орта ұйымдастырса деймін. Өкінішке қарай, көптеген түлек ҰБТ тапсырып болғаннан кейін «осы балмен кім боламын? ... деп іздене бастайды. Менің ойымша, әр түлек ең кеш дегенде 10-сыныптан бастап қарым қабілетін зерттеп, ойлану қажет», – дейді білім expertі Дереккөзі: https://aikyn.kz/141018/suranyska-ie-mamandyk-pa-maman-ba Дескриптор <i>Білім алушы</i> - дыбыстарды (фонемаларды) орфографиялық нормаға сай әріппен таңбалайды; - бірге, бөлек, дефис арқылы жазылатын сөздерді ажыратады;			
----------------	---	--	--	--

	- бас әріппен жазылатын сөздерді анықтайды; тыныс белгілерін қояды. Рефлексия. "Үш сауал" стратегиясы арқылы қорытындылау. <u>Үш сауалға жауап...</u> 1. Біз бүгін білдік(нені?) 2. Біз жақсы орындадық(нені?)(не сәтсіз, не түсініксіз?) Топ жақсы орындады (нені?) 3. Тағы не білгіңіз келеді және өзіңіз не ұсынасыз? Үйге тапсырма:			
--	---	--	--	--

Институт базасындағы іс-шаралардан көрініс

